

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut

Kadri Raid

KUIDAS MEIST SAI PEREKOND...

ABIELUPAARIDE PERELOOMELISED NARRATIIVID

Magistritöö

Juhendaja: *Kairi Kasearu (Ph.D)*

Juhendaja allkiri. _____

Tartu 2013

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

27.05.2013, Tartu

ABSTRACT

HOW WE BECAME A FAMILY... MARRIED COUPLES FAMILY FORMATION NARRATIVES

Kadri Raid

Family has always been one of the basic social institutions. During the 20th century important changes took place in society and strict norms that controlled family life began to loosen. Now people have more freedom than ever before doing their family decisions and that has had impact on family formation and behavior. Nowadays one does not have to marry in order to live with a partner or have child(ren). In everyday life there is little difference between cohabitation and marriage, but on symbolic level marriage is the most prestigious form of relationship and also the best place for childbearing and childrearing. So despite from the amount of alternatives people still value marriage highly. Different from marriage before is that nowadays there is no direct path that leads to marriage. So some couples are traditional and still marry before having children. Others are more modern and have child(ren) before and marry later. In current thesis I examine how married couples with child(ren) interpret their family formation and how do they explain decisions that they have done.

In current study six interviews were conducted with married couples, three of them had married before having child(ren) and three of them after. They represented traditional and modern ways of family formation. In the end both types were married and raised children, but the way they had reached there was different. Empirical analyses was conducted by using the methods of narrative analysis. Results of the thesis showed that traditional and modern couples had done the decisions when forming a family hence of their family values and presence of certain vision of future. Traditional couples had also more traditional values and they said that they got them from their families. Also they had very certain vision of future which differed them from modern couples, who said that the order of family

decisions, marriage and child(ren), was not important to them. They just looked how the things went and acted according to that. Also they had more egalitarian family values.

In current thesis it is important that couples defined family in a different way. Traditional couples said they became family when they married. For them marriage is the marker and milestone of family life. Modern couples on the other hand said that they became family after the birth of child. It is important to note that the events that turned couples into family were different but the emotions which came with them were the same. For both of them associated family with security and feeling of identity. So the most important thing was the couple became the family.

But without next step the family was not perfect. Couples who married first had strict idea how the right order of family decisions should be. As the marriage was the beginning of new chapter, family life, they started planning children right after. Couples who had had child(ren) first felt after the birth of a child that they should marry. So family they had created did not feel perfect before. Thus people may plan marriage and children in a different order but they do not feel complete before they have both.

Key words: cohabitation, marriage, children, modern family, traditional family, family formation

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
I TEOREETILINE ÜLEVAADE	9
1.1 PERELOOME MUUTUMINE 20 SAJANDI ALGUSEST TÄNAPÄEVANI.....	9
1.1.1 Abielu ja perekond 20. sajandi esimesel poolel.....	9
1.1.2 Perekond ja abielu 20 sajandi teisel poolel.....	10
1.1.3 Abielu ja perekond 21.sajandil.....	11
1.2 PEREKONNA LOOMINE	12
1.2.1 Kooselu.....	13
1.2.2 Kooselu vs Abielu.....	14
1.2.3 Lapse saamine	17
1.3 OLULISED OTSUSED PEREKONNA LOOMISEL.....	18
1.4 PERELOOME PEREKONNA ARENGUTEORIA JA SÜMBOLILISE INTERAKTSIONISMI RAAMISTIKUS.....	19
1.4.1 Perekonna arenguteooria.....	19
1.4.2 Sümboliline interaktsionism	20
1.5 PROBLEEMIPÜSTITUS.....	21
II METOODIKA	23
2.1 MEETOD.....	23
2.2 ANDMETE KOGUMINE	24
2.3 UURIMUSES OSALEJATE TUTVUSTUS.....	26
III PAARIDE NARRATIIVID	28
3.1 TUTVUMISE NARRATIIV	28
3.1.1 Esmakohtumine	28
3.1.2 Algatus.....	29
3.1.3 Suhte alguse määratlemine.....	31
3.2 KOOSELU NARRATIIV	32
3.2.1 Vanemate roll suhte arenemisel.....	32
3.2.2 Kooselu alustamine.....	33
3.3 PEREKONNA NARRATIIV.....	36
3.3.1 Olulised otsused – abielu või laps.....	36
3.3.2 Perekonna tähendus	36
3.3.3 Abiellumine	40
3.3.4 Pulmad.....	46
3.3.5 Perekonnanimi.....	47
3.3.6 Lapsed.....	48
3.4 PEREKONNA NARRATIIVIDE LOOMINE.....	51
3.5 ABIELU TÄHENDUS.....	59
3.6 PEREKONNA LOOMINE	60
KOKKUVÕTE	63
KASUTATUD KIRJANDUS	65
LISAD	71
LISA 1. INTERVJUU KÜSIMUSED	71
LISA 2. PEREKONNDADE NARRATIIVID	72

TÄNUAVALDUS

Tahaksin väga tänada kõiki inimesi, kes on kaasa aidanud käesoleva töö valmimisele. Erilised tänusõnad lähevad minu juhendajale, Kairi Kasearule, kes on olnud kogu selle protsessi jooksul suureks toeks, heaks nõuandjaks ja julgustajaks. Samuti olen ma väga tänulik enda perele, kes on kogu selle aja olnud igati toetav ja mõistev.

SISSEJUHATUS

Lääne kultuurikeskkonnas on perekonda traditsiooniliselt defineeritud kui abielupaari koos lastega, kes elavad koos samal pinnal ja jagavad omavahel peresiseseid ülesandeid (Hansson, 2011). Aja jooksul on aga ühiskonnas aset leidnud demograafilised ja väärtushoiakulised muutused, mis on avaldanud märgatavat mõju ka pereelule. Varasemalt reguleerisid seda ranged normid. Abielu sümboliseeris justkui kuulumist täiskasvanute maailma ning laste planeerimine abielus olemata polnud mõeldav. Praegustel põlvkondadel on pereloomeliste otsuste langetamisel suurem valikuvabadus kui kunagi varem (Giddens 1991; Beck & Beck-Gernsheim 2002; Cherlin 2004; Whitehead & Popenoe 2001). Enam pole kindlaid norme ja ettekirjutusi kooseluvormi valiku või laste saamise ajastuse osas.

Ka Eesti ühiskonnas on kooselu muutunud alternatiiviks abielule (Kasearu & Kutsar, 2011; Tiit, 2003). Kooselu alustamine aga ei tähenda, et paar on enda otsuse suhtevormi osas lõplikult langetanud. Paljud kasutavad seda ka prooviperioodina, omavahelise sobivuse katsetamiseks. Seega iseloomustab tänapäeva perekonnaelu valikute rohkus. Inimesed võivad elada koos enda suhet registreerimata ning saada selles liidus ka lapse(d), abielluda kunagi hiljem või siis jäädagi kooselulisse liitu. Või siis järgida traditsioonilist teed ning abielluda enne laste sündi. Samas näitavad uurimused (Kasearu, 2010), et hoolimata erinevate võimaluste olemasolust, on abielu jätkuvalt kõige prestiižem vorm pereelu elamiseks. Seda kinnitavad ka 2011 aastal läbiviidud rahvaloenduse andmed (Statistikaamet, 2013), kus pea 70% koos partneriga elavatest inimestest on märkinud enda suhtestaatuseks seaduslik abielu.

Alternatiivide rohkus on aga muutnud viisi, kuidas abiellumiseni jõutakse. Üha tavaprasem on, et esmalt elatakse partneriga mõnda aega koos, alustatakse karjääri, pannakse kõrvale mõned säästud ja isegi saadakse laps(ed). Kui varasemalt eelnes abielu nendele investeeringutele, siis nüüd tuleb see tihtipeale hiljem. Seega võib öelda, et abielu koht peresündmuste järjestuses on muutunud. (Cherlin, 2004)

Nende muutuste tõttu on muutunud keerukamaks ka perekonna kujunemismustrite määratlemine. Enam ei saa tuua välja ühtset teed jõudmaks abielul põhineva traditsioonilise peremudelini. Osad paarid abielluvad ja saavad siis lapse(d). Teised aga teevad need otsused vastupidises järjekorras. Mõlemal juhul ollakse lõpuks küll ametlikult abielus ning kasvatatakse koos ühiseid lapsi, kuid oluliste valikute tegemine on toimunud siiski erinevat teed pidi. Samas pole teada, mis võiks mõjutada inimesi pereloomeliste otsuste langetamist. Lähtuvalt sellest on käesoleva magistritöö eesmärgiks selgitada välja, millised asjaolud on saanud määravaks perekondade kujunemisel. Soovin teada saada, kuidas inimesed ise enda tehtud valikuid tagantjäreli selgitavad ja põhjendavad.

Varasemalt on Eestis uuritud noorte pereloomelisi kavatsusi (Kasearu, 2003) ning vabas kooselus ja abielus olevate inimeste vahelisi erinevusi (Kasearu, 2004). Veel on vaadeldud kooselutrende Euroopas (Kasearu, 2011) ning seda kuidas kooselus elavad lapsevanemad tõlgendavad enda pere loomisel tehtud valikuid (Jürisoo, 2007). Kooselus elavaid paare käsitlevas töös ilmneski, et paaridel tegelikult on abiellumise soov olemas. See aga andis tõuke uurimaks, kuidas tagantjäreli mõtestavad tehtud valikuid paarid, kes on selle sammu ära teinud. Käesolev töö kujutabki endast ülevaadet abielupõhiste perede kujunemisest. Lähtuvalt muutunud abielukäitumisest kaasati nii traditsioonilised pered, kus naine-mees olid enne laste saamist abiellunud kui ka modernsed pered, kus suhe oli registreeritud peale ühise lapse sünni. Kuna perekonna kujunemise loos on olulist rolli mänginud mõlemad osapooled, viidi läbi paariintervjuud, kus mees ja naine jutustasid enda perekonnaks kujunemise loo.

Töö koosneb kolmest põhiosast. Esimeses osas antakse ülevaade varasematest uuringutest ja tutvustatakse antud valdkonda puudutavaid teooriaid. Teine peatükk käsitleb kasutatud meetodikat, andmete kogumise käiku ning kirjeldab uurimuses osalejaid. Töö kolmas osa on paaride esitatud narratiivid, mis esitatakse koos aruteluga. Lisaks antakse selles peatükis ka ülevaade sellest, kuidas paarid intervjuu ajal lugusid ühiselt meenutasid ja tehtud otsuseid põhjendasid, keskendudes nende omavahelise interaktsiooni analüüsile. Samuti tuuakse välja, kuidas mõtestatakse abielu ning perekonna kujunemist.

I TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1 Pereloomu muutumine 20. sajandi algusest tänapäevani

Ühiskonnas aset leidnud kultuurilised ja majanduslikud muutused on avaldanud mõju inimeste pereloomelisele käitumisele. Kui varasemalt jälgiti pere loomisel pigem kindlat mustrit - abielluti noorelt, saadi lapsed ning enamasti ka selles abielus püsiti - siis nüüd on alterantiive palju ja inimesed on oma valikutes vabamad kui iial varem. Järgnevalt antakse ülevaade perekonnaelus toimunud muutustest 20. sajandi algusest tänapäevani.

1.1.1 Abielu ja perekond 20. sajandi esimesel poolel

20. sajandi esimesel poolel koosnes Lääne ühiskonnas perekond abielus vanematest, nende lastest ning tihtipeale ka lähisugulastest. Abiellumine oli justkui märgiks täiskasvanuikka jõudmisest ja perekonnaeluga alustamisest (Amato, jt 2009). Kõik abiellusid võrdlemisi kiiresti ja abielus olemine oli justkui püüdlus sobituda teistega (Cherlin, 2010). See andis naisele ja mehele võimaluse olla osaks institutsioonist, mis oli suurem ja tähtsam kui nad ise. Abikaasa rolli reguleerisid sotsiaalsed normid, mis seadsid käitumisele teatud standardid ja eeldasid, et indiviid ohverdab ka enda personaalsed eesmärgid abielu heaks. (Coontz, 2005) Sellel põhjusel ei olnud lahutamine levinud ja oli lubatud vaid siis kui üks partneritest tõsiselt rikkus abielulepingut.

Seoses üha laiaulatuslikuma industrialiseerumise ja urbaniseerumisega hakkas institutsioonil põhinev abielu nõrgenema (Burgess & Lock, 1945 viidatud Cherlin, 2004 põhjal; Amato, jt 2009). Burgess toob välja, et sel ajal suurenes demokraatlike institutsioonide osakaal ning vähenes religioosete ja patriarhaarsete traditsioonide kontroll inimeste elu üle (Burgess & Lock, 1945 viidatud Cherlin, 2004 põhjal). 20. sajandi keskpaigaks oli abielu omaks võtnud paljud partnerluse tunnused, kuid säilitas ka institutsionaalseid. Mees ja naine täitsid traditsioonilisi abielurole nagu leivateenija, koduperenaine, lapsevanem. Üha olulisemaks muutus aga partneritevaheline kiindumus. Seega sai institutsionaalsest abielust, mis rõhutas vastavust sotsiaalsetele normidele, partnerlusel põhinev suhe, mis lubas suurel hulgal eneseväljendust ja isiklikku rahulolu.

Privaatsusest oli saamas pereelu ideaal ning laiendatud peremudeli asemele tekkis üha rohkem tuumperekondi, mis koosnesid vaid naisest, mehest ja nende lastest.

1.1.2 Perekond ja abielu 20 sajandi teisel poolel

20. sajandi teisel poolel muutus abielu üha individualistlikumaks. Osad sündmused, mis viitasid abielu individualiseerumisele algasid Eestis juba 1960-70ndatel, kuid abielude täielik individualiseerumine leidis aset alles 1990ndate keskpaigas. Kui varasemalt tähendas abielu pigem toimetulekut ühtse perena, siis nüüd liikus kesse pigem kahe täiskasvanu omavahelisele suhtekvaliteedile. Seda näitavad ka Barich ja Bielby (1996 viidatud Amato, jt 2009 põhjal) tudengite seas läbi viidud uurimuse tulemused. Aastal 1976 väärtustati abielu juures “terveid ja õnnelikke lapsi”, “moraalseks ja religiooseks liiduks olemist” ja “kodu korrashoidu”. 1994 aastal tõusid hoopiski ootused “seltsiliseks olemisele”, “isiksuse arengule” ja “emotsionaalsele kindlusele”. Seega vähenes abielu struktuursete aspektide (lapsed, religioon, kodu) olulisus. Abielu õnnelikkust hakati hindama selle alusel, mida see andis juurde indiviidi enesearengule ja kas see rahuldab partnerite kõige sügavamaid psühholoogilisi vajadusi.

Individualistliku abielu ülemvõim tõi endaga kaasa ka dramaatilised demograafilised muutused nagu lahutuste sagenemine, kooselude hulga suurenemine, väljaspool abielu sündivate laste hulga tõus, esimese abielu edasilükkamine. Need muutused olid nii kiired ja valdavad, et mõned demograafid on viidanud neile kui teisele demograafilisele üleminekule Lääne ühiskonnas (Lesthaeghe 1995; Lesthaeghe & Neels 2002).

Eelnevalt välja toodud muutused leidsid Eestis aset ülejäänud Lääne-Euroopa riikidega samaaegselt. Erinevusena võib välja tuua vaid abiellumisvanuse alanemise kuni 1970ndate lõpuni (Hansson, 2000) kui mujal see juba tõusis. Siinkohal võib põhjuseks pidada Nõukogude Liidu sisemigratsiooni ning idapoolsetest riikidest pärinevate sisserännanute teistsugust demograafilist käitumist. Samuti oli piiratud rasestumisvastaste vahendite kättesaadavus ja seksuaalkasvatuse ebapiisav. See aga tõi endaga kaasa planeerimata raseduste kasvu. Kuna abielu oli siiski ühiskonna silmis kõige õigemaks suhtevormiks laste kasvatamiseks, siis uudised rasedusest tingisid ka suhte ametliku registreerimise. Samuti olid paljud sotsiaalsed hüved sunnitud vaid abielupaaridele. Siinkohal võib näitena tuua, et

töökohtade suunamisel võeti arvesse ka abikaasa töökohta ning abielupaaridel olid eelised korteri saamisel. (Ibid.)

1.1.3 Abielu ja perekond 21.sajandil

Üha kasvav individualiseerumine tõi endaga kaasa deinstitutionaliseerumise. Eestis võib nende sündmuste alguseks pidada 20. sajandi lõppu, kui abielul põhineva perekonna osatähtsus ühiskonnas langes (Kasearu, 2003). Siis kerkisid esile teistsugused kooseluvormid, mis pälvisid kiiresti ühiskonnapoolse heakskiidu. Kooselu alustamine ei olnud enam seotud teadliku sooviga abielluda (Kutsar & Tiit, 2002). Tavapäraseks muutus, et kooselu alustati korduvalt ja erinevate partneritega. Perekonnaga seotud probleemid muutusid pigem isiklikeks valikuteks ning perepoliitiliste regulatsioonide objektiks sai ainult perekonna majanduslik toimetulek (Giddens, 1991; Beck & Beck-Grensheim, 2002; Cherlin 2004). Võib öeld, et selline trend oli iseloomulik kõigile Lääne ühiskondadele, kaasaratud Eesti.

Perekonnaelu hakkas iseloomustama valikute rohkus. Lapse võib saada üksikvanemana ja võib olla abielluda kunagi hiljem. Elada vabas kooselus ning saada selle partneriga ka lapsi, ilma abiellumata. Või hoopis järgida traditsioonilist teed, abielluda ja seejärel saada lapsed. Võib olla kunagi hiljem ka lahutada, siis elada koos uue partneriga, võib olla saada ka temaga lapsi ning uuesti abielluda või jääda hoopis vabasse koosellu. (Cherlin, 2010) Seega on erinevaid võimalusi palju ning pereelu alustamise ja abielu vaheline side on nõrgenenud.

Kuigi abielu on muutunud üheks valikuks paljude elustiilide seas (Amato, jt 2009), on siiski tegemist ühiskonna jaoks suure väärtusega institutsiooniga. See on parim kontekst laste kasvatamiseks ja täiskasvanute seas vastutustundliku käitumise propageerimiseks. Abielu täna, on vabatahtlik suhe, mille invidiidid saavad luua ja lõpetada vastavalt oma soovile. Kuigi selle liidu praktiline tähtsus on vähenenud, siis sümboolne on pigem tõusnud ning need emotsionaalsed hüved, mida abielu pakub muudavadki selle liidu eriliseks (Cherlin, 2010; Spéder, 2011). See on justkui supersuhe - tugev vaimne liit, mis on kombineeritud seksuaalse truuduse, romantilise armastuse, emotsionaalse intiimsuse ja koosolemise. (Cherlin, 2004)

Paarid, kes abielluvad tänapäeval, on elanud kooselus, omavahelise sobivuse väljaselgitamiseks, muretsenud endale eluaseme ja võimalik, et saanud ka lapsed. Abielu koht eluteel on muutunud. Varasemalt eelnes see nendele investeeringutele, kuid nüüd tuleb tihti peale hoopis hiljem. Seega kui abielu oli enne täiskasvanu pereelu vundameniks, siis nüüd on see hoopis nurgakiviks. (Cherlin, 2010) Samuti on vähem traditsioonilised soorollid ja käitumisnormid andnud panuse egalitaarsema abielusuhte tekkimisele, mis omakorda tugevdab abielu sidusust. Nende muutuste tulemusena võivad abielud täna olla õnnelikumad kui varem, kuna rahulolu enda suhtega on suurem. (Amato, jt 2009)

Negatiivne on aga see, et kultuur mis hindab personaalset õnne enam, kui oma suhtele pühendumist ja selle kallal vaeva nägemist, toob rohkem ebakindlust kõigisse abielusuhetesse. Kuna liidust lahkumine on oluliselt lihtsustunud, siis ei nähta ka selle säilitamise nimel enam nii palju vaeva ning lahutus võetakse ette kergekäelisemalt, kui seda tehti aastakümneid tagasi. Seega võib kaasaegne individualismi kultus ning valikute rohkus olla hoopiski õnnestanud stabiilse pereelu mudelit. (Ibid.) Kui varem kestis abieluline pühendumus „nii heas kui halvas kuni surm meid lahutab“, siis nüüd kehtib see tõotus pigem seni, kuni mõlemad osapooled on õnnelikud ja nende vajadused rahuldatud.

1.2 Perekonna loomine

Nagu juba eelnevalt sai välja toodud on inimeste pereloomeline käitumine aja jooksul oluliselt muutunud. Varasemalt järgnesid kurameerimisperioodile 4 normatiivset elementi:

- abielu tseremoonia
- kokku kolimine samal ajal
- alustamine seksuaalsuhtega (vähemalt ametlikult abieluvälist seksi ei pooldatud)
- umbes aasta pärast lapse sünd.

Nüüdseks on see struktuur kadunud. (Trost, 2010) Abielu ja kokku kolimise vahel pole enam ilmselget seost. Abielu ja seksi vahel pole enam selget seost ning samuti ka abielu ja laste saamise vahel. Paar võib esmalt kokku kolida ja alustada seksuaalsuhet või teha seda ka enne kokku kolimist. Abielu tseremoonia pole enam normiks pereeluga alustamisel ning ei kehti ka sotsiaalset nõuet, et laps peaks sündima aasta jooksul peale pulmi. (Ibid.) Seega pole enam ühtset mustrit, mida võiks pidada õigeks. Igaüks lähtub valikute tegemisel sellest,

mis endale kõige õigem tundub. Järgenvalt vaatamegi täpsemalt erinevaid kooseluvorme, millest perekonnaelu alguse saab.

1.2.1 Kooselu

Tänapäeval on tavaline, et inimesed alustavad enda partnerlussuhet kooseluga. Mees ja naine otsustavad hakkata üheskoos elama seaduslikku abiellu astumise asemel või siis eelnevalt (Nazio, 2007). Kokkukolimine ei pruugi aga alati olla otsus, mis eelnevalt omavahel läbi arutatakse. Tihtipeale on see justkui asjade loomulik käik ning saab alguse triivides, veetes esialgu öö või kaks nädala jooksul koos, siis juba kolm või neli ja lõpuks seitse (Cherlin, 2010). Samuti ei pruugi sellesse liitu astumisega kaasneda ka kindlaid plaane tuleviku osas (Sassler, 2010). Eestis tudengite seas teostatud uurimus (Kasearu, 2003) näitas, et kooselu alustatakse kõige sagedamini eetilise-emotsionaalsetel motiividel – soovist elada koos armastatud inimesega ning vajadusest abi ja toetuse järele. Seega on tegemist “puhta suhtega”, mida alustatakse ilma abiellumise ja laste saamise kavatsuseta ning see kestab seni kuni partnerid ise soovivad (Giddens, 1991).

USAs läbiviidud uurimused (Gibson-Davis, Edin, & McLanahan 2005; Reed 2006) näitavad, et kui paljud noored inimesed peavad kooselu heaks viisiks omavahelist sobivust proovile panna, siis vanemad täiskasvanud näevad kooselus meelsamini alternatiivi abielule. Kokkuvõtvalt võib öelda, et kooselu on muutunud tõusvaks fenomeniks läänemaailmas (Bernhardt, 2002) ning saanud oluliseks osaks pereloomise mustriks.

Kooselu kui alternatiiv abielule

Üha suurenev vabaabielude hulk viitab sellele, et paljud paarid siiski ei soovi oma suhet registreerida (Cherlin, 2004). Kiernan (2004) toob välja, et kooselu aktsepteerimine toimub Euroopa riikide seas staadiumitena, kus osad rahvad on teistest eespool. Esimeses faasis on kooselu uuenduslik nähtus. Teises faasis aktsepteeritakse seda kui testiperioodi enne abielu. Kolmandas faasis muutub see aktsepteeritavaks kui alternatiiv abielule. Neljandas faasis muutub ta abielust eristamatuks. Eesti ühiskonnas võib kooselu pidada abielusarnaseks ehk siis registreerimata kooselu on kujunenud alternatiiviks abielule (Kasearu & Kutsar, 2011; Tiit, 2003).

Kooselu kui abielueelne staadium

Kooselu alustamine otseselt ei näita, et paar on otsustanud mitte abielluda (Seltzer, 2000; Trost, 2010). Pigem näevad paljud noored selles head võimalust omavahelise sobivuse hindamiseks (Gibson-Davis, jt, 2005; Reed 2006; Huston & Meltz, 2004; Kennedy & Bumpass, 2008; Osborne jt 2007; Jose, jt 2010). See on justkui partnerivaliku protsessi üks samme (Lichter & Qian, 2008). Ainult murdosa paare tänapäeval abielluvad enne kokku kolimist (Mäenpää, 2009). Näiteks Eestis 2011. aastal abiellunud paaridest 75% elasid eelnevalt vabaabielus (Statistikaamet, 2013).

Kuigi võiks eeldada, et abielueelne kooselu on positiivse mõjuga, sest annab partneritele võimaluse omavahelist sobivust proovile panna, siis mitmed uuringud (Jose, jt 2010; Stanley, jt 2010) näitavad pigem vastupidist. Abielule eelnevat kooselu seostatakse madalama abielusuhte kvaliteediga – koos veedetakse vähem aega, partneri toetust tajutakse nõrgemalt, konfliktide lahendamisel esineb vähem positiivsust ning samuti tuuakse välja, et suhtes esineb rohkem probleeme. Seda nähtust nimetatakse kooseluefektiks ning üldjoontes kirjeldab see abielule eelneva kooselu negatiivset mõju abielusuhte kvaliteedile ja stabiilsusele. Ka Kamp Dush, Cohan ja Amato (2003) läbi viidud uuringu tulemused näitasid, et kuigi kooselu on aja jooksul muutunud populaarsemaks, siis kooseluefekt on jäänud püsima. Manning ja Cohan (2011) aga leidsid, et abieluplaanide olemasolu kooselu alustamisel on olulise mõjuga. Kui paar oli kooselu alustades kihlatud ja/või omas tuleviku osas kindlaid plaane, siis kooseluefekt abielusuhte kvaliteeti ei mõjutanud. See leid annab tõestust, et kooseluefkti mõju ei saa vaadelda üheselt ning oluline on silmas pidada, millised on kooselu alustajate plaanid tuleviku osas.

1.2.2 Kooselu vs Abielu

Igapäevaelus on abielu ja kooselu muutunud praktiliselt eristamatuks (Kirenan, 2004; Reed, 2006). Mõlemal juhul on paaril ühine kodu, pakutakse teineteisele majanduslikku toetust, seksuaalset intiimsust ja üha sagedamini kasvatatakse ka lapsi. Mingil põhjusel aga abielu ikka eelistatakse niisama partneriga koos elamisele. Ka Euroopa Liidu uute liikmeriikide hulgas läbiviidud uurimus näitas, et isegi kui registreerimata kooselu on ühiskonna poolt täiesti aktsepteeritud, siis enamik täiskasvanuid ikkagi abielluvad ja noored näevad abielu

osana enda tulevikust (Spéder, 2011). Seega pole paljude uurijate jaoks enam paeluvaks küsimuseks, miks nii vähe abiellutakse, vaid hoopiski see, miks nii palju abiellutakse.

Küsimuse fookuse muutust põhjendab see, et kuigi elu on pinnapealselt sarnane, siis abielu rangemad standartid ei kehti kooselu puhul (Reed, 2006; Hohmann-Marriott, 2006). Seni kuni paar pole seotud abielusidemega, ei pruugita olla täielikult loobunud enda vaba ja vallalise staatusest, isegi kui uut kaaslast ei otsita aktiivselt (Rindfuss & VandenHeuvel, 1990). Sellest tulenevalt võibki kõige suuremaks erinevuseks abielu ja kooselu vahel pidada seda, et abielu nähakse kui eluaegset suhet, mis nõuab avalikku pühendumist. See pühendumise vanne antakse tavaliselt sugulaste ja sõprade ees. Kooselu aga vastupidiselt nõuab ainult isiklikku pühendumist, mida on kergem lõhkuda. Kooselu pakubki võimalust saamaks osa partnerluse emotsionaalsetest tasudest, minimeerides samal ajal pühendumist suhtele. Lähtudes individualiseerimise teesist, initsieerib vaba kooseluga kaasnev suurem vabadus, antud kooseluvormi valiku. Teisalt võib kooselu võrreldes abieluga pidada mittetäielikuks institutsiooniks (Seltzer, 2000; Cherlin, 2004; 2010). Arvatakse et kooselu mittetäielikkus – rollide ja ootuste paindlikus, võimalus lõpetada kooselu, ametliku pühendumise puudumine – ongi see, mis ta atraktiivseks teeb (Reed, 2006; Cherlin, 2004; Seltzer, 2000).

Miks abiellumist edasi lükatakse?

Kuigi uurimused kinnitavad, et abielu nähakse osana enda tulevikust, siis üha sagedasem on, et sellesse liitu astumist lükatakse pigem edasi. Perekonna demograafid Bumpass ja Sweet (2001 viidatud Smock, jt. 2005 põhjal) toovad ühe võimaliku seletusena välja, et inimene oleks motiveeritud abielluma, peavad partnerid tundma, et see muudab nende elu. Kuna kooselu on muutunud abieluga niivõrd sarnaseks, siis puudub otsene tõukejõud (McGinnis, 2003). Isegi kui kooselu alustades on soov abielluda olemas, võib see kooselu ajal nõrgeneda, sest ühiskonnas puuduvad abiellumist soodustavad tegurid (Kasearu, 2003; Kennedy & Bumpass, 2008).

McGinnis (2003) on uurinud, kuidas kooselust saab abielu, rakendades sotsiaalse vahetuse teooria kasu-kahju vaatenurka. Sellest tulenevalt väidab ta, et kooselupaarid kaaluvad abiellumist läbi oodatavate kasude ja kahjude analüüsi. Potentsiaalseid kahjusid võib pidada

tugevamaks mõjutajaks abiellumise otsuse puhul kui kasusid. Seega ahvatlus, et elu võib minna veel paremaks, pole piisavaks põhjuseks abiellumiseks. Oht, aga et elu võib minna halvemaks, toimib tabava eemalepeletajana. Ka sotsiaalsühholoogilised tajualased uurimused toetavad antud vaatenurka ning väidavad, et negatiivne info saab rohkem tähelepanu. Seega näevad kooselavad paarid abielus vähem positiivseid ja negatiivseid külgi, ning on ühtlasi neutraalsemate hoiakutega, kui lihtsalt kohtamas käijad.

Reed (2006) väidab, et kooselavad inimesed samaaegselt usuvad, et mitte midagi ja kõik muutuks kui nad abielluksid. See peegeldab nende kahekordset nägemust abielust ehk suurt ja väikest pilti. Väike pilt on seotud elu igapäevase rutiiniga ja faktiga, et paar juba elab koos. Suur pilt on aga seotud sellega, kuidas paar oma suhtest mõtleb ja standarditega, mis sellega kaasnevad. See on justkui teine dimensioon sellest, kuidas nähakse kooselu ja abielu kui erinevaid suhte tüüpe. Kuigi abiellumine ei pruugi muuta rutiini nende elus, muudaks see viisi, kuidas oma suhtest mõeldakse ja nõudmisi, mis teineteisele esitakse.

Leitud on ka tugevad seosed sotsiaalmajandusliku positsiooni ja abiellumuse vahel (Edin jt 2004; Gibson-Davis jt 2005; Smock 2004; Mäenpää 2009). Mäenpää (2009) rõhutab, et tähtsam on just mehe sotsiaalmajanduslik positsioon ning abiellumus tõuseb suurema sissetuleku ja kõrgema haridustasemega. Raha puudus on sage põhjus, miks ei olda veel abielus isegi siis kui elatakse koos ja jagatakse lapsevanemaks olemise kohustust. Ühest küljest abiellumine ise võib endaga kaasa tuua koheseid suuri materiaalseid kulutusi, kui soovitakse korraldada suur pulmapidu (Smock, 2004). Teisalt seab abielu ka kõrgemad ootused stabiilse majandusliku tuleviku osas nagu kodu omamine, taetav haridustase ja suhte kvaliteet. Seega võib üheselt öelda, et võrdlemisi kindlat majanduslikku alust on vaja liikumaks kooselulisest liidust abiellu.

Duvanderi (1999) tõi veel välja seose väärtushinnangute ja abiellumistõenäosuse vahel. Nimelt traditsioonilisemate väärtushinnangutega naistel on suurem tõenäosus abielluda enda partneriga. Egalitaarsemad hoiakud tõstsid tõenäosust, et esimene loodav liit on kooselu, mitte abielu. Ka Eesti ühiskonna uurimine on näidanud, et inimeste eelistusi mõjutavad sotsiaal-demograafilisest taustast enam just pereväärtused (Kasearu, 2010). Samas kui sotsiaal-demograafilise tausta mõju perekäitumisele ei leitud, siis noored kes pidasid

oluliseks laste sündmist abiellulisse suhtesse ja ühist perekonnanime, soovivad suurema tõenäosusega ka abielluda.

Seega võib kokkuvõtvalt öelda, et abiellumisplaanide teoks saamisel mängivad olulist rolli ühiskondlik surve, partnerite enda hinnang sellele, kas abiellumine võiks nende suhet muuta, sotsiaalmajanduslik positsioon ja üldised väärtushinnangud.

1.2.3 Lapse saamine

Sotsiaalsed normid, mis reguleerivad perekonnaelu on muutunud vabamaks. Iga inimene saab ise valida, kuna ta soovib alustada kooselu ning kas sellest suhtest saab kunagi ka abielu. Samamoodi on muutunud hoiakud ka lapse saamisega seonduvate otsuste osas. Kuna kooselu on aktsepteeritud kui alternatiiv abielule, siis pole oluline ka see, kas värsked lapsevanemad on oma suhte eelnevalt registreerinud. Kuigi abielu peetakse kõige paremaks perevormiks laste saamiseks ja kasvatamiseks (Cherlin, 2010), siis tegelikkus näitab, et enamik lapsi sünnib kooselupaaridele (Kenny & Bumpass, 2008). Ka Eestis on alates 1998. aastast sündinud rohkem lapsi väljaspool abielu kui abielus vanematele (Eesti Statistikaamet, 2013¹).

Lapse saamine kooselus

Nagu juba sai välja toodud, siis üha enam lapsi sünnib kooselus elavatele paaridele. USAs tehtud uurimused näitavad, et suur osa esmasündne kipuvad kooselupaaride puhul siiki olema planeerimatud (Manning, 1995) või on tegemist vaikiva kokkuleppega (Oakley, 1985). Seega võib arvata, et paljud kooselupaarid pole lapse saamist omavahel otseselt arutanud. Eestis läbi viidud uurimused aga kinnitavad, et kuigi abielu on eelistatud suhte tüüp lapse saamiseks (Kasearu, 2010), siis laste planeerimine vabas kooselus on samuti muutunud tavapäraseks (Jürisoo, 2007). See on tegelikult ka ootuspärane, sest Eestis on registreerimata kooselu muutunud alternatiiviks abielule.

Manning (2004) toob USAs läbi viidud uurimuse põhjal välja, et kui vanemad pole otsustanud abielluda selleks hetkeks kui laps sünnib, siis ei tee nad seda tõenäoliselt ka

¹ 1998. Aastal sündis väljaspool abielu 52,5% kõikidest lastest.

hiljem, sest lapse sünd ei tõsta kooselulise liidu stabiilsust. Samas aga see, et Eestis 2011 aastal abiellujatest üle 30% kasvatas ka ühiseid lapsi (Statistikaamet, 2013), näitab et paljud vabaabielus elavad paarid siiski soovivad enda suhte registreerida. Ka Kasearu ja Kutsar (2011) toovad välja, et oluline on eristada lapse saamist ja kasvatamist kooselulises liidus. Kuigi Põja Euroopa riikides ja ka Eestis sünnib palju lapsi kooselupaaridele. Siis lapse kasvatamine selles liidus ei ole nii tavapärane. Seega paljud paarid peale lapse sündi siiski abielluvad. Van Egeren (2004) toob välja, et üheskoos lapsevanemaks olemine ja sellega hästi toimetulek just kasvatab võimalusi abielluda ja vähendab võimalusi lahkuminekuks ning on seeläbi oluliseks abiellumise otsuse mõjutajaks.

Ka Edin, Kefalas ja Reed (2004) väidavad, et mitteabielus olevad vanemad näevad kooselu kui testi enne abielu. Kuna aga vanemad ei maininud lapsi arutelus abielust, siis see pakub veelgi enam toetust faktile, et abielu tähendus on suures osas sümboolne (Reed, 2006). Seega enamikul lapsevanematest on samasugused ootused abielule nagu ilma lasteta paaridel. Seetõttu võibki öelda, et tegemist on privaatse liiduga, mis kombineerib seksuaalse truuduse, romantilise armastuse, emotsionaalse intiimsuse ja koosolemise ning abielu pole lihtsalt üks peresuhte tüüpe vaid selle kõige prestiižem vorm. (Cherlin, 2010; Kasearu & Kutsar, 2011)

1.3 Olulised otsused perekonna loomisel

Perekonna loomisel tuleb inimestel teha tähtsaid valikuid ning algusjärgus on neist ühed olulisemad kooseluvormi valik ja järelkasvuga seonduv. Tulenevalt eelnevast ülevaatest võib kindlalt järeldada, et kui varasemalt olid abiellumine ja laste saamine omavahel tihedalt seotud, siis nüüd see nii enam pole. Ka uurimused (Edin & Kefalas 2005; Gibson-Davis, McLanahan & Edin, 2005; Ellwood & Jencks, 2004) näitavad, et tegemist on kahe eraldiseisva otsusega.

Edin ja Kefalas (2005) toovad välja, et kui abielu on kõrge eesmärk, mille poole pürgida, siis lapse saamine on aktsepteeritud ja oodatud osa noorte täiskasvanute elust. Abielu sümboolse olulisuse tõttu seostatakse sellega head suhte kvaliteeti (Carlson, McLanahan & England, 2004) ja samuti rangemaid majanduslikke standardeid. Seega paarid ei pruugi ennast pidada veel valmis olevat abieluks, kuid lapse saamiseks võib aeg tunduda õige.

Samas enamik täiskasvanutest Ida-Euroopas ikkagi abielluvad ja noored näevad abielu enda tulevikku kuuluvat (Spéder, 2011). Seega võib abielu siiski pidada oluliseks osaks perekonnaloomise protsessist. See aga kuidas abiellumiseni jõutakse on erinev. On neid paare, kes järgivad traditsioonilist teed ja abielluvad enne järelkasvu planeerist kui ka neid, kas valivad modernsema variandi, saades lapsed vabas kooselus ning abielludes hiljem. Seega hoolimata sellest, milline viis valitakse, on lõpuks tegemist abielupõhiste traditsiooniliste peredega. Need perekonnad on aga Euroopa riikides jätkuvalt normatiivseks ideaaliks (Hansson, 2011).

1.4 Pereloomis perekonna arenguteooria ja sümbolilise interaktsionismi raamistikus

Perekondade kujunemisprotsessi paremaks mõistmiseks soovin tutvustada kahte teoreetilist raamistikku, mis on abiks teema uurimisel. Esimene on perekonna arenguteooria, mis vaatleb perekonnas toimuvaid muutusi aja jooksul. Teine aga sümboliline interaktsionism, mis keskendub tõlgendustele.

1.4.1 Perekonna arenguteooria

Perekonna arenguteooria keskendub süstemaatilisele muutusele, mida perekonnad kogevad liikudes läbi erinevate etappide enda eluteel ja nendele seletusi otsides (Klein & White, 1996). See eksklusiivselt perekonnale keskenduv teooria peab oluliseks küll indiviidi arengut, kuid rõhutab et perekonna areng on kõige olulisem (Rodgers & White, 1993). Käesoleva töös ongi kavas uurida, kuidas perekonnad on moodustunud. Selleks lastakse paaridel jutustada enda perede kujunemise lugusid. Kuna aga perekond aja jooksul areneb ning muutub nii struktuuri kui ka ootustelt rollide osas (Klein & White, 1996), siis ongi tähtis jälgida, kuidas inimesed ise neid muutusi on tajunud ning kuidas neid tõlgendatakse.

Klein ja White (1996) rõhutavad, et perekonnast tervikliku pildi saamiseks tuleks seda analüüsida erinevatel tasemetel ja vormides. Iga perekond kui sotsiaalne grupp sisaldab endas palju alamgrupe nagu mehe-naise, õe-venna, jne suhted. Sellest veel all pool on individuaalsed pereliikmed, kelle kogemused enda perest ja suhted teiste liikmetega moodustavad samuti olulise osa. Seega perekonna uurimisel tuleks võimalusel kaasata

võimalikult palju selle liikmeid. Järgnevalt vaadeldaksegi perekonda läbi naise-mehe, ema-isa silmade. Samuti tuleks uurimisel arvestada sellega, et liikumine ühest etapist teise toob endaga kaasa muutuse. Seetõttu tuleks perekondi vaadelda algusest peale, liikudes läbi erinevate etappid, kuni selleni kus nad antud hetkel asetsevad. Arenguteooria kohaselt on eesmärgiks tuua välja muutused, mis on iga tasand endaga kaasa toonud ning kuidas pannud aluse järgnevale. (Rodgers & White, 1993) Perekonna uurimisel tuleks alustada sellest, kuidas sai sellele tekkimisele aluse pannud suhe loodud ning milliseid etappe see on läbinud enda arengul, perekonnaks nagu see praeguseks on.

Samuti ei tohiks tähelepanuta jätta ühiskonnas valitsevaid norme ja ootusi, mille mõju perekondade kujunemisele on kahtlemata väga oluline (Klein & White, 1996). Eesti puhul mängib kindlasti olulist rolli see, et ühiskonna silmis on abielus ja kooselus elavate vanematega perekonnad samaväärselt aktsepteeritud.

Perekonnas toimunud sündmused võivad aset leiada kas “õigeaegsena” või “mitte õigeaegsena”. Siinkohal peetakse silmas ootuspärast aega nende sündmuste toimumiseks. Samuti ei pruugi need toimuda ainult “mitte õigeaegsetena” vaid nende järjekord võib olla segamini. Näiteks abiellumine enne lapse sündi on normatiivselt toimunud sündmuste järjekord. Samal ajal kui abielueelne sünnitamine on kõrvalekalle normatiivsetest ootustest. (Klein & White, 1996) Ka käesolevas töös on vaatluse all paarid, kes on enda perekonna loomisel jälginud ootuspärast teed ning need, kellel need sündmused on toimunud kõrvalekaldega.

1.4.2 Sümboliline interaktsionism

Perekonna arenguteooria aitab meil paremini mõista perekonnas kui tervikus toimuvaid muutusi. Mõistmaks sügavuti seda, mis on tehtud otsuste taga ja kuidas inimesed ise enda tehtud valikuid mõistavad, kirjeldab sümboliline interaktsionism. Sümboliline interaktsionism keskendub seostele sümbolite (jagatud tähendused) ja interaktsiooni (verbaalne ja mitteverbaalne tegevus, suhtlus) vahel (LaRossa & Reitzes, 1993). Sümbolilise interaktsionismi kohaselt vormib ja kujundab sotsiaalne keskkond inimese käitumist. Seega tuleb indiviidil pidevalt tõlgendada keskkonda ning siis tegutseda vastavalt sealt saadud infole. (Avison & Kunkel, 1989)

Antud teooria pöörab rohkem kui ükski teine perekonnateooria tähelepanu sellele, kuidas tegutsejad sündmusi ja asju tõlgendavad. Käesoleval juhul võib peret vaadelda kui keskkonda, milles otsustamise toimub. Kuna paari mõlemad osapooled moodustavad selle keskkonna ehk pere, on oluline selgitada välja, kuidas mees ja naine põhjendavad ning seletavad tehtud otsuseid, tõlgendavad teineteise seisukohti.

Sümbolilist interaktsionismi peetaksegi just sobivaks perekondade uurimiseks mikrotasandil. Antud teoreetiline raamistik jätab aga kõrvale aspekti, et indiviid võiks olla mõjutatud ka makrotasandist või ühiskonnast üldiselt. (LaRossa & Reitzes, 1993) Samas selle seisukohaga üksüheselt autor nõus olla ei saa, kuna usub, et keskkond ja ka välised tegurid mõjutavad inimese käitumist ning otsuseid. Ka perekonna areguteooria rõhutab välise keskkonna, eelkõige ühiskonnas kehtivate normide, olulisust perekondade arengus.

Kokkuvõtlikult võetakse käesolevas töös aluseks kaks teoreetilist raamistikku, perekonna arenguteooria ja sümboliline interaktsionism. Perekonna arenguteooria olulisus seisneb selles, et ta vaatleb perekonda tervikuna ning toob välja toimunud muutuste olulisuse. Võttes arvesse ka ühiskonna poolset mõjutust. Sümboliline interaktsionism aga aitab paremini mõista, mis peitub perekonna osapoolte ehk siis naise ja mehe langetatud otsuste taga ning kuidas nad enda tehtud valikuid põhjendavad ning teineteise käitumist tõlgendavad. Need kaks teooriat ühendades saab põhjalikult uurida, kuidas perekonnad on kujunenud ning kuidas seda protsessi osapooled kirjeldavad, põhjendavad ja tõlgendavad.

1.5 Probleemipüstitus

Ühiskonnas aset leidnud muutuste tõttu on suurenenud inimeste valikuvabadus enda pereloomeliste otsuste vallas. Vaba kooselu pole enam erand, vaid on muutunud pigem normiks noorte täiskasvanute seas. Seda kasutatakse nii prooviabieluna kui ka alternatiivina abielule. Sellega seoses on saanud üha tavapärasemaks ka perekonnad, kus lapsevanemad ei ole enda suhet ametlikult registreerinud. See aga ei pruugi tähendada, et paar on otsustanudki mitte abielluda vaid hoopiski seda, et otsust pole veel tehtud. Ka minu bakalaureusetöö “Kooselupaaride nägemus abielust” ilmnis, et kooselus elavad lapsevanemad suhtusid abiellu positiivselt ja uskusid seda enda tulevikku kuuluvat. Seega

esmapilgul otsus saada lapsed ja luua perekond kooselulises suhtes, oli pigem asjade loomulik käik kui kindel eelistus. Samas laste saamine ei välista hilisemat abiellumist. Üha sagedamini registreerivad oma suhte ka sellised paarid, kes on teinud olulised otsused pereloo me vallas mitte traditsioonilist teed pidi.

Käesoleva uurimistö eesmärgiks on selgitada välja, millised asjaolud on saanud määravaks perekonnalugude kujunemisel. Oma bakalaureusetöös käsitlesin vabaabielus elavaid perekondi ning ilmnes, et neil oli abiellumissoov olemas, kuid erinevate põhjuste tõttu polnud nad selle liidu sõlmimiseni jõudnud. Käesolevas töös uurin paare, kes on selle sammu ära teinud ja oma suhte registreerinud. Keskendun eelkõige sellele, kuidas nad ise tagantjärei tõlgendavad ja põhjendavad perekonna loomisel tehtud valikuid. Kõik uurimuses osalejad on abielus ja kasvatavad ühiseid lapsi. Samas on muutused toimunud ka abielumustrites ning enam ei saa välja tuua ühtset teed, mis viib abieluni. Seetõttu lähtutakse paaride valikul ka sellest, millises järjekorras nad on teinud olulised otsused, nagu abiellumine ja lapse saamine. See peaks andma tõepärasema pildi tänapäevastest perekonnavormidest, kuna abiellumine enne laste sündi pole enam normiks ning paljud pered otsustavad, need valikud teha vastupidises järjekorras.

Vastuste leidmiseks viidi läbi kvalitatiivne uurimus, mille käigus tehti kuus paariintervjuud. Kuna uurimuse eesmärgiks on saada perekondade kujunemise ühislood, siis oli oluline, et mõlemad paari osapooled, nii mees kui naine, saaksid koos rääkida, kuidas neist sai perekond ning põhjendada, miks nad on olulised otsused langetanud just selles järjekorras. Käesolevas töös tuuaksegi välja perekondade kujunemise lood. Lähtuvalt tehtud otsuste järjekorrast eristatakse analüüsis ka traditsioonilisi ja modernseid peresid.

Uurimuse eesmärgist tulenevalt sõnastatakse järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas mõtestavad enda perekonna kujunemist traditsioonilist ja modernset pereloo me mustrit järginud paarid?
- Millised on tehtud pereloomeliste otsuste põhjendused?
- Kuidas abikaasad ühiselt loovad enda perekonnalugusid ?

II METOODIKA

2.1 Meetod

Käesolevas töös on vaatluse all, kuidas inimesed tagantjärgi mõtestavad enda perekonna loomist ja põhjendavad seejuures tehtud otsuseid. Kuna mul puudub juurdepääs inimeste kogemustele, saan neid uurida vaid läbi jutustatud lugude. Seega kasutan käesolevas töös narratiivset analüüsi.

Termin “narratiiv” on mitmetähenduslik, kuid kõige üldisemas mõttes on tegemist sidusa jutustuse või looga. See on tõlgendustöö vorm, milles inimesed minevikusündmusi esitavad, mõtestavad ja hindavad. Narratiivile on iseloomulik järgnevusmuster ja põhjuste-tagajärgede järjestikune seostamine soovitava lõpptulemuse nimel, mis tähendab et narratiivi sündmused on valitud, korrastatud ja esitatud tähendusrikastena konkreetset kuulajaskonda silmas pidades. (Linno & Strömpl, 2012)

Narratiivi ja lugu ei saa aga alati päriselt samastada. Pigem tuleks eristada uuritava ja uurija tasandit. Inimesed räägivad lugusid, aga läbi uurija tõlgenduste tulevad välja neis lugudes peituvad narratiivid. (Riley & Hawe, 2005) Seega uurija ei leia narrative vaid osaleb nende loomises (Riessman, 2008). Narratiivi näol on tegemist olulise vahendiga enda mõtete ja veendumuste edasi andmiseks. See sisaldab jutustaja vaatenurka, tuues välja põhjusi, miks antud lugu on jutustamist väärt. Lisaks sellele, et kirjeldatakse, mis juhtus, väljendatakse ka emotsioone, mõtteid, tõlgendusi, hinnanguid. (Linno & Strömpl, 2012)

Narratiiv uurimus võib keskendub inimese elus aset leidnud sündmuste või kogemuste uurimisele. Sündmuste narratiiv kujutab endast minevikusündmusi esitavat jutustust. Kogemuste narratiiv aga inimeste sisemaailma kogemuste jutustust. Käesoleva töö raames on kavas mõtestada ja analüüsida paaride perekondade kujunemise lugusid. Seega on vaja kaasata mõlemad narratiivi tüübid ning neid analüüsitakse koos, ilma üksteisest eristamata. Nendesse interaktsioonis loodud narratiividesse ilmub aga teadvustamata juhtiv narratiiv. Tänu juhtivate narratiivide olemasolule kultuuris me teame, mis on õige, mis on vale, milliseid käitumisviise hukka mõista ja heaks kiita. (Ibid.) Käesoleva töö raames võib

mõtestada seda kui sotsiaalseid norme, mis reguleerivad kooseluvormi valikut ja perekonna loomist.

Riessman (2008) eristab narratiivsel analüüsil temaatilist, struktuurilist, interaktiivset ja performatiivset analüüsi. Käesolevas töös kasutatakse neist temaatilist ja interaktiivset ning lähtuvalt töö eesmärgist on rõhuasetus temaatilisel analüüsil. Teemaatilisel analüüsil keskendutakse sellele “mida räägitakse” ehk sisu analüüsile. Antud uurimuses antakse selle abil ülevaade, kuidas perekond on kujunenud ning kuidas inimesed ise tõlgendavad enda tehtud valikuid. Interaktiivne analüüs keskendub sellele ”kes räägib” ehk siis lood ei kuku alla taevast, need tekivad ja antakse edasi teatud kontekstis. Lood on sotsiaalselt konstrueeritud. Kuna antud uurimuses jutustavad mees ja naine enda perekonna lugu koos, siis tuleks pöörata tähelepanu ka asjaolule, kuidas nad seda teevad. Samuti tuleb arvestada ka intervjuueerija mõju, kes samuti osaleb narratiivi loomisel. Ühest küljest mõjutab intervjuueerija seda, kuidas ja mida paarid intervjuu ajal räägivad. Teisalt on aga oluline see, kuidas intervjuueeria esitatud lugusid tõlgendab.

2.2 Andmete kogumine

Empiirilised andmed kogusin kuue paariintervjuu käigus, mis viidi läbi ajavahemikus oktoober-november 2012. Otsus viia läbi intervjuu naise ja mehega korraga tulenes sellest, et pidasin oluliseks, et mõlemad osapooled, kes on perekonna loomisel olulist rolli mänginud, saaksid koos rääkida selle kujunemise loo. Ka perekonna arenguteooria rõhutab, et perede uurimisel on oluline võimalikult paljude pereliikmete kaasamine. Samuti andsid paariintervjuud võimaluse jälgida abikaasade omavahelist interaktsiooni lugude jutustamise käigus, mida eraldi tehtud intervjuud poleks võimaldanud. Kuna võib arvata, et see kuidas koos neid lugusid räägitakse, aitab ka paremini mõista tehtud otsuseid, pidasin paariintervjuusid kõige sobivamaks viiskiks perekonnaks kujunemise loo esitamiseks.

Abikaasadega koos intervjuude tegemise muutis aga komplitseeritumaks see, et naised olid altimad intervjuudes osalema ja enda kogemustest rääkima. Kuna aga lugusid ei saanud antud uurimuses rääkida vaid üks osapool, tuli otsida neid, kes oleksid ka nõus üheskoos narrative esitama. Paaride leidmist raskendas ka asjaolu, et mõlema tööpäeva lõppedes, olid

ka lapsed lasteaiast ja koolist kodus. Lõpuks siiski õnnestus leida inimesed, kes vastasid valikukriteeriumitele ja andsid enda nõusoleku osalemiseks.

Intervjuud viidi läbi mitteformaalses keskkonnas – 3 nendest toimusid intervjuueeritavate kodus, 2 intervjuueerija kodus ning 1 kohvikus. Tundus, et kodustes tingimustes läbi viidud intervjuud olid vabama õhkkonnaga ja seetõttu väljendati rohkem ka enda mõtteid ning partnerid arutlesid omavahel vabamalt. Intervjuud kestsid 50 minutist kuni 1 tunni ja 25 minutini. Esimesed neist olid lühemad ja viimased pikemad.

Intervjuud toimusid poolstruktureeritud kujul. Paika sai pandud konkreetsete teemad, mida soovisin, et vestluse käigus puudutatakse. Nende teemade määratlemisel lähtusin perekonna arenguteooriast, mis peab oluliseks keskendumist etappidele, mida perekonnad enda arengus läbivad. Käsitletud teemad olid:

- Tutvumine/ suhte alustamine
- Kooselu
- Abiellumine
- Lapse saamine

Millises järjekorras nendel teemadel räägiti, sõltus sellest, millal konkreetne sündmus oli aset leidnud. Analüüsi ja arutelu osas küll hõlmab kõiki neid teemasid, kuid struktuuri paikapanekul lähtuti intervjuude ajal esile kerkinud lugudest, mitte konkreetsetelt perekonna arenguteooria poolt välja toodud etappidest.

Intervjuude ajal püüdsin esitada suunavaid küsimusi võrdlemisi vähe ning pigem julgustada inimesi enda perekonnast lugusid rääkima ning tekitada arutelusid paari osapoolte vahel. Seega pidasin oluliseks just seda, kuidas abikaasad ise enda perekonnakuju arengut mõttestavad. Kuna kõik intervjuud algasid küsimusega “Kuidas te tuttavaks saite?”, siis sujus sealt edasi vestlus tavaliselt iseenesest. Mõned paarid olid küll veidi tagasihoidlikumad ning nendes intervjuudes pidin osapooli rohkem rääkima ja arvamust avaldama julgustama. Kui mõne teema puhul võttis ainult üks paari osapooltest sõna ja teine hoidis pigem tahaplaanile, siis enne uue etapi juurde minekut sai alati ka teise poole arvamust küsitud.

Lähtuvalt konfidentsiaalsuse põhimõttest selgitas uurija enne intervjuu algust, et osalejate nimesid ja muud äratuntavat informatsiooni töös ei avaldata. Seetõttu on ka uurimistöös esitatud nimed muudetud.

Kõik intervjuud lindistati ning hiljem transkribeeriti ja kodeeriti vastavalt narratiivanalüüsi põhimõtetele. Seega käesoleva uurimistöö eesmärgist lähtuvalt viidi läbi temaatiline ning interaktiivne analüüs. Esitatud narratiiv põhineb paaride esitatud lugudel.

2.3 Uurimuses osalejate tutvustus

Saamaks paremat pilti erinevatest perekonnavormidest on käesolevas töös kavas keskenduda abielupaaridele, kes kasvatavad ühiseid eelkooliealisi lapsi. Need kriteeriumid olid olulised, kuna ka perekonna arenguteooria kohaselt läbib perekond enda kujunemise loos palju erinevaid etappe ning käesoleva töö kontekstis on oluline võrdlusmomendi tekitamine, et paarid asuksid enamvähem samas faasis. See tagab nenda omavaheline võrdluse võimalikkuse. Kooseluvormi valik ja otsus saada laps(ed) on kahtlemata väga olulised etapid perekonna kujunemise loos. Osalejaid eristati veel sellest lähtuvalt, kas abiellumine leidis aset enne ühiste laste sündi või peale seda. Kokku viidi läbi kuus paariintervjuud, nendest kolm olid abiellunud enne ja kolm peale ühiste laste sündi. Uurimuses osalenud kaheteistkümnest inimesest kolm oli keskeriharidusega ja ülejäänud kõrgharidusega. Paarid oli üldiselt haridustaseme poolest sarnased, väljaarvatud ühel juhul, kus naise haridustase oli madalam.

Paar nr 1 on koos olnud 11 aastat, sellest viimased 4 abielus. Nad kasvatavad kahte last. Naine on vanuselt kahekümnendate teises pooles ning mees kolmekümnendate lõpus. Üks lastest oli sündinud enne ja teine peale abiellumist.

Paar nr 2 on koos olnud 13 aasta, sellest 7 aastat abielus. Nad kasvatavad ühe last. Mõlemad on kolmekümnendate aastate alguses. Laps sündis peale abiellumist.

Paar nr 3 on koos olnud 13 aastat ja abielus 7. Nad kasvatavad kahte ühist last ja mehe tüdruku eelmisest suhtest. Mõlemad on neljakümne aastased. Ühised lapsed sündisid peale abiellumist.

Paar nr 4 on koos olnud 10 aastat ja abielus 3 aastat. Nad kasvatavad ühte ühist last. Vanuselt jäävad mõlemad veidi alla kolmekümne. Laps sündis enne abiellumist.

Paar nr 5 on koos olnud 12 aastat ja abielus sellest 9. Nad kasvatavad kolme ühist last. Mõlemad on vanuselt kolmekümnendate keskpaiga lähedal. Lapsed sündisid peale abiellumist.

Paar nr 6 on koos olnud 21 aastat ja abielus 8 aasta. Nad kasvatavad kahte ühist last. Mõlemad on vanuselt veidi üle kolmekümnendate keskpaiga. Üks lastest sündis enne abiellumist ja teine peale.

III PAARIDE NARRATIIVID

3.1 Tutvumise narratiiv

Meenutades enda tutvumist mainiti tihti, et *“see oli ju nii ammu”* ja *“ma ei mäletagi enam täpselt”* soovides justkui rõhutada koos oldud aja pikkust. Kui üks paari osapooltest jäi pikemalt mõnda lugu jutustama, siis enda mõttekäigu lõpetades küsiti teiselt üle, *“oli ju nii?”*, soovides saada temalt toetust enda räägitule.

Intervjuude alguses, rääkides enda tutvumise lugusid, lõpetati sageli teineteise lauseid ja segati üksteise jutule vahele. See võis olla tingitud asjaolust, et mõlemad justkui tundsid survet kaasrääkida ning välja polnud kujunenud juhtiva jutustaja roll. Enamasti intervjuu käigus siiski üks partneritest muutus vestluse eestvedajaks. Siis jäi ka vahelesegamisi ja lausete lõpetamisi vähemaks ning paaridel tekkis omavahel rohkem arutelusid.

Oluline on siinkohal välja tuua, et tutvumisega seotud lugudes kerkivad esile tugevad traditsiooniliste soorollidega seotud ootused. Meespoolt peeti sobivamaks suhte algatajaks ning initsiatiivi võtjaks. Naine peab olema tagasihoidlik ning ootama mehelt seda esimest sammu. Tutvumise ja suhte algusega seonduvaid lugusid meenutatakse positiivses võtmes. Siinkohal võib määravaks olla asjaolu, et olenemata sellest, millise sündmusega oli tegu, pani see aluse liidule, millest praeguseks on saanud perekond. Seega on tegemist olulise ja hea mälestusega.

3.1.1 Esmakohtumine

Paaride lugudest ilmneb, et esmakohtumised toimuvad mõne ühendava asjaolu tõttu. Nendeks on ühised tuttavad, kool või siis üritused nagu peod, spordilaagrid. Ühendava lüli olemasolule rõhutatakse, mis viitab sellele, et jutustajad ise peavad seda enda suhte algatuse juures oluliseks. Samuti tuuakse välja, et need kohtumised olid sagedased ja leidsid aset mitmel korral enne, kui jõuti suhte alustamiseni. Seega suhte loomisega ei kiirustatud ning eelistati teineteist pigem rohkem tundma õppida. Osadel paaridel oli selliseid ühendavaid lülisi palju. Siinkohal mängis tõenäoliselt olulist rolli see, et mees ja naine olid enam vähem ühealised. Enamik paaridest olid tutvunud keskkooli viimastel või siis ülikooli alguse

aastatel. Enam vähem sellel ajal, kui nad said ametlikult täiskasvanuks. Siinkohal on tähelepanuväärne, et nendest noores eas loodud suhetest on saanud perekonnad.

Üks paar aga erines teistest, kuna neil puudus ühendav lüli ja ka tutvumise hetkel olid nad teistest osalejatest tunduvalt vanemad. Nende suhte algus oli kokkusattumus juhustest ning mõlemal osapoolel on oma lood sellest, kuidas tutvus alguse sai. Lugu on tegelikult küll sama, aga naise oma hakkab pihta enne kui mehe.

Liisi meenutab, kuidas ta ühel õhtul bussiga koju sõites nägi situatsiooni, kus väike laps oli kurb ja üks noormees teda lohutas. Ta mäletab, et see läks talle kuidagi hinge ning ta mõtles, et ohoo milline mees. Liisi ütleb, et kui mees bussist väljus, siis ta mõtles, et loodetavasti nad kohtuvad mõnel õhtul veel. Kahjuks seda ei juhtunud. Mõne aja pärast kaotas Liisi enda rahakoti ära. Vaja oli kõiki uusi dokumente ning nende saamiseks tuli vastavaid ametiasutusi külastada. Suur oli siis naise rõõm kui ta ühes nendest kohtades nägi jälle seda noormeest. Ilmnes, et ta töötab seal. Liisi oli õnnelik ja mõtles, et nüüd ta teab sellest toredast meesterahvast juba veidi rohkem. Kolmas kohtumine leidis aset peol, ööklubis ning nüüd oli Liisi kindel, et nad lihtsalt peavad tuttavaks saama. Nii see läiski. Noorte pilgud kohtusid üle baarileti ja noormees nimega Martin kutsus ta tantsima. Nagu nad ise ütlevad, siis tantsima nad jäidki. Kui Liisi seda narratiivi esitas, rõhutas ta juhuslike asjaolusid, mis viisid nende kohtumiseni ja lõpuks ka tutvuseni. Ta esitas tutvumise lugu väga ladusalt, justkui seda uuesti meenutades. Peale Liisi versiooni lõppu rääkis Martin ka enda oma, mis kirjeldas kohtumist ööklubis. See oli tema jaoks esimene kord neiu märgata. Ka temal oli meenutuse ajal sära silmis ja muie näol. Seega võib arvata, et tegemist oli toreda situatsiooniga, millest mõlemal on väga head mälestused.

3.1.2 Algatus

Narratiivides oli inimeste tutvumine seotud mõne ühendava lüliga. Samas aga lähema tutvuse algatamisel oodati meespoole initsiatiivi. See muster kandus läbi mitmete lugude ning viitab tarditsioonilisele rolliootusele, kus mees peaks olema aktiivsem pool ning naine tagasihoidlikum. Isegi kui oldi mehest huvitatud nagu ka Liisi ja Martini loo puhul, ei astu naine ikkagi esimest sammu, vaid ootab, et mees teda märkaks.

Järgneva näite puhul räägib Kaarel suhte algatamisega seonduvatest asjaoludest. Siin oli esialgne huvi mehepoolne, erinevalt Martini ja Liisi loost, kuid samuti kerkis esile tugev traditsiooniline rolliootusele viitav käitumine.

“Meil oli nii, et me saime tuttavaks ja minul susises, temal ei susisenud midagi. Ma olin liiga mõku tema jaoks. Minul üksi susises paar aastat noh. Kui me loeme, et mõlemil susises, siis vist 94nda Jaanipäev. Aga tutvust mina defineerin teistmoodi. Tuttavad oleme siis paar aastat varem. See suhe või see tutvus oli siis ühepoolne. Mina leidsin, et issand kuidas ma armastan seda tüdrukut noh, meeletult noh. Ma ei saanud magada ka õhtuti ja öösiti. Matemaatika oli meelest läinud, kõik oli meelest läinud. Oli ainult tüdruk, tüdruk, see tüdruk. Aga tema nagu ei saanud sellest aru, temal olid teised elud ja olud. See oli ühepoolne siis esimesel paaril aastal, ma arvan.” (Kaarel)

Siit ilmneb, et Kaarli armastus oli pikka aega ühepoolne, kuid sellest hoolimata oli ta järjekindel ning ei annud alla. Kaarli abikaasa Signe on aga tagasihoidlik ning kindlameelne naisterahvas. Läbi kogu intervjuu rõhutas ta, kuidas mees on pidanud tema pärast rohkem pingutama. Seega tundub, et need Kaarli ponnistused tõstavad Signe silmis ka tema väärtust ihaldusväärse naisena. Nende lugu on nagu näide muinasjutust, kus prints võitleb printsessi südame võitmise nimel ning siis lõpuks saavutab enda eesmärgi. Naise jaoks on tähtis see, et mees peaks vaeva nägema ning seeläbi enda pühendumist ja armastust näitama. Siinkohal on oluline sümbol ka aeg viidates sellele, et naine on ootamist ja neid kõiki ponnistusi väärt.

Ühe paari puhul oli olukord hoopis vastupidine ning ettepaneku “*hakata käima*” tegi naine.

Kerli: “*Siis ma üks päev võtsin kätte ja saatsin sõnumi, et...*”

Taavi: “*kuidas oleks..*”

Kerli: “*hakkaks käima ja Taavi siis mõtles paar päeva ja arutas klassivendadega ja... Noo okei proovime. Ja siis siin me oleme.*”

Selle paari puhul võttis aktiivsema rolli otsuste juures reeglina Kerli. Kui nad räägivad suhte alustamisega seotud asjaoludest, siis tehakse seda kuidagi nii iseenesest mõistetavalt ja loomulikult. Samas ettepaneku tegemine suhete alustamiseks sms-i teel viitab sellele, et naine polnud Taavi vastuses kindel. Ka see, et vastuse andmisega viivitati ja seda sõpradega arutati kinnitab eelnevat. Intervjuu ajal räägib kogu selle loo Kerli ning laseb Taavil vahepeal mõned sõnad vahele rääkida. Seega võib arvata, et nad on omavahel antud teemal rääkinud, sest vastasel juhul Kerli ei teaks, et mees seda sõpradega arutas.

3.1.3 Suhte alguse määratlemine

Suhte alguse määratlemine polnud enamikel juhtudel seotud esmakohtumisega. Mitmed paarid kohtusid ühiste tuttavate kaudu, koolis ja pidudel. Need kohtumised, aga andsid võimaluse tutvusel suhteks areneda aeglaselt ning jäi mulje, et seda peeti oluliseks. Samas oli neil kõigil enda jaoks paika pandud mõni sündmus, mida nad lugesid enda loo alguseks. Selleks võis olla esimene suudlus, konkreetne ettepanek, nagu Kerli ja Taavi puhul või olukord, mis kokku liitis.

Ühe paari jaoks oli selleks sündmuseks autoavarii. Monika ja Andreas olid kursusekaaslased. Nad olid ühel peol juba ka numbreid vahetanud ning kokku leppinud, et lähevad välja sööma. Seda nad teha veel ei jõudnudki, sest enne sattus Monika autoavariisse. Naine oli koos sõbrannaga teel ööklubisse ning enne rooli istumist oldi mõned kokteilid tehtud. Halbade juhuste kokkusattumisel sõitis ta aga natuke enne peole jõudmist ühele autole tagant sisse.

“Ei noh kõigepealt ma pakkusin talle, et teeks nagu.... Et väike mõlk, ei ole nagu hullu. Aga ta ikka leidis, et on küll vaja kutsuda (politsei) ja siis ma tegin oma mõtte kohaselt kiiresti ja helistasin Andreasele. Andreas jõudis täpselt enne vajalikku momenti kohale ja läks ütles sellele, et nüüd on lugu nii. Sina olid selle auto roolis ja mina olin selle auto roolis. Ja siis käisime muidugi veel politseijaoskonnas ja pärast viisime katkise auto mu isale ära. Ja siis oligi Andrease esimene kohtumine oma äiaga” (Monika)

Seda lugu meenutades leiavad mõlemad osapooled, et iga halb asi võib olla millegi jaoks hea. Ka sellest jutustusest kerkivad esile traditsioonilised soorollid. Naine oli sattunud hätta ning mees tõttas talle keerulises olukorras appi ning oli valmis kogu süü enda peale võtma. Suhtes on aga väga tähtis, et oma partneri peale saab kindel olla. Tagantjärgi seda juhtumist meelde tuletades on mõlema jaoks tegemist hea mälestusega. See annab märku, et isegi kui suhte algus on seotud mõne õnnetuse või keerulisemate asjaoludega on sealjuures positiivne see, et sellest sai kõik alguse.

3.2 Kooselu narratiiv

3.2.1 Vanemate roll suhte arenemisel

Intervjuudest tuli välja, et vanemad mängivad võrdlemisi olulist rolli suhte alguses nii toetaja kui ka takistajana. Oli juhuseid, kus ema-isa või siis üks nendest, ei leppinud esialgu noorte suhtega. Siin oli aga oluliseks murdepunktiks üheskoos reisile minek, mis andis vanematele märku suhte tõsidusest. Seega noorte jaoks on oluline, et ka vanemad nende valitud kaaslased ja suhte heaks kiidaksid. Kohtumised küll ära ei jäänud, samas aga suhe oluliselt edasi ilma vanaemate toetuseta ei arenenud. Ka paarid tõid välja, et kui saadi vanematepoolne heakskiit, läks kõik oluliselt lihtsamaks. See annab omakorda märku vanemate arvamuse olulisusest.

Ühe viite vanemate poolse mõistmise tähtsusest saab välja lugeda naise tsitaadist *“kui me olime aasta koos olnud, siis me läksime esimesele ühisele reisile, aastavahetusel. Kui me tagasi tulime, siis mu isa sai aru, et me tõesti oleme koos. Alguses ta nagu ei leppinud sellega.”* Ta mainib enda isa veel mitmel korral seonduvalt oluliste otsustega. Seega võib arvata, et isa arvamus ja heakskiit oli tema jaoks väga oluline.

Teisel juhul oli paaril suur vanusevahe ning tüdruku vanemad ei tahtnud esialgu mehega leppida. Intervjuus toob neiu sisse punkti, kust alates see muutus. Nimelt läks paar üheskoos kaugele võistlustele. Neiu ema oli oma tütre pärast väga mures, sest sihtkoha riik oli tundud kuritegevuse poolest. Kui aga noormees talle tütre tervelt tagasi koju tõi siis tekkis ka usaldus. Mõlema sõnul läks sealt edasi kõik palju lihtsamaks ja mõistvamaks.

Vanemate kui oluliste toetajate roll toodi välja ka seoses kodust ära kolimisega ning oma elu alustamisega. Kuna uurimuses osalejate suhteid said reeglina alguse noores eas, siis omaette elamist kummalgi poolel enamasti ei olnud. Siinkohal mainitigi abi, mida (vana)vanemad pakkusid elamispinna muretsemisel või siis oma majapidamisse asjade soetamisel, kui väga olulist tuge.

Ka Kaarel toob välja, et ilma vanaema poolse toetuseta poleks oma elu alustamine teoks saanud.

“Ega meil ei olnud kuskil elada ka. Tänu Tartu vanaemale, selle juures seal elasime. Ja tänu igasugustele vangerdustele ta müüs oma ühetoalise maha ja ostis kahetoalise. Siis saime ühe toa endale. Tegelikult oli ikka gemüise elu alguses.” (Kaarel)

Ühes intervjuus räägiti ka sellest, kuidas mõlemad noored elasid küll veel vanematekodus, kuid neil tekkis soov jääda aegajalt teineteise juurde ööseks. Siinkohal on aga tähelepanuväärne see, et Taavi ja Kerli pidasid õigeks selleks esmalt vanematelt luba küsida.

“Me Kerliga arutasime seda enne, et peaks küsima. Aga kui ma õigesti mäletan siis istusime Reinuga telekatoas ja võtsin julguse kokku ja küsisin...Et kas ma mõnikord tohin ööseks jääda.” (Taavi)

Juba see, et noored peavad õigeks loa küsimist näitab, et oma vanematega avatud suhtlemist ja seda, et nad noorte suhet tunnistavad, peetakse oluliseks. Selle loa Kerli ja Taavi ka said.

3.2.2 Kooselu alustamine

Intervjuudest jäi mulje, et nii nagu tutvuse aeglaselt arenemist suhteks, peeti ka kooselu alustamist mitte rutakalt justkui heaks normiks. Rääkides enda suhte arenemisest kooseluks, toodi sisse *“vaikselt sujus”* või *“suhteliselt tasapisi”*. Siinkohal võis muidugi olulist rolli mängida ka see, et suhte loomisel oldi alles täiskasvanuikka jõutud ning seega ei tahtud enda sidumisega kiirustada. Samas aga tahetakse tähelepanu juhtida, et enda suhtes tehtud valikud on hoolikalt läbi mõeldud ning otsuseid pole tehtud kaalutlemata. Oli ka neid juhuseid, kus hakati koos elama juba mõned kuud peale tutvumist. Ühel juhul jäi mees kord naise juurde ööseks ning ära enam ei läinudki. Teisel juhul pidi neiu enda korterist välja kolima ning tal oli valik, kas *“noore ja armununa”* kolida ema või enda kaaslase juurde ning ta valis loomulikult viimase.

Kooselu alustamine sujuva üleminekuna

Cherlin (2010) toob kooselu alustamisega seonduvalt sisse mõiste, triiviv kooselu. Sellisel juhul jäädakse aegajalt kaaslase juurde ööseks ning lõpuks saabki mõnest päevast nädalas seitse. Seega kokkukolimisest otseselt ei räägita ning kõik juhtub justkui iseenesest. Ka käesolevas uurimuses osalenud paaridest pooled kirjeldasid enda kokkukolimist sarnaselt.

Tuues välja, et tegemist oli asjade loomuliku käiguga. Samas võis nendest lugudest märgata teatud sümboloid, nagu võtme andmine ja ööbima jäämiseks loa saamine, mida võidi tõlgendada kui ettepanekut.

Järgnevalt ka üks näide kokkukolimise kui sujuva ülemineku kohta.

Vallo: *"Rohkem oli see (kokku kolimine) nagu asjade loomulik käik."*

Maris: *"Jah, jah sest ega Vallo mulle otseselt ei öelnud, et koli minu juurde. Võti oli minu käes ja..."*

Vallo: *"Ta lihtsalt tuli sinna ja oli seal."*

Maris: *"Ära ka ei aetud ja..."*

Kooselu alustamine planeeritult

Enamasti kokku kolimist omavahel arutati või oli tegemist ühe partneri, mehe, konkreetse ettepanekuga. Olenemata sellest, et asju koos arutati, öeldi ikka kooselu alustamise kohta, et *"tegemist oli asjade loomuliku käiguga"* või *"kõik läheb sujuvalt ja ei pidanud planeerima"*. Tundus, et paarid tõlgendasid seda nii juhul kui soov kokku kolida oli mõlemapoolne. Seega kuigi ettepanek tehti ja kaaslane oli nõus siis mõtestati seda asjade loomulikuks käiguks.

"Selles mõttes jah, et see otsus tuli nagu välja öelda ja vaadata teisele otsa, et mis tema arvab. Ja kuna tundub, et see mõistmine oli nagu kehaline, mitte nagu läbirääkimiste tasemel ja sealt läks kõik edasi. Ei olnud mingisugust pikka arutelu sellel teemal." (Martin)

Enamik paare mainisid, et kokku kolides neil tuleviku osas plaane polnud. Ka Sassler (2010) tõi välja, et kooselu alustatakse ilma eriliste plaanideta tuleviku osas ning Giddensi (1991) sõnul on tegemist justkui "puhta suhtega". Põhjendustena tuuakse intervjuudes välja praktilised kaalutlused nagu *"sealt oli lihtsam koolis ja trennis käia"*, polnud elukohta või rõhutakse asjade loomulikule käigule. Teised uurimused (Kasearu, 2003) on aga viidanud, et kooselu alustamise taga peituvad enamasti emotsionaalsed motiivid. Seega on tähelepanuväärne, et intervjuude ajal neid ei mainita, sest tõenäoliselt vaid praktilistest kaalutlustest lähtuvalt need kooselud alguse ei saanud. Samas vestluse arenedes ilmneb, et kuigi ühisest tulevikust otseselt ei räägitud, siis see ei tähenda, et sellele ei mõeldud. Seega

ei saa öelda, et kooselu alustamine ilma omavahel tulevikuplaane arutamata näitaks, et suhe pole piisavalt tõsine. Siinkohal võib oluliseks märgiks pidada kasvõi lemmiklooma võtmist, kelle eest üheskoos hoolitsetakse ja kelle eest mõlemad vastutavad.

Üks näide omavahelisest arutelust, kus paaril endasõnul polnud plaane tuleviku osas.

Kaarel: *“Noo mina lubasin talle kõik maad ja ilmad kokku ka, et kui ta hakkab minuga elama ...”*

Signe: *“Siis ma ei pea kunagi midagi tegema ja kõik teen sulle ära ette taha ja see mis sa teenid on ainult sulle . Selline suur jutumees.”*

Samamoodi võib öelda, ka Martini kohta, kes tõdes et Liisiga kooselu alustades, neil plaane polnud.

“Eesmärk oli leida sobiva veregrupiga inimene, kes nagu perekonda sulandub, vot see oli eesmärk. Kuna see oli olemas, siis tundus okei. Võib edasi minna.” (Martin)

Martini puhul oleks oluline märkida, et kuna tal oli eelmisest suhtest ka laps, siis siin mõttekäigus toobki ta välja, ennast ja enda last kui perekonda, kuhu nad otsisid sobivat liiget. Liisi puhul aga omavahelise sobivuse kirjeldamisel veregrupi kui metafoori kasutamine näitab, et ta ei pidanud, teda mitte ainult sobivaks kaaslaseks endale, vaid ka emakandidaadiks enda lapsele. Seda võib pidada aga võrdlemisi suureks tunnustuseks, mistõttu võib arvata, et ta uskus nende suhtel tulevikku olevat juba kooselu alustades.

Selle kõige põhjal tundub, et kuigi kooselu alustades omavahel konkreetselt tulevikuplaanidest ei pruugita rääkida, siis olemas on need ikkagi. Samas ühel juhul rõhutati, et kooselu alustades olid tuleviku osas kindlad plaanid.

“Kohe olid suured plaanid, mitte nii, et kolime kokku ja vaatame, mis saab... Nii kui me suht kokku kolisime, kui me olime 2 aastat koos olnud, hakkasime lapsele mõtlema, aga me võtsime kohe koera.” (Kerli)

Siin intervjuu väljavõttes toob Kerli sisse lemmiklooma kui ühise vastutuse. See teema käis läbi paljudest intervjuudest ning võib öelda, et suhte alguses koera või kassi võtmine on levinud. Isegi kui öeldi, et kooselu alustades tuleviku osas üldse plaane ei tehtud, siis selleks sammuks arvati ennast valmis olevat.

3.3 Perekonna narratiiv

3.3.1 Olulised otsused – abielu või laps

Aja jooksul muutusid kooselud tõsisemaks ning hakati rohkem rääkima ühisest tulevikust. Kuidas aga otsustati edasi liikuda oli paaride puhul erinev. Osad abiellusid ja teised jäid vabasse koosellu ning said selles liidus lapse. Hoolimata sellest, milline valik langetati, tõdesid paarid, et neist sai siis perekond. Seega ilmnesid kaks erinevat nägemust perekonnast.

Edaspidises analüüsis tuuakse sisse kaks mõistet: traditsiooniline ja moderne perekond. Mõlema perekonnatüübi puhul on vanemad lõpuks abielus ja kasvatavad ühiseid lapsi, aga tee, kuidas nad selleni on jõudnud, on erinev. Traditsiooniliste paaride alla peetakse silmas neid, kes on esmalt abiellunud ja siis saanud ühised lapsed. Modernsed on need, kes on saanud lapse(d) vabas kooselus ja abiellunud hiljem. Modernseks nimetan seda perekonnavormi kuna taoline järjekord pereloomeliste otsuste vallas on saanud populaarsemaks just 21 sajandil (Cherlin, 2004).

3.3.2 Perekonna tähendus

Perekond on abielu

Paarid, kes enne abiellusid ning keda edaspidises analüüsis nimetatakse traditsioonilisteks paarideks, isegi ei kaalunud varianti hakata planeerima last vabas kooselus. Erinevalt teist tüüpi paaridest oli neil kindel nägemus, kuidas tulevik välja peaks nägema ning nad tegutsesid lähtuvalt sellest plaanist.

Monika: *“See (abielluda ennem) oli minu soov kindlasti. Minu arvates pidid need asjad käima sellises järjekorras.”*

Andreas: *“Jah, ma just tahtsin öelda, et niipalju kui mina Monikat tunnen, siis tal peavad kõik asjad olema alati paigas. Tõenäoliselt ei oleks üldse kõnealla saanud tulla selline teema, et me abiellume peale lapsi.”*

Siit võib välja lugeda otseseid viiteid sellele, milline on “õige käitumine”. Samad mõtted kõlasid läbi kõigi traditsiooniliste paaride intervjuude. Samuti rõhutati, et abielluti ikkagi abielu enda pärast. See näitab kuivõrd tugevalt need paarid hindavad traditsioonilist

perekonna kujunemise mustrit. Mille järgimise olulisust on toonud välja ka teised uurimused (Kasearu, 2003). Samal ajal teataval määral taunides otsuste teistsugust järjekorda. Nad küll aktsepteerisid lapse saamist enne abielu teiste inimeste puhul, rääkides lugusid enda tuttavatest, kes olid nii talitanud. Samas enda samasugust käitumist ei peetud võimalikuks. Seega võib öelda, et nende jaoks oli oluline vahe, kuna abiellumine aset leidis ning millised põhjused peitusid selle taga. Ka tudengite seas läbiviidud uuring näitas, et last peeti üheks oluliseks abiellumise põhjuseks (Kasearu, 2003). Käesolevas uurimuses osalejad, tahtsid aga kindlad olla, et nende puhul see nii ei arvata olevat.

Intervjuudes toonitati veel seda, et abielluti puhtalt sellepärast, et teineteisele pühendumust ja armastust näidata.

Kerli: *“Jah, et teised ei mõtleks, et me abiellume nüüd sellepärast, et meil see laps on. Et tahtsime nagu...”*

Taavi: *“Abielluda teineteise pärast.”*

Siin tuleb välja kuivõrd oluline on paarile endale, et ka teised teaksid, kuivõrd palju nad üksteisele tähendavad, ning et ei arvataks selle taga peituvat mingisuguseid teisi asjaolusid. Ilmselt näevad ka nemad last kui ühte abiellumise põhjust ning tahavad rõhutada, et nende puhul see nii ei olnud. Seega nad peavad suhet, mis põhineb kahe inimese armastusele ja soovile teineteisele pühenduda erilisemaks kui liite, mis on loodud juba peale ühise lapse sünni. See aga annab toetust asjaolule, et abielul on nende jaoks kõrge sümboolse tähendusega liit (Cherlin, 2010).

Traditsioonilist pereloomemustrit järginud paarid tõid välja, et nende jaoks sai perekond loodud abiellumisega. Abielu oli nende sõnul justkui alustalaks, vundamendiks perekonna rajamisel. Seega oli iseenesest tegemist vägagi suure ja olulise sammuga, mis markeeris pereelu alguse.

“Ikka kuidagi perele sai alus loodud või nii. Siis nagu teadsid, et nüüd ma tahan peret. Ma arvan, et see oligi see abiellumise mõte. Sest kindlasti me ei tahtnud nagu last ja nii, et me ei ole abielus.” (Taavi)

Martin määratleb samuti abielu kui uue etapi, pereelu algust.

“Võtame siis nii, et kui saime kokku siis oli selline kurameerimise periood, siis me elasime koos, lihtsalt elasime koos. Et abielu oli siis ikkagi mingi etapi

alustamine ja teise lõpetamine. Ja uue etapi nimeks võiks siis olla ühise pereelu rajamine, ühise tuleviku. Rohkem nagu tulevikku suunatud.” (Martin)

Need paarid olid väärtushinnangutelt traditsioonilised ning mainisid, et kõik nende perekonnas on enne laste planeerimist abiellunud. Lähedased inimesed küll on elanud vabas kooselus, aga enne laste peale mõtlemist on tulnud alati abielu. See tundus inimesele lihtsalt iseenesest mõistetav ja loomulik jätk vabale kooselule. Siinkohal tuleks välja tuua, et kirjeldatud pereelume muster ei pidanud olema taoline mõlema osapoole perekondades (ema-isa, õed-vennad, tädid-onud), vaid piisas ka ühe partneri kaasa saadud pereväärtustest. Need uskumused olid aga niivõrd tugevad, et kooselatud aja jooksul oli ka paari teine osapool need omaks võtnud.

“Minu nendes väärtushinnangutes või peremudelis on see nagu loogiline, et sa oled abielus ja saad lapsed. Meil nagu suguvõsas on kõik nii, et on abiellunud ja siis lapsed saanud.” (Liisi)

Ka teised uurijad (Duvanderi, 1999; Kasearu, 2010) on leidnud seoseid traditsiooniliste väärtushinnangute abiellumistõenäosuse vahel.

Perekond on laps

Modernsed paarid olid otsustanud saada lapse vabas kooselus ning sel ajal veel abiellumise peale ei mõelnud. Nad võisid olla abielust küll rääkinud, kuid mitte eriti tõsiselt. Lapsed aga olid planeeritud, mis annab toetust asjaolule, et vabas kooselus lapse saamist ei peeta erinevaks sünnitamisest registreeritud kooselus (Jürisoo, 2007). Ühel juhul küll laps polnud otseselt planeeritud, kuid seda teemat oldi eelnevalt arutatud ja tegemist oli mõlema osapoole sõnul igati positiivse üllatusega. See aga, et paarid esmalt abiellumist ei kaalunud näitab, et nende jaoks pole kooseluvormi valik nii väga oluline. Eestis võib lapse saamist vabas kooselus pidada levinud nähtuseks (Kasearu & Kutsar, 2011). Üks paar rääkis, kuidas nende suhe on arenenud edasi etappide kaupa ning need etapid on valdavalt naise poolt paika pandud. Nad olid juba mõnda aega koos elanud, koolid olid lõpetatud ja neile tundus, et nüüd on aeg järgmiseks etapiks. Ka siit ilmneb, et jõudis kätte punkt, kus tundus et tuleb edasi liikuda ning laste saamine tundus loomulik jätk, oodatud sündmus eluteel (Edin & Kefals, 2005).

Paarid, kes olid järginud modernset pereloomu muustrit tõdesid, et just lapse sünniga sai neist perekond.

Kadri: *“Kas lapse sünni muutis midagi?”*

Vallo: *“Nüüd on rohkem perekond.”*

Maris: *“Pigem ongi see, et enam ei ole lihtsalt paar vaid nagu perekond.”*

Maris ja Vallo toovad sisse mõiste perekond ning viidatavad sellele, et lapsega koos sai neist perekond. Kuna abielu selles arutluses ei mainita võib arvata, et enda kooselu registreerimine poleks paari nägemuse kohaselt neist perekonda teinud. Seda toetab ka Marise poolt sisse toodud mõttekäik, et nad enne olid paar ja kui sündis laps saadi perekonnaks. Seega oli modernsete paaride nägemus perekonnast täiesti erinev traditsiooniliste paaride omast, kes tõdesid, et perekond tekkis abielludes.

Üks paaridest leidis, et teataval määral peretunne oli neil juba kahekesi koos elades ning lapse sünni nende jaoks sellist suurt muutust ei toonud. Samas intervjuu ajal räägib naine ajast peale lapse sünni ja ühtsustundest ning ütleb *“siis oli rohkem nagu kuskile kuulumine”*. See aga näitab, et see ühtsustunne ikka tugevnes koos lapse sünniga.

Modernseid paare võib pidada vähem traditsioone hindavateks. Nad pidasid abielu küll oluliseks, kuid erinevalt traditsioonilistest paaridest polnud nende jaoks tähtis, kuna see sündmus aset leiab. Seega polnud kindlat plaani ja nägemust enda tuleviku osas paigas. Erinev oli ka see, et need paarid enamasti ei maininud oluliste otsuste mõjutajana teisi inimesi enda perekonnast või suguvõsast. Kui näiteks traditsiooniliste paaride puhul toodi välja, et sarnast pereloomustrit on järginud ka lähedased ning räägiti pereväärtustest. Vaid üks paar tõi välja, et soov samastuda enda sõpruskonnaga avaldas mõju ka olulistele pereloomelistele otsustele.

“Kui me vaatasime oma sõpru tuttavaid, siis neil olid ka lapsed. Me ei saa sellega väga palju ka viivitada, et siis kuulume nagu sellesse samasse keskkonda. Alguses oligi nii, et teistel olid lapsed ja meil ei olnud ja me tundime ennast seal veidi võõrana. Ja selles seltskonnas, need teemad, millest räägiti ja need võimalused, tingimused mismoodi sõpradega suhelda... Me tahtsime ka nagu samastuda. Et kuuluda samasse keskkonda sisse.”

(Vallo)

Siinkohal võis olulist rolli mängida ka paari vanusevahe. Naine oli mehest noorem ja peamiselt läviti mehe sõpradega, kes olid juba sellises eas, et kasvasid lapsi. Seega oligi paaril tunne, nagu nad oleksid teistest maha jäänud. Soov oma sõpradega samastuda võis olla aga põhjus, mis sundis neid otsuseid tegema just sellises järjekorras – kõigepealt saada lapse ja alles seejärel abielluma.

3.3.3 Abiellumine

3.3.3.1 Traditsioonilised pered

Abieluettepanek

Traditsioonilist perekonnamustrit järgivad paarid pidid abiellumist oluliseks kooselule järgnevaks ja ühiste laste planeerimisele eelnevaks etapiks. Enne abiellumist leiab aset abieluettepanek. Kui modernsed paarid enda narratiivides abieluettepanekust väga ei rääkinud, siis traditsioonilistel paaridel oli kõigil selle kohta oma lugu. See aga annab märku, et tegemist oli paari jaoks olulise sündmusega.

Tulenevalt traditsioonilistest soorollidega seotud ootustest peaks abieluettepaneku tegema mees ning nii oli see ka antud juhul. Naiste sõnul ei kipu mehed aga õiget aega ja hetke ära tabama ning neile tuleb vahel vihjeid anda. Vaid ühel juhul oli mees enda initsiatiivist teinud ettepaneku. Naisele tuli see üllatusena. Teistel juhtudel oli algatus ikka naise poolne, kuid ettepaneku tegi lõpuks ikka mees.

Siinkohal on oluline välja tuua, et kui paar oli omavahel kokku leppinud, et see samm tuleb ette võtta ning otsene üllatusmoment abieluettepaneku näol puudus. Siis ikkagi tähtsustati seda hetke ning sooviti, et sellega kaasneks eriline lugu, mida tulevikus ise meenutada või teistega jagada. Seega see sündmus konstrueeriti tähendusrikkaks. Näiteks oli ühel paaril kõik kokku lepitud, sõrmused ostetud ja mindi selleks sündmuseks välja valitud looduskaunisse kohta ning seal tegi mees ettepaneku. Samas oli ka juhul, kus naisel tuli mehele otse märku anda, et oleks aeg enda suhe järgmisele tasandile viia.

“Eks ta nii ongi. Kuna mina tahtsin abieluettepanekut ja kihlasõrmust saada, siis mina lihtsalt ütlesin, et nüüd on lugu niimoodi, et enne seda kuupäeva tahan mina saada abielu ettepanekut.” (Monika)

Siin haarabki Monika initsiatiivi ja annab mehele enda ootustest otse märku. Üldiselt võib öelda, et abiellumine saab suurema tõenäosusega teoks kui omavahelises suhtluses on rohkem avatust. Julgetakse väljendada enda ootusi ja seisukohti ning ei jää ootama ja lootma, et äkki teine pool oskab mõtteid lugeda. Kui paari ühel poolel on kindlad veendumused, siis võtab ka elukaaslane need omaks ning tegutseb sellest lähtuvalt. Näiteks Monikal on väga kindlad veendumused ja nägemus sellest, millisena ta enda perekonnaelu ette kujutab. Tema abikaasa Andreas võiks aga vabalt kuuluda modernsete perede hulka. Kuna aga Monika jaoks on abielu oluline järgmine samm nende suhtes, on ka Andreas nõus sellega kaasa minema.

Abielu kui kindlustunde pakkuja

Traditsioonilised paarid nägid abielus lisaks supersuhtele (Cherlin, 2004) ka olulist kindlustunde pakkujat. Enamasti rõhutati, et kindlustunnet tuli omavahelise suhte osas juurde, mis oli oluline ka laste planeerimiseks. Need paarid tõid ühe olulisema erinevusena välja selle, et kooselulist suhet on lihtsam lõpetada ja probleemide tekkides antakse ka kergemini alla. Kui see samm on aga abielu näol juba tehtud ja ollakse pühendunud oma kaaslasele, siis seda avalikku pühendumise vannet on raskem murda. See aga sarnaneb avaliku ja isikliku pühendumise käsitlusele, mille kohaselt abielludes antakse vanne pühenduda oma partnerile kõigi lähedaste ehk siis avalikkuse ees. Kooselus tuleb vanne anda vaid enda partnerile, ehk siis on tegemist isikliku pühendumisega, mida on kergem lõhkuda. (Seltzer, 2000; Cherlin, 2004; 2010) Seega pakub kooselu võrreldes abieluga suhes rohkem paindlikust ning on seega mittetäiuslik institutsioon (Reed, 2006; Cherlin, 2004; Seltzer, 2000).

“Minu arust kui inimesed elavad koos nad jätvadki selle tagaukse, kust sul on võimalik ära põgeneda ja pole mingit kohustust teise ees. Noo kui sul on lapsed, siis laste ees nagu on. Aga kui on nagu abielu, siis üritatakse ikkagi rohkem ja pingutatakse rohkem. Rohkem midagi mul pole lisada.” (Kerli)

Intervjuudes käsitleti ka majanduslikku kindlustunnet puudutavat teemat. Seda mainivad rohkem just mehed, tuues välja et suhtes ühel hetkel võivad need küsimused ootamatult aktuaalseks saada. Olgu siis tegemist olukorraga, kus ühe osapoolega midagi juhtub või kui

otsustatakse lahutada. Nendest aruteludest jäi aga mulje, et nad ei pidanud majanduslikku kindlustunnet nii väga oluliseks, mitte enda vaid just enda pere, naise ja laste, pärast.

“Aga selle kindlustundega on ka nt see, et minu vanaema. Vanaisa suri ära ju, sai surma. Ja siin 90 alguses veel vanaema tõesteti majast välja ja võeti kõik käest ära, mis tal oli. Ja abielus nad ei olnud. Ja kui vanaema leidis endale uue kaaslase siis ta ka kohe abiellus temaga. Ja ta abiellus temaga puhtalt selle sama kindlustunde pärast, et temaga ei juhtuks see sama asi, mis temaga juba juhtus. Ja seal oli selles mõttes see puhas kindlustunne. Pidu seal ei olnud. Võetigi kapist oma kõige viisakamad riided ja käidi ära.”

(Andreas)

Siin toobki Andreas välja kui järsku võivad majanduslikud küsimused vägagi aktuaalseks saada ning kuivõrd tähtis on see, et kuidagi oleks võimalik tekkinud probleeme lahendada. Kui varalisi lepinguid tehtud pole, siis abielu kahtlemata siinkohal ka mingisuguse kindlustunde annab.

Järgnevalt mõtestab Martin, enda nägemust abielust kui kindlustunde pakkujast.

“Mulle ei olnud see oluline, et veel kord meesterahval ja naisterahval on erinevad vaated abielule. Minu vaade oli see, et kui me abiellume, siis on meil ühisvara, teatud kindlus nagu varalises jaotuses ja et kui ühe poolega peaks midagi juhtuma, siis on nagu mingisugune padi olemas ja on kuidagi nagu lihtsam asju ajada. Et ma ikkagi toon neid näiteid, et kasvõi poisid Liibanonis. Need poisid, kes ei olnud abielus, enamus neist polnud abielus tollel hetkel. Tohutult palju raskem oli elukaaslastel neid asju edasi ajada ja tõestada, et nad pole üks paljude seast vaid nad on tõesti nagu ...” (Martin)

Naised intervjuudes majanduslikku kindlustunnet otseselt välja ei toonud. Kui abikaasa sellest rääkis, siis küll tema mõtteid toetati, aga ise neid arutelusid ei algatatud. Kuna intervjuudes võis märgata palju viiteid traditsioonilisele rollijaotusele, siis äkki siinkohal mõtestasidki abielus olevad naised meest kui pere peamist ülalpidajat, kes peab rohkem mõtlema materiaalsele toimetulekule. Samal ajal kui naine, teeb otsuseid pigem koduga seonduvalt. Erinevalt abielunaistest pidasid vabaabielus lapsi kasvatavad naised materiaalselt kindlustunnet just üheks abielu oluliseks boonuseks (Jürisoo, 2007). Siinkohal võib põhjuseks pidada seda, et teataval määral tajuti kooselu abielust ebakindlamana. Samuti

paljud neist olid sel hetkel lastega kodused ning aktiivselt tööturul ei osalenud. Samas käesolevas uurimuses osalenud naised käisid ka ise tööl ja panustasid seeläbi pere majanduslikku toimetulekusse.

3.3.3.2 Modernsed pered

Miks abiellumist edasi lükati?

Modernsete paaride puhul tundub abiellumisotsuse edasilükkamise taga olevat asjaolu, et kuigi abielu on nähtud koguaeg osana enda tulevikust, siis aeg kuna see peaks toimuma pole täpselt paigas. Ka intervjuudes rõhutati, et see kuna abielluda polnud otseselt tähtis. See eristab kindlasti neid paare kõige enam traditsioonilise tee valinud paaridest, kellel oli kindel plaan tulevikust paigas.

Veel mainiti majanduslikke võimalusi ja seda eelkõige seoses pulmapeo pidamisega. Ka varasemad uurimused on toonud välja, et üheks abiellumise edasilükkamise põhjuseks on see, et pulmapeo pidamisega kaasnevad suured väljaminekud (Smock, 2004). Samas abiellumise tähistamist suure peoga peeti väga oluliseks. Seega kui vastavaid rahalisi võimalusi polnud tuli pulmad edasi lükata kuni need tekkisid.

“Me nagu ei pungenud selle nimel, et saaks abielluda. Mingil hetkel olid muud asjad nagu olulisemad ja kuna oli nagu majaehitus, siis oli hetkel prioriteet maja valmis ehitada. Et üks etapp oligi maja valmis ehitada ja siis hakata looma seda peret sinna sisse. Mitte, et lood pere ja siis sa hakkad vaatama kuhu sa elama lähed.” (Vallo)

Abiellumise edasilükkamisest rääkides mainiti ka lapsi. Ühest küljest pani lapse sünni naisi rohkem abielu peale mõtlema. Teisalt aga ei soovitud seda teha rasedana või liiga väikse lapse kõrvalt.

“Tõenäoliselt jah, ega väga palju pikemaks seda aega ei oleks ka tahtnud venitada. Siis oli laps juba piisavalt suur ja ise ka enam nii ümmargune pole, et kleit mahub ära. ” (Marion, abiellus 2 aastat peale lapse sünni)

Sellest tsitaadist on näha, et kuigi naine soovib abielluda ei taha ta seda teha väikse lapse kõrvalt või rasedana, soovides nautida pidu. Kleidi selga mahtumise sissetoomine, annab aga märku sellest, et Marioni jaoks on oluline, et ta näeks hea välja. Seetõttu sooviks ta

sünnimuse pigem lükata aega kui tema figuur oli rasedusest taastunud. See viitab aga ka sellele, et abiellumise puhul pole oluline vaid soov abielluda, vaid ka see, kas pulmi soovitakse teha just antud ajahetkel. Kuna pulmapidu on oluliseks sümboliks, siis peab naine tähtsaks, et ta saaks ennast tunda sellel päeval kõige erilisema ja ilusamana. Seega peab ajastus olema õige.

Rääkides abielust mainiti ka sotsiaalse surve olemasolu. Nimelt tõdesid abiellumist edasi lükanud paarid, et lähikondlased mängisid rolli tõe andmisel või tajuti siis juba ise, et oleks õige aeg see samm ette võtta. Kui abielust esialgu räägiti kui pelgalt traditsioonist, siis enda sisemise surve tajumine viitab sellele, et tegelikult tähendab abielu ikkagi midagi enamat. Ka vestluste arenedes ilmnis, et modernsed paarid mõtestasid abielu kui *“sadamasse jõudmist”*, seega võib arvata et ilma selleta ei tunta enda perekonda olevat täiuslik. Järgnevalt toodud näited just seda mõtet ka edasi annavad:

Mihkel: *“Me olime juba nii kaua koos olnud ka, et siis tundus nagu imelik. Mitte nagu imelik, aga ma ikka nimetaks seda mingisuguseks kaudseks surveks.”*

Marion: *“Sadamasse jõudmiseks. Selline suhte lõpp punkt, või noh koht kuhu peaks välja jõudma.”*

Ka Maris näeb abielu kui lastega pereelu juurde kuuluvat olulist osa:

“Ma arvan, et kui me tänaseks päevaks poleks abielus, siis ma juba ootaks hambad ristis esimest võimalust, et teeks need pulmad ära. Ma oleks juba ise ka hakanud survestama seda... Päris nii kunagi ma pole ka kunagi mõelnud. Nii pikalt ka nagu ei tahaks seda edasi lükata. Kui on juba lapsed, siis see sinna juurde ka käib. Ja nagu lähedasse tulevikku.” (Maris)

Abieluettepanek

Oma suhtest rääkides modernsed paarid sageli mainisid, et kõik on läinud justkui iseenesest. Abielu aga ei saa juhtuda iseenesest. See on siiski koht, kus tuleb võtta vastu otsus, teha plaanid ja lõpuks suhe ametlikult registreerida. Kuna abiellumissoov oli nendel paaridel olemas, tuli leida tõe jõud. Selles osas mängis olulist rolli ühise lapse sünn. Olulise suhte registreerimise põhjusena on ka varasemad uurimused välja toonud ühise lapse (Kasearu, 2003). Samas ei saa siinkohal öelda, et nad abielu saab teoks vaid ühise lapse tõttu. Pigem

paneb see sündmus neid rohkem mõtlema, et oleks aeg ka enda suhtes muutusi teha. Nagu ka juba eelnevalt ilmnes, siis peeti abielu ikkagi lastega perekonnelu juurde kuuluvaks osaks.

Intervjuudes mainiti, et omavahel abiellumisest räägiti, kuid välja ei toodud konkreetset situatsiooni kui abieluettepanekut. Seega otseselt ei jutustatud, kuidas abieluettepanek tehti. Ühel juhul küll naine ütles, et see oli talle üllatus. Samas lisas, et abiellumisest oldi tegelikult juba varem räägitud ning rohkem ta midagi seoses abieluettepanekuga ei maininud. Teistel juhtudel lihtsalt räägiti, et oldi vastu võetud selline otsus ja siis olid pulmad. Selle põhjal võib aga arvata, et partnerite jaoks polnud abieluettepanek kui romantiline žest niivõrd suure kaaluga, et sellest juttu teha, või siis oligi abiellumine lihtsalt ühine otsus ning abieluettepanekut otseselt ei olnud. Modernsete paaride puhul oli see tavapärane, samas kui traditsioonilised paarid seostasid ettepanekuga tähendusrikkaid lugusid. Oluline on aga järgnevate intervjuu väljavõtete puhul tähele panna, kuidas pulmadega seotud teemadel arutletakse. Pulmi peetakse justkui kohustuseks, mis tuleb ära teha. Samuti ei too abiellumisest rääkimine endaga kaasa erilisi emotsioone.

Signe: *“Ja selle abiellumiseni me jõudsime nii, et kihlumisest hakkas vist 9 aastat täis saama.”*

Kaarel: *“Ei olnud, vähem oli.”*

Signe: *“Ei olnud. Sa tulid ja ütlesid, et meil saab 10 aastat, et kas teeme pulmad või ei tee.”*

Kaarel: *“Et kas nüüd või mitte kunagi.”*

Signe: *“Ma ütlesin, et aind 9 on, et okei aega on siis veel. Et pulmi planeerima me hakkasime ikka pool aastat enne või varem veel. Varsti läkski siis nii, et teeme siis kui saab täpselt 10 aastat.”*

Järgnevalt räägib Maris, kuidas nende peres sai abiellumisotsus tehtud. Erinevalt Signest ja Kaarlist mainib ta ka ühist last.

“Selles mõttes küll, aga me ei teadnud kuna need pulmad võiks tulla. Meil ei olnud nii, et enne lapsi peaks kindlasti abielluma või et üldse kunagi ei abiellu, et me elamegi lihtsalt niisama koos. Oligi see, et esimene laps, oli meil siis 1,5, tegelikult kui ma mõtlema hakkasin oli 1,3. Ja siis ma mõtlesin, et ta on juba piisavalt suur. Et ei ole enam tita või imik. Ja teist last siis tollel

hetkel polnud veel kõhus. Ja siis me mõtlesime, et rase ka veel pole, et on paras juba. “ (Maris)

3.3.4 Pulmad

Kalmijn (2004) toob välja, et kuna abielu tähtsus on langenud, võiks ka oodata, et sellesse liitu astumise rituaali ehk pulmapidu, peetakse vähem oluliseks ning seda ei tähistata suurejooneliselt, siis käesoleva uurimuse tulemused näitavad hoopiski vastupidist. Olenemata sellest, kas abielluti enne või pärast ühiste laste sündi, sooviti seda sündmust tähistada peoga, koos kõigi oluliste lähedastega. Ühel juhul peeti pulmi küll veidi tagasihoidlikumalt, vaid pruutpaari perekondadega. Nead suurt pidu ei soovinud, sest mees ei armastanud avalikke üritusi. Eriti veel siis kui ta ise selle keskmes pidi olema. Tegelikult oleks ta soovinud kooselu lihtsalt ära registreerida ilma peota, kuna naine aga soovis kindlasti valget kleiti ja seda sündmust jagada, siis otsustati väiksema peo kasuks.

Teised paarid tähistasid enda abielusadamasse jõudmist suure peoga. Selle sündmuse jagamist ja suurejoonelist tähistamist peeti oluliseks, et pärast oleks mida meenutada. Samuti toodi välja, et enda peoga jäädi väga rahule. Mõned paarid tõdesid, et nende pulm on olnud üldse kõige parem nende tutvusringkonnas. See pakub veelgi enam toetust asjaolule, et enda pidu nauditi ning tegemist oli toredate sündmusega.

“Ma endiselt usun, et abielu armastust ei tekita ja see ei võta ka vähemaks, et abielu on ilus traditsioon ja kui on võimalik, siis tuleb seda väga uhkelt tähistada. Ja lisaks toob see perekonna kalendrisse ühe kuupäeva, mida võiks iga aasta tähistada. Nii et selles mõttes väga okei.” (Martin)

Kui Martin rõhutab abielu kui ilusa traditsiooni olulisust, siis Monika esindades naiselikumat arvamust ning ei jäta mainimata ka pulmakleiti.

“Pulm tähendab ikka seda et see valge kleit pannakse selga ja kõik mis sinna juurde kuulub tehakse ära. Kindlasti ma poleks tahtnud minna perbüroosse, kanda mingisugust kostüümi ja omaette ära registreerida. Ja siis oleks kõigile tagant järgi öelnud, et meie oleme nüüd abielus. See ei oleks ka midagi tähendanud.” (Monika)

Ilmnes, et valge pulmakleit on muutunud pulmade üheks sümboliks. Selle muinasjutulise kleidi kandmist korra elus peeti väga tähtsaks. Oluline on just, et see kleit oleks naise ettekujutustele vastav ning tooks kandjas parima esile. Andes võimaluse olla enda tähtsal peol kõige säravam ja imetletum naisterahvas. Seda mõtet kinnitab ka eelnevalt välja toodud põhjendus abiellumise edasilükkamise kohta, kus modernse peremudeli valinud naine ütles, et *“ise ka enam nii ümmargune pole, et kleiti mahub ära”*. Seega pole mitte oluline ainult abiellumine või pulmapidu, vaid ka sündmuse ajastus ja võimalus sellel peol särada.

3.3.5 Perekonnanimi

Abiellumisega kaasnevatest muutustest leidis kõige enam kajastust perekonnanime teema. Kõik naised olid endale võtnud mehe perekonnanime ja mainisid seda kui ühte tuntavamamat muutust. See on ka mõistetav, sest osadel naistel oli siis juba ka laps. Nii mehel kui ka lapsel oli üks perekonnanimi ning naisel teine. Kui peale pulmi sai ka naine enda teiste pereliikmetega ühesuguse nime, oli tema jaoks tegemist vägagi tähtsa muutusega. Ka ilma lasteta naised tõdesid, et olla abielus ja mehe perekonnanimega on veidi uhkem tunne. Mehed enamasti nimega seonduvatel aruteludel kaasa ei rääkinud. Üldiselt võib aga välja tuua, et ühtne nimi on üks olulisi perekonna tunnuseid, sümboleid.

Liisi: *“Ja mina olin üle kolmekümne onjuu. Siis pigem oli teiste poolt seda küsimist, et sa oled nii vana juba ja hakkad veel oma nime muutma. Aga minu jaoks on see täitsa loomulik, et kui sa abiellud, sa kannad oma mehe nime, onjuu. Et see on nagu üks perekonna tunnus.”*

Martin: *“Kusjuures sellel nime muutmise teemal oli meil vist isegi arutelu. Mulle sobisid kõik variandid.”*

Ühe paari puhul otsustas aga naine enda nimele võtta mehe perekonnanime juurde ning mees tundis ennast seeläbi solvatuna. Intervjuu ajal kuuleb mees esimest korda põhjendust tehtud otsusele.

Signe: *“Esiteks miks ma jätsin enda perekonnanime ongi see, et seda nime pole rohkem kui ongi ainult minu suguvõsas. Seda pole üle Eesti mitte kuskil. Ja Kaarli nime, noh ütleme, miks ma ei võtnud ainult Kaarli nime on see, et Kaarli perekonnanimi pole tegelikult üldsegi tema perekonnanimi.”*

Kaarel: *“Ooot, oot nüüd ma kuulen sellest küll esimest korda praegu.”*

Signe: *“Sest sa hakkasid enne pulmi, sa tahtsid hakata perekonnanime vahetama. Sul hakkas see tõmblus pihta.”*

Kaarel: *“Okei. Mina olin muidugi pettunud.”*

Signe: *“Et ma jätsin ka oma nime?”*

Kaarel: *“Jah!”*

Signe: *“Aga üks põhjus oligi see, et sa ütlesid, et see ei ole sinu perekonnanimi ja tahtsid vahetada. Et mul oleks vähemalt üks õige perekonnanimi.”*

Kaarel: *“Ma tundsin end nagu kaks ja pool meest, selle poole mehena. Et mis mõttes minu nimi nagu ei kõlbagi. Signe peab oma nime ka jätma.”*

3.3.6 Lapsed

Kuidas kujunes otsus saada laps?

Uurimuses osalenud paaridel olid lapsed planeeritud. Modernsed paarid tõdesid, et otsus saada laps sündis siis kui selle jaoks tundus sobiv aeg olevat (vt ptk Perekond on laps).

Traditsiooniliste paaride puhul jõudis õige aeg kätte tavaliselt võrdlemisi kiiresti peale pulmi. See aga näitab, et kuigi abielu ja lapse saamine arvatakse olevat erinevad otsused, mis on juhitud erinevatest teguritest (Edin & Kefals, 2005), siis käsolevas uurimuses ilmnesid need otsused olevat suhteliselt seotud. Kuna abielu nähti kui alust, millele oma perekond luua, siis tuli asju teha lihtsalt õiges järjekorras. Enamasti lihtsalt mainiti, et enamvähem kohe peale pulmi tundus lapsesaamiseks olevat õige aeg. Reeglina olid naised järelkasvuga seonduvate plaanide tegemisel aktiivsemaks pooleks.

“Ma ei mäleta täpselt, kuidas see käis, aga mingi hetk ma tegin nagu presentatsiooni. Ma kaitsesin oma huve, põhjendasin ära milleks see hea on ja miks peaks niimoodi tegema ja olema. Ma kindlasti rõhutasin plus pooli.”

(Monika)

Erinevalt modernsetest paarides tõid traditsioonilised oluliste otsuste langetamise juures alati välja kumb osapool mängis aktiivsemat rolli. Modernsed eelistasid kasutada aga meie vormi - *“me otsustasime”, “mõtlesime”, jne.* Samas võib see ka viidata sellele, et otsuseid võetaksegi vastu pigem koos, omavahel arutades.

Mis muutus lapse sünniga?

Enamik paare tõdesid, et lapse sünniga muutus nende elus päris palju. Modernsed paarid seostasid lapse sünni suurema kindlustunde ja perekonnatunde tekkimisega (vt ptk. perekond on laps). Samas traditsioonilised paarid neid muutusi sisse ei toonud. Kuna tajutud erisused olid soost lähtuvad, tuuakse järgmisena välja meeste ja naiste nägemused.

Mehed

See, kuidas tajuti lapse sünniga kaasnevaid muutusi, oli erinev. Modernsete paaride mehed tõdesid, et uudisega lapse ootusest tundsid nad endal lasuvat ka suuremat vastutust ja kohustust seoses eesiseva perekonnapea ja isa rolliga.

“See leivateenimise koht oli ka selge selline sotsiaalne surve, rolli jaotus kui mees ja isa, breadwinner. See nagu survestas ja teiselt poolt nagu majanduslik olukord, et ise tudengina ei saa vanemate toetusest pidada üleval oma perekonda. Siis tuli nagu hakata tegutsema. Aga see vastutus oli kindlasti laiem kui ainult töötamine või mitte töötamine ikkagi. See ei ole kass...” (Mihkel)

Kuna traditsioonilised perekonnamustri valinud mehed suurenenud vastutusega seonduvaid teemasid sisse ei toonud, võib oletada, et nende jaoks leidsid need muutused aset juba abielludes. Modernse perekonnamustri valinud mehed seisid samasuguse surve ees aga lapse sündides ning võib olla tuli see veidi ootamatult, ilma et nad oleksid olnud päris valmis. Traditsiooniliste paaride mehed, toovad lihtsalt välja, et olukord muutus ning nende kirjeldatud olulised muutused sarnanesid pigem naiste omadele.

“Muidugi muutus, elamine jäi väiksemaks, raha läks rohkem. Loomulikult jäi ka aega teineteise jaoks vähemaks. Eks laps selles suhtes piirab päris palju.”
(Andreas)

Siin mainib ka Andreas ära teemad, mida pikemalt käsitletakse järgmise punkti alla.

Naised

Naised toovad esimese asjana välja, et kõik oli alguses nii uus ja harjumatu. Selle väikse inimesega ei osatud midagi peale hakata. Meenutati seiku lapse vastsündinueast, kus meestelt oodati rohkem abi ning toetuse puudumist, liigset tööga tegelemist, pandi pahaks. Siin võib olla põhjuseks, et nii nagu naine, ei teadnud ka mees, kuidas värsket

ilmakodanikuga ümber käia. Samas erinevalt naisest oli mehel võimalik võtta endale rohkem koduvälist aega ja uue olukorraga tasapisi kohaneda.

“Eks mul oli ka ju kõik harjumatu. Esimene laps ja ikka ei tea, mis teha või kuidas olla. Siis tekivad veel sellised üksilduse mõtted ja et oled seal üksi oma selle lapsega. Aga kõigest sain üle. Eks mõlemal oli harjumatu.” (Kerli)

Siin räägibki Kerli esialgu sellest, kuidas temal oli raske ja ta tundis ennast üksikuna. Samas lõpus toob sisse “mõlemad” viidates siinkohal lapse isale. Intervjuu ajal rääkis Kerli ka sellest, et ta ootas abikaasalt rohkem tuge, aga seda ei tulnud. Siis selle viimase lausega ta justkui mõistab ja õigustab mehe käitumist.

Imikuga toimetulekul ei otsitud abi ja tuge vaid enda abikaasalt. Ühes peres töötas mees kodust eemal ja lapse sündides kolis naine hoopis tagasi enda vanematekoju, kus ema sai teda vajadusel abistada. Sellele perele antud elukorralduse vorm tundus ka sobivat ning lõpuks olid kõik rahul.

Räägiti veel ka muutunud aja nägemusest. Nimelt jäi aega vähemaks nii teineteise, enda kui ka kõige muu jaoks. Laps piirab võrdlemisi palju ning oma käimisi ja tegemisi tuli õppida hoolikalt sättima. Samas aga ilmnes, et kuigi enne oli seda aega küll rohkem, siis nüüd õpiti hindama neid ühiseid hetki, koosveedetud aega abikaasaga ja ka üksi olemist. Intervjuudes eristati justkui aega enne ja peale lapsi ning lapse sünniga koos muutus aeg kõvasti väärtuslikumaks.

“Kui ma praegu mõtlen ennast tagasi aega kui lapsi ei olnud. Ma ei oska nagu ettegi kujutada, et mul oli nii palju vaba aega... Mis ma siis küll tegin ja küll võis see elu ikka igav olla. Käisin tööl, vaatasin telekat, koristasin elamist, tegin süüia. Et küll võis see elu ikka igav olla. Praegu sa väärtustad seda vaba momenti tunduvalt rohkem, eksole. Seda vaba momenti tekib nii harva, et koguaeg sa oled millegagi rakkes ja teed ja toimetad. Et seda privaatset hetke iseendale või siis kahekesi koos väärtustad nagu rohkem ja naudid seda kui sa saad vahepeal rahulikult kuskil ära käia. Ja ma ei suudagi magada enam nii kaua.” (Monika)

3.4 Perekonna narratiivide loomine

Narratiive enda perekonnast rääkisid paarid koos. Otsus intervjuerida paare koos tulenes Jessi Bernardi (1982) väitest, et mehe ja naise nägemus abielust ja perekonnaelust on erinev. Paari mõlema osapoole intervjuerimise olulisuse toovad välja ka perekonna arenguteooria ja sümboliline interaktsionism. Perekonna arenguteooria kohaselt tuleks perekondade uurimisel terviklikuma pildi saamiseks kaasata võimalikult palju selle liikmeid ning analüüsida perekonda erinevatel tasanditel. Sümboliline interaktsionismi kohaselt tõlgendavad inimesed keskkonda enda ümber ning see, kuidas nad seda mõistavad, ei pruugi olla ühetaoline. Seega pidasin oluliseks jälgida, kuidas perekonnaloode kujunevad paari omavahelises interaktsioonis ning kuidas nad üheskoos tagantjärele tehtud valikuid mõttestavad. Samas aga on tähtis ka silmas pidada intervjuerijat, kes mõjutab teataval määral ka seda, kuidas ja mida paarid rääkisid. Eesmärgiks oli lasta paaril endal võimalikult palju rääkida ja omavahel arutleda. Samas mõned paarid vajasisid intervjuu ajal rohkem toetust ning nendel juhtudel pidin ma esitama rohkem täpsustavaid küsimusi.

Intervjueritavad ise pidasid intervjuudes osalemist huvitavaks kogemuseks ning tõid välja, et antud teemadel enamasti igapäevaselt omavahel ei räägita. Seega nii mõnelgi juhul ilmnes, et kunagi ammu toimunud sündmusi tõlgendasid osapooled tihtipeale erinevalt. Teise poole arvamust või selgitusi kuuldi intervjuu jooksul esmakordselt. Näitena võib välja tuua situatsiooni, kus naine otsustas abielludes enda nime alles jätta ning mees kuulis põhjendust sellele esmakordselt intervjuu ajal. Kuigi teema oli mehele hinge läinud, siis pea 10 aastat polnud ta selle kohta selgitust küsinud. Samamoodi oli ka kohtumistega, mis leidsid aset 21 aastat tagasi ning mida üks osapool pidas juhuslikeks. Intervjuu ajal ilmnes, et need seda mitte ei olnud. Järgnevalt analüüsin väljavõtteid intervjuudes, keskendudes osalejate vahelisele interaktsioonile.

Ebakindel

Esimene näide on Marioni ja Mihkliga tehtud intervjuust, kus nad räägivad enda tuttavaks saamise lugu. Nad eelistasid vastata lühemalt, segada teineteise jutule vahele, lõpetada üksteise lauseid.

Kadri: *”Kuidas te tuttavaks saite?”*

Marion: *“Ühel sünnipäeval saime tuttavaks. Ammu, ammu, ammu.”*

Mihkel: *“Me oleme praeguseks koos olnud 10 aastat.”*

Marion: *“Jah peaaegu 10 aastat.”*

Mihkel: *“Saime tuttavaks sünnipäeval.”*

Marion: *“Jah, ühiste tuttavate kaudu.”*

Mihkel: *“ Mis aasta see oligi?”*

Marion: *“2003...Mihkli klassiõde kaudu saime tuttavaks.”*

Mihkel: *“Meil olid ühised tuttavad, sõbrad.”*

Marion: *“Ütleme siis nii, et minu uus sõpruskond, kuhu kuulus ka Mihkel.”*

See intervjuu on üheks tüüpiliseks näiteks, kuidas alustati rääkimist enda kohtumisest. Siin võib märgata teatavat ebamugavust või kohmetust. Paar justkui pole kindel kuidas, kui palju ja täpselt kumb neist peaks rääkima. Palju korratakse teineteise mõtteid ja rõhutatakse seda, mis neid ühendas ehk siis sõpru. Marion ka mainib, et nad on kaua koos olnud, juhtides sellele tähelepanu kohe alguses ning samuti toovad mõlemad hiljem sisse aastaarvud. Aastaarvude sissetoomine toimunud sündmuste meenutamisel oli tähtsal kohal kõigis intervjuudes. Kuigi perekonna arenguteooria rõhutab peret ühendavate sündmuste olulisust ning toob välja, et sündmusi meenutades enam ei lähtuta kalendriajast. Nt räägitakse, mis toimus enne ja pärast tuttavaks saamist, peale abiellumist, peale esimese lapse sünni, jne. Need sündmused saavad olulisteks toetuspunktideks perekondade ajaarvamisel. Samas aga ei pruugi need sündmused öelda midagi perekonnast väljaspool seisvatele isikutele. Siinkohal võibki arvata, et aastaarve ei tooda sisse endale sündmuste paremaks meenutamiseks vaid hoopis selleks, et intervjuueerijale anda paremat pilti toimunud sündmustest ja ajast, kuna need aset leidsid.

Kuigi intervjuu algus oli märgata kohmetust ja ebakindelust, siis aja jooksul see hakkas kaduma ning räägiti julgemalt. Samas teatav tagasihoidlikus jäi püsima terveks intervjuu ajaks. Tõenäoliselt oli asi selles, et ka paari mõlemad osapooled olid ka enda loomu poolest sellised.

Kindel

Järgmine paar, Signe ja Kaarel, olid intervjuu ajal kindla ja osavõtliku jutustamisstiiliga kohe algusest peale.

Kadri: *“Kuidas te siis kohtusite?”*

Kaarel: *“Aasta oli siis...”*

Signe: *“Ära nüüd hakka muinasjuttu lugema.”*

Kaarel: *“91”*

Signe: *“Jaa, oli.”*

Kaarel: *“Kutsekeskkoolis kohtusime. Oli see mõni pidu vää? Ma ei mäleta. Igaljuhul tema jäi mulle koolis silma. Tegelikult juba esimesel kursusel sügis 90, aga 91 võtsin julguse kokku ja ütlesin, et mina tahan teda endale pruudiks saada, sest kogu minu grupp ka tahtis. Siis ma mõtlesin, et miks mitte mina ei võiks olla. Aga Signe mind ei ole siamaani tahtnud. Aga eks ta räägib ise enda eest.”*

Signe: *“Mis mul siin ikka rääkida on, pole midagi rääkida. Sa olid lihtsalt järjepidev. Ma olin selline natukene arglik. Tegin ainult sporti nooruses ja mind poisid ei huvitanud. Mu ema ikka üritas meid sõbrannaga paar korda välja visata, et me läheks sõbrannaga kuskile tantsima. Aga siis kui mingid noormehed tulid ma põgenesin peldikusse ja vaatasin kella, et kas nüüd saab juba koju minna, et kas ema laseb. Selles mõttes vastupidi enamustele. Sporditüdruk nagu ma olin, poisse ei vaadanud ja enesehinnang oli ka selline, nagu ta oli. Et kui ma sain aru, et ma kellelegi meeldisin, siis ma üritasin silmapiirilt ära kaduda. Aga tema siis sai mulle 2 aastat järgi joosta.”*

See paar rääkis väga lõbusalt ja omavahel naljatades. Muinasjutu taolise alguse eest sai mees naise käest kohe pahandada, aga ta ei lasknud ennast segada ja jätkas samas stiilis ning hääletooniga. Erinevalt eelmises näites välja toodud Marionist ja Mihlist hakkavad Kaarel ja Signe kohe pikalt rääkima, kuidas miski aset leidis. Kaarel jutust tuleb välja, et ta on julge ja sihikindel mees. Sellele viitava ka väljatoodud tsitaadis ütlus *“tahan teda endale pruudiks saada”*. Seega kui ta mingisuguse otsuse vastu võtab, tuleb see ka teoks teha. Samuti rõhutab ta, et Signe temast huvitatud ei olnud ning justkui dramaatilisust lisades ja soovides vestlust aktiveerida ütleb ta *“Signe mind ei ole siamaani tahtnud”* ning seejärel pakub, et naine räägiks ise enda eest. Siinkohal on raske arvata, kas mees soovis, et naine hakkaks tema väljaõeldud lausele vastu vaidlema või ta tahtis lihtsalt olukorda veidi huvitavamaks teha kõigi intervjuus osalejate jaoks. Signe ei lase ennast sellest provokatsioonist aga üldse häirida ning enda tagasihoidlikumale loomusele omaselt mainib algul, et tal polegi midagi rääkida. Siis läheb aga sujuvalt edasi ning hakkab jutustama lugu endast kui tagasihoidlikust

sporditüdrukust. Sellega tahab ta justkui ennast intervjuueerijale paremini tutvustada, et oleks teada, millise iseloomuga naiseга on tegemist. Samuti vastandab ta ennast enamusega justkui tahes rõhutada enda erinevust ja erilisust. Tutvumisega seotud teemasid ta otseselt ei puuduta. Vaid lõpuks mainib, et Kaarel sai talle 2 aastat järgi joosta. Seega ta peab oluliseks, et nende suhe ei arenenud edasi kiiresti ning mees pidi tema südame võitmiseks palju vaeva nägema. See annab naisele justkui tunnistust, et ta on ihaldusväärne ning tema nimel tuleb rohkem pingutada. Antud paari puhul võibki välja tuua, et mees oli aktiivsem ja rutakam otsustaja. Naine aga tagasihoidlikum ja oma valikuid tehes kaalus ta otsuseid kauem. Intervjuu ajal nad arutlesid väga julgelt ja avatult omavahel justkui intervjuueerijat polekski seal olnud. Nad ei korranud üksteise mõtteid vaid avaldasid oma seisukohti ning julgesid jääda ka partnerist eriarvamusele..

Üksmeelsus

Järgnevalt toon ma välja näite Marise ja Valloga tehtud intervjuus, kus nad räägivad, kuidas neil sündis otsus kokku kolida.

Kadri: *“Aga kuidas see asi siis nii kaugele jõudis, et te otsustasite kokku kolida?”*

Maris: *“Kolisime sellepärast kokku et”*

Vallo: *“Täpsemalt Maris kolis minu juurde, sest Maris käis veel koolis ja ma elasin seal kooli kõrval. Tal oli kooli paar, kolmsada meetrit ja sealt oli lihtsam kooli käia kui oma kodust. Ja nii see oligi.”*

Maris: *“Aga see oli vist mingi 2 aastat hiljem kui me hakkasime koos elama. Jah ma arvan et see oli kuskil 2 aastat peale tutvumist kui me kolisime kokku.”*

Kadri: *“Aga kuid see otsus sündis. Kas te tegite selle otsuse praktilistel kaalutlustel või see lihtsalt läks nii?”*

Maris: *“Ei see läks nii. Ma lihtsalt peale kooli läksin tema juurde ja peale trenni läksin tema juurde ja lõpuks ma olingi rohkem Vallo juures kui oma kodus. Ja siis ja siis..”*

Vallo: *“Rohkem oli see nagu asjade loomulik käik.”*

Kõigepealt alustab küsimusele vastamist Maris, kuid Vallo segab kiiresti vahele ja toob välja, et kokku kolimine toimus praktilistel kaalutlustel. Enda jutu lõpetab ta väljendiga *“Ja nii see oligi.”*, justkui tahes viidata sellele, et muid põhjuseid kooselu alustamise taga ei peitu. Maris aga hakkab meenutama hoopis seda kaudu nad olid selleks ajaks juba paar olnud.

Ta rõhutab aega mitmel korral, et nad olid siis juba 2 aastat suhtes olnud. Justkui viidates sellele, et siis on juba ka kokkukolimiseks sobiv aeg ning nende suhe ei arenenud kiiresti. Intervjuu ajal rõhutab ta mitmel korral, et nende suhe arenes edasi aeglaselt. Siinkohal võib põhjuseks olla see, et paaril oli suurem vanusevahe ning suhte aeglaselt arenemise rõhutamisega tahab Maris justkui tähelepanu juhtida, et nende suhe on eriline ja see liit on loodud hoolikalt kokkusobimist kaaludes, mitte liiga rutakalt tegutsedes. Seega tahab ta olla kindel, et ka intervjuueerija seda kindlasti mõistaks.

Kui nüüd püüan kokku kolimisega seonduvatest asjaoludest paremat pilti saada. Maris hakkab rääkima sellest, kuidas ta viibis enamuse ajast Vallo juures. Täpselt nagu Cherlingi (2010) kirjeldas triivides kokku kolimist, kus üha rohkem aega veedetakse ühe kaaslaste juures kui lõpuks sellest justkui märkamatult saabki kooselu. Vallo kinnitab Marise seisukohta. Antud juhul see paar omavahel eriti ei arutlenud, nad pigem eelistasid lasta ennast suunata ning sarnaste seisukohtade tekkides kinnitasid üksteise juttu, kordasid teineteise mõtteid. Koos rääkides jätsid nad endast mulje kui üksmeelsest paarist ning seda kogu intervjuu jooksul.

Domineerimine

Järgnevalt räägivad Martini ja Liisi, kuidas neil sündis otsus kokku kolida. Sellest intervjuu väljavõttest torkab silma mehe tugev domineerimine.

Kadri: *“Kui te mõtlete tagasi sellele ajale kui te hakkasite koos elama, siis kas võib välja tuua ka erinevaid faase?”*

Martin: *“Tahad sina vastata?”*

Liisi: *“Ma ei tea, et selles mõttes tundus see mulle nii loogiline, et üks kord kui see otsus tuli, siis oli nagu Elisa esmatähtis, onjuu. Minu jaoks selline väike vastutus, onjuu. Minu jaoks tundus see nagu nii loomulik, et ma nagu mõtlesin, et see peabki nii olema, et kolime kokku ja siis vaatame, kuidas läheb.”*

Martin: *“Kusjuures ma hakkasin seda mõtlema, et kuskil vastuseisu ei olnud nii sisetingimustes kui välitingimustes. Et see kõik läks nagu sujuvalt ja ei pidanud planeerima. Mida sa planeerid asja, mis läheb nagu iseenesest ja sujuvalt ja kõik tundub õige.”*

Liisi: *“Jah!”*

Martin: *“Me oleme siiamaani vist nii elanud. Kõik läheb sujuvalt, ei peagi midagi ise nii väga planeerima.”*

Kadri: *“Aga see kokku kolimise otsus oli ikka selline teadlik, mitte ei juhtunud nii.”*

Martin: *“Selles mõttes jah, et see otsus tuli nagu välja öelda ja vaadata teisele otsa, et mis tema arvab. Ja kuna tundub, et see mõistmine oli nagu kehaline mitte nagu läbirääkimiste tasemel ja sealt läks kõik edasi. Ei olnud mingisugust pikka arutelu sellel teemal, et ...”*

Liisi: *“Mhmmh”*

Kohe peale küsimuse esitamist, pakub Martin viisakalt Liisile võimalust vastata. Liisi võtab selle pakkumise vastu. Kuid alustamine väljendiga *“ma ei tea”* viitab teatavale ebakindlusele, mis jääb kumama ka tema edaspidises mõttekäigus. Ta kordab mitmel korral üle oma mõtet, et tegemist oli asjade loomuliku käiguga. Siis aga sekkub Martin ja hakkab elavalt arutlema nende kokkukolimise taga peituvate põhjuste üle. Ta toob ka välja, et tegemist oli asjade loomuliku käiguga, kuid sama mõtte kordamise asemel, ta hoopis elavdab seda ning toob sisse ka omavahelise hea teineteisemõistmise. Kogu selle aja Liisi enam aktiivselt kaasa ei löö vaid toetab abikaasa juttu jaatuste ja noogutustega. Samas ei saa öelda, et Liisi oleks kogu intervjuu aja tugevalt tahaplaanile hoidnud. Nende suhtes on Martin tõesti aktiivsem suhtleja, kuid ta ei domineeri liialt ja pakub alati ka võimalust Liisile kaasrääkida. Terve intervjuu aja olid mõlemad heatujulised ning tundus, et neile meeldis enda perekonnaks saamise lugu meenutada. Üldse jätsid nad endast mulje kui väga harmoonilisest ja ühtehoidvast paarist.

Intervjueerija veenmine

Järgnevalt toon välja, kuidas toimus oluliste otsuste tegemine Monika ja Andrease puhul. Selles intervjuu lõigus arutlevad nad abiellumisega seonduvatel teemadel.

Kadri: *Et kas siis võib välja tuua, et teil olid erinevad faasid selles kooselus, et te alguses võib olla ei rääkinud nii väga tulevikust ja see aja jooksul muutus.*

Andreas: *Noo ikka, kindlasti olid mingid faasid. Ega meil juhuslikult pole ju ikka midagi juhtunud. Kõik on ikkagi ju planeeritud ja abielud ja lapsed.*

Monika: *Noo kokku kolimine on ju suhteliselt juhuslik.*

Andreas: Kokku kolimine oli jah puhas juhus, aga muud asjad on olnud ikkagi planeeritud ja on ikkagi asju arutatud omavahel, plaane peetud.

Kadri: Aga kuidas see täpselt siis oli, et mingi aeg lihtsalt ütlesid, et oleks aeg abielluda?

Monika: Siis ilusti, kenasti ma andsin Andreasele tähtaja, enne mida peab olema abieluettepanek tehtud. Ja siis ta rõõmsalt tuligi üks õhtu.

Andreas: Kas see oli lapsega ka kuidagi seotud?

Monika: Ei olnud.

Andreas: Abielu oli ikka puhas abielu teema.

Monika: Selles suhtes, et see oli enne lapsi ju.

Andreas: Isegi ei olnud vist plaani.

Monika: Ei olnud plaaniski veel.

Andreas: Häda pärast me ei abiellunud. Et päris pikalt saime ette planeerida ja ...

Kui ma küsin Monika ja Andrease käest nende kooselu arengu kohta võtab Andreas kohe seisukoha, et nende suhtes pole asjad juhtunud juhuslikult, vaid kõik on pikalt ette planeeritud ja omavahel läbiarutatud. Sarnase hoiakuga jätab ka Monika kui rääkima hakatakse abielust. Mõlemad rõhutavad, et abielluti vaid abielu enda pärast, mitte lapse. Seda rõhutatakse mitmeid kordi justkui tahes intervjuerijat selles veenda. Lõpus mainib Andreas veel “häda pärast me ei abiellunud” justkui viidates sellele, et need kelle abielu võib olla seotud ka ühise lapsega, teevad seda vaid sellepärast. Käesoleva lõigu jooksul üritavad mõlemad osapooled intervjuerijat veenda, et enda suhte tõsiduses. Üldiselt võib aga öelda, et Monika ja Andreas olid rääkides suhteliselt võrdväärased partnerid, kuigi osade teemade puhul esines veidi naise domineerimist. Siinkohal võis aga tegemist olla sellega, et mees lihtsalt intervjuu alguse poole hoidis veidi tagaplaanile ning lasi aktiivsema rolli võtta naisel. Ka nemad olid suhtlemisel väga avatud ning kõikide käsitletud teemade puhul tõid näiteid ka enda tutvusringkonnast. Samas nagu ka käesolevast intervjuu lõigust ilmneb, siis enamike käsitletud teemade puhul säilitasid nad üksmeele.

Etteheitev-õigustav

Ka lapse sünd oli üks oluline sündmus, mis muutis tõenäoliselt kõige rohkem paaride elusid. Järgnevalt arutlevad selle üle Kerli ja Taavi.

Kadri: *“Aga kuidas lapse sünd muutis teie suhet? Kas muutus midagi või jäi suhteliselt samaks?”*

Kerli & Taavi: *“Ikka muutis.”*

Taavi: *“Ma arvan, et alguses ikka mingi aeg oli päris raske.”*

Kerli: *“Raskeks tegi jälle see, et Taavit ei olnud väga palju.”*

Taavi: *“Noo nii vähe mind ka ei olnud.”*

Kerli: *“Ei no jah, aga Taavi filosoofia on see, et esimesel eluaastal peab ema lapsega tegelema.”*

Taavi: *“Rohkem!”*

Kerli: *“Mina nagu ei nõustu jälle. Et noo okei söötmine, ei saagi teistmoodi. Aga Taavi mängugraafik ja siis ta kolis teise tuppa, et ta saaks välja puhata.”*

Taavi: *“Mingi aeg oli nagu see, et kuna last, me ei saanud teda oma voodisse. Ta magas meil suures voodis.”*

Kerli: *“Ta magas seal sellepärast, et mina tahtsin, et ta seal magaks.”*

Taavi: *“Jah aga siis mul oli seal nii kitsas, et ma ei saanud ennast liigutada ja ma mõtlesin, et ma keeran talle peale. Ja Kerli ütles, et vaata et sa talle öösel peale ei keera.”*

Kerli: *“Sa keerad mullegi peale ju.”*

Taavi: *“Ja siis läsksi kuidagi nii, et läksin diivani peale.”*

Esialgu mõlemad väidavad justkui ühest suust, et lapse sünniga nende suhe muutus. Siis järgmisena Taavi ütleb, et *“ma arvan, et...oli päris raske”*. See justkui annab märku, et äkki Kerli süüdistused peavad siiski paika. Kerli nimelt heidab Taavile ette vähest osalust lapsega tegelemisel beebieas. Taavi aga õigustab enda käitumist tuues erinevaid põhjendusi. Siinkohal oli aga oluline see, et end õigustada püüdes suunas ta põhjenduse pigem minule kui intervjuerijal, mitte niiväga enda naisel. Võib olla tahtis ta kindel olla, et tema käitumist mõistetakse. Samas aga võisid nad olla omavahel juba antud teemasid arutanud ja seega ei pidanud Taavi vajalikuks hakata Kerlile taaskord tehtuid otsuseid põhjendama. Oluline on aga välja tuua, et antud paar ei kartnud jääda eriarvamusele. Üldiselt oli intervjuus Kerli aktiivsem kaasrääkija ja nii pidi olema ka nende peres otsuste puhul. Taavi tuleb tema plaanidega aga heameelega kaasa.

Kokkuvõtvalt võibki öelda, et paariintervjuud andsid hea võimaluse jälgida, kuidas ühiselt tehtud otsuseid meenutatakse ning omavahel arutletakse. See aitas kaasa ka nende tehtud

valikute mõistmisele. Igas paaris oli üks osapooltest domineerivam, kuigi enamasti ei esinenud tugevat üleolekut. Ka lugude rääkimise juures oli see aktiivsem pool osavõtlikum. Kui mõlemad abikaasad olid avatud suhtlejad, siis arutlesid nad intervjuu ajal julgemalt, jäädes ka eriarvamustele ning püüdsid teineteise juttu veidi provotseerida. Tahes seeläbi intervjuud elavdada ning ennast ja enda suhet huvitavamast küljest näidata. Enamasti need pingutused ka tagasid kaaslase aktiivsema osavõtu, kas siis selgituse andmise või enda käitumise õigustamise näol.

Mõned paarid olid rääkides aga tagasihoidlikumad ning võib arvata, et siin mängisid rolli isikuomadused. Nendes intervjuudes tuli vestluse arendamiseks rohkem täpsustavaid küsimusi esitada. Vahel aitas see kaasa omavahelise arutelu tekkimisele. Samas oli ka juhuseid, kus osapooled pigem kordasidki üksteise mõtteid ja seisukohti, kasutades selleks abikaasast erineva sõnastusega väljendeid. Selliste paaride intervjuusid iseloomustas üksmeelsus ning enda perekonna loomisest rääkides rõhutati palju seda, kuidas otsuseid on tehtud koos.

3.5 Abielu tähendus

Rääkides abielu tähendusest rõhutavad kõik paarid, et tegemist on lihtsalt ilusa traditsiooniga. Tuuakse välja, et abielu on kuulunud alati perekonnaelu juurde, esmapilgul süvenemata selle sügavamasse tähendusse. Kui varasemalt oli perekonnaelu alustamine ilma abiellumata mõeldamatu, siis nüüd on vabaabielust saanud aktsepteeritud alternatiiv. Seega on abielu täna vabatahtlikum suhte vorm kui iial varem (Cherlin, 2009).

Hoolimata teiste kooseluvormide esilekerkimisest on abielu jäänud siiski kõrgelt hinnatuks suhtevormiks. Kuigi abielu praktiline tähtsus on aja jooksul langenud, siis sümboolne on pigem tõusnud (Cherlin, 2010). Nagu ka ütleb Reed'i (2006) kontseptsioon abielu suurest ja väiksest pildist. Abielu väike pilt on seotud igapäevaeluliste asjadega ja sellega, et paar juba elab ka koos. Samas suur pilt hõlmab standarte, mis paar enda suhtele esitab ja kuidas seda enda jaoks mõtestatakse. Seega ka käesoleva uurimusest ilmnisid need kaks erinevat vaatenurka. Ühest küljest, öeldi et abiellumisega ei muutunud midagi. Samas aga toodi välja, et abielu on *“pere loomise aluseks”, “seob selle (perekonna) kõik tervikuks” ja “sadamasse jõudmine. Selline suhte lõpp punkt või noh koht, kuhu peaks välja jõudma ”.*

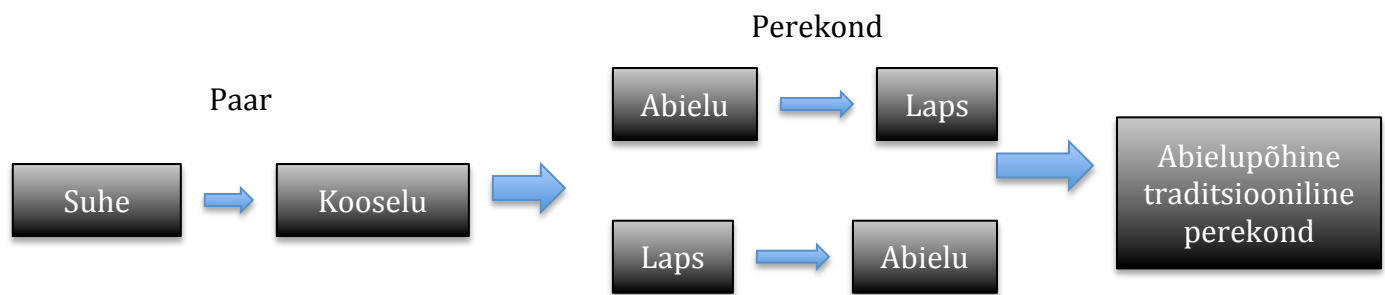
Need mõttekäigud aga ei viita üldse sellele, et tegemist oleks lihtsalt ühe perekonnaelu juurde kuuluva traditsiooniga. Pigem toovad need välja just suurema pildi abielust kui suhte kõrgemast tasandis, mis pakub rohkem hüvesid kui ükski teine kooseluvorm (Cherlin, 2010). Abielu tähendab siiski suuremat pühendumist teineteisele ja suhtele, tingimusteta armastust, kindlustunnet ja palju muud. See näitab, et partnerid on teinud oma valiku ja otsustavad edasist teed jätkata üheskoos.

Veel toodi sisse ka “teiste“ inimestega seonduv teema. Peeti oluliseks seda, et teised teaksid, et paar on abielus või otsustas abielluda. Seega ka siinkohal tuleb välja, et abielu peetakse kooselust kõrgemal seisvaks suhtetüübiks ja oluline on ka teistele teada anda, et see ollakse saavutatud. Ehk siis võimalus pühenduda avalikult ning anda seda tunnistav vanne teiste oluliste inimeste ees (Seltzer, 2000; Cherlin, 2004).

Abielu pole seega vaid ilus traditsioon, vaid liit, mis on harmoonilise perekonnaelu aluseks ning supersuhe (Cherlin, 2004), mis kombineerib endas seksuaalset truudust romantilist armastust, emotsionaalset intiimsust ja koosolemist.

3.6 Perekonna loomine

Nagu juba eelnevast ilmnes, siis nägemus sellest, mis täpselt teeb ühest perekonnast perekonna on väga erinev. Käesolevas uurimistöös osalenud paarid olid abielus ja kasvasid ühiseid lapsi. Seega on perekonna definitsiooni alusel tegemist abielupõhiste traditsiooniliste perekondadega. Samas need mustrid, mida nad olid enda perekonna moodustamisel jälginud, ei olnud sarnased. Perekondade kujunemine toimus läbi kahe erineva tee, mille algus oli sama, keskpunkt erinev ning lõpp punkt kuhu välja jõuti sama (vt Joonis 1).

Joonis1. Perekonna kujunemise muster

Kuigi võiks arvata, et paarid on sarnased, siis see, mis järjekorras olulised otsused on tehtud ei tulene tegelikult juhuslikest asjaoludest, vaid need inimesed defineerivad perekonda erinevat moodi. Traditsioonilised paarid liikusid kooselust edasi abiellu ning nende jaoks sai neist siis ka perekond. Modernsete paarid said lapse vabas kooselus ning tõdesid, et perele sai algus loodud lapse saamisega. Iseenesest on tegemist justkui kahe täiesti erineva definitsiooniga perest, sest ühtede jaoks tähendab perekond abielu ja teiste jaoks last. Seega kuigi sündmused, mis tegid paarist perekonna olid erinevad, siis see mida nad kogesid perekonnaks saades oli sarnane.

Nagu perekonna arenguteooria ütleb toimub perekonna kujunemine etappide kaupa ja tähelepanu tuleks pöörata muutusele, mis iga etapp endaga kaasa toob. Siis siinkohal ongi oluline, et kuigi etapid “abielu” ja “lapse saamine” läbitakse erinevas järjekorras, siis muutused, mis tekitavad nende läbimisega seoses emotsionaalsel tasandil on samad. Traditsioonilised paarid nimelt kinnitasid, et abielu tõi nende suhtesse kindlustunde ja suurema ühtekuuluvustunde. Modernsed paarid tõid need samad aspektid välja seoses lapse sünniga. Seega ei saa neid tundeid seostada abielu või siis lapse saamisega, vaid sellega, et paarist sai perekond.

Paaride tehtud esimene oluline samm enda perekonna loomisel tekitas küll peretunde, aga ilma järgmiseta polnud perekond täiuslik. Traditsioonilistel paaridel tekkisid võrdlemisi kiiresti peale pulmi järelkasvu plaanid. Samas kui modernsed paarid hakkasid peale lapse sünni tõsisemalt kaaluma abiellumist. Kuigi varasemad uurimused (Edin & Kefalas 2005; Gibson-Davis, McLanahan & Edin, 2005; Ellwood & Jencks, 2004) on näidanud, et

abiellumise ja lapse saamise puhul on tegemist kahe erinevat tüüpi otsusega, siis antud juhul võib neid pidada omavahel siiski seoses olevateks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas abielupaarid tagantjärgi mõtestavad enda perekonna kujunemist ning põhjendavad tehtud valikuid. Töö esimeses osas andsin ma ülevaate eelnevalt läbiviidud uurimustest ja tutvustasin pereloomevaldkonda käsitlevaid teooriaid. Metoodika osas kirjeldasin empiiriliste andmete analüüsimiseks kasutatud narratiivset analüüsi ning tõin välja, kuidas toimus intervjueeritavate valik ning andmete kogumine.

Uurimuse tarbeks intervjueriti kuut paari, kellest pooled olid abiellunud ennem lapse saamist ning seega jälginud traditsioonilist perekonna loomise mustrit. Pooled aga võtsid selle sammu ette peale ühiste laste sünni ning käesolevas töös nimetatakse neid modernseteks. Intervjuude tuemusena saadi paaride ühislood, kus nad rekonstrueerisid enda perekonnaks kujunemise.

Uurimuse tulemused näitasid, et perekonna kujunemisele avaldavad olulist mõju väärtushinnangud ja kindel nägemus tulevikust. Väärtushinnangute rolli olulisust on välja toonud ka Duvanderi (1999) ning Kasearu (2010). Kindla visiooni olemasolul enda tulevikust tähendas seda, et paaril või siis ühel osapoolel, oli kindel veendumus, milline saab tema tuleviku pereelu olema. Selle nägemuse olemasolu tingis traditsioonilise tee valiku pereloomisel. Samas aga paarid, kes lasid asjadel minna nõ loomulikku teed, said kooselulises liidus lapse ja abiellusid hiljem, valisid modernse tee. Seega võib järeldada, et inimesed, kes omavad kindlat nägemust õigest pereplaneerimisega seotud otsuste järjekorrast ning kes on väärtushinnangutelt traditsioonilisemad, abielluvad tõenäolisemalt enne laste planeerimist. Need inimesed on lihtsalt altimad otsuseid langetama, samas kuid teist tüüpi inimesed eelistavad lasta asjadel pigem areneda omasoodu ning konkreetsete otsuste tegemist pigem välditakse.

Hoolimata sellest, et abielu leidis paaridel aset erinevatel ajahetkedel omistati sellele sarnaseid tähendusi ning kerkisid esile kaks abielu tähenduse tasandit. Ühest küljest tundus tegemist olevat lihtsalt ühe ilusa traditsiooniga. Teisalt aga ilmnes, et abielu nähakse kui *“sadamasse jõudmist”*, *“perekonnaelu alust”* ning *“perekonda tervikuks siduvat suhtet”*.

See aga kinnitab Cherlini (2010) poolt välja toodut, mille järgi abielu praktiline tähtsus on küll vähenenud, aga sümbolne on hoopis tõusnud ning emotsionaalsed kasud, mida abielu pakub ongi need, mis selle liidu niivõrd eriliseks muudavad. Seega võib arvata, et inimesed, kes on abielule orienteeritud, väärtustavad seda liitu sarnaselt hoolimata sellest, kuna see samm enda suhte registreerimise näol ette võetakse.

Kuigi abielule omistati hoolimata tehtud valikute ajastusest üldjoontes sarnaseid tähendusi, siis perekonda mõtestasid paarid erinevalt. Traditsioonilist teed järginud paarid tõid välja, et abielu on perekond, siis modernsed paarid tõdesid, et pere sai loodud koos lapse sünniga. Seega kerkisid esile kaks täiesti erinevat nägemust perekonnast. Ühine aga oli see, et perekonnaks saades kogesid nad hoolimata läbitud etapist sarnaseid emotsioone. Tõdeti, et siis tekkis suurem kindlustunne, vastutus suurenes ja hakati ka enda suhet teistmoodi tajuma. Seega võibki peituda erinevate perekonnamustrite esilekerkimise taga inimeste erinev nägemus perekonnast ja sellest, kuna saab paarist perekond.

Kuigi paarist tegi perekonna erinev sündmus liiguti kohe peale selle sammu astumist edasi. Senised uurimused (Edin & Kefalas 2005; Gibson-Davis, McLanahan & Edin, 2005; Ellwood & Jencks, 2004) on näidanud, et abiellumine ja lapse saamine on eraldiseisvad otsused, siis käesoleva uurimuse põhjal võib väita, et need saavad aktuaalseks siiski suhteliselt lähestikku. Seega mõlemal juhul tundus loodud perekonnast midagi puudu olevat. Sellele viitas asjaolu, et traditsioonilised paarid hakkasid peale abiellumist laste peale mõtlema ning modernsetes peredes muutusid abiellumisega seonduvad teemad peale lapse sünni aktuaalseks. Seega võib järeldada, et traditsioonilised paarid otsustasid just seetõttu pulmad ära teha, kuna pidasid oluliseks õiget pereloomeliste otsuste järjekorda ning ilma abieluta lapsi planeerida ei soovitud. Samas modernsed paarid aga tõid välja, et abielu liidab perekonna justkui üheks, mistõttu hakati pulmade peale mõtlema peale lapse saamist. Seega on täiuslik perekond alles siis kui paar on abielus ja kasvatab ühiseid lapsi.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Amato, Paul R., Booth, Alan, Johnson, David R., Rogers, Stacy J. (2009) *Alone Together: How Marriage in America Is Changing*. United States of America: Harvard University Press
2. Avison, W. R. & Kunkel. J. H. (1989) Socialization. *Introduction to sociology : a Canadian focus* / James J. Teevan. 69-72
3. Beck U., Beck-Gernsheim E. (2002) Individualization. London: SAGE Publication
4. Bernard J. (1982) *The Future of Marriage*. Bringhamton, New York: Vail-Ballou Press, Inc.
5. Bernhardt E. (2002) Cohabitation and marriage among young adults in Sweden: Attitudes, expectations and plans. *Scandinavian Population Studies*. Nordic Demographic Society. 13: 157-170.
6. Carlson, M., McLanahan, S. and England, P. (2004) Union Formation in Fragile Families. *Demography* 41:237–61
7. Cherlin A. J. (2004) The Deinstitutionalization of American Marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66: 848-861
8. Cherlin A. J. (2010) *The Marriage – Go- Around*. United States of America: Vintage Books
9. Coontz S. (2005) *Marriage, A History: From Obedience to Intimacy, or How Love Conquered Marriage*. United States of America: Viking Penguin
10. Duvander A.-Z. E. (1999) The Transition From Cohabitation to Marriage. A Longitudinal Study of the Propensity to Marry in Sweden in the Early 1990s. *Journal of Family Issues*, 20 (5): 698-717
11. Edin K., Kefalas M. J. (2005) *Promises I Can Keep: Why Poor Women Put Motherhood Before Marriage*. London: University of California Press, Ltd.
12. Edin K., Kefalas M. J., Reed J. M. (2004). A Peek Inside the Black Box: What Marriage Means for Poor Unmarried Parents. *Journal of Marriage and Family*, 66: 1007-1014
13. Eesti Statistikaamet kodulehekül. www.stat.ee . Seisuga 05.05. 2013

14. Ellwood D. T., Jencks C. (2004) The Uneven Spread of Single-Parent Families: What Do We Know? Where Do We Look for Answers?/ *Social Inequality*. K. Neckerman. New York: Russell Sage Foundation. 3–78.
15. Gibson-Davis C. M., Edin K., McLanahan S. (2005) High Hopes but Even Higher Expectations: The Retreat From Marriage Among Low-Income Couples. *Journal of Marriage and Family*, 67: 1301-1311
16. Giddens A. (1991) *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press
17. Hansson L. (2011) Towards a Definition of the Family? *Spotlights on Contemporary Family Life*. Farrer L., Lay W. 11-20
18. Hansson L. (2000). Muutuv perekond Eestis ja euroopas. *Eesti Inimarengu aruanne*. 42-48.
19. Hawe, P., Riley, T. (2005). Researching practice: The methodological case for narrative inquiry. *Health Education Research*, 20, 2: 226-236.
20. Hohmann-Marriott B. E. (2006). Shared Beliefs and the Union Stability of Married and Cohabiting Couples. *Journal of Marriage and Family*, 68: 1015-1028
21. Huston T. L., Meltz H. (2004). The case for (promoting) Marriage: The Devil in in the Details. *Journal of Marriage and Family*, 66: 943-958
22. Jose A., O'Leary D. K., Moyer A. (2010) Does Premarital Cohabitation Predict Subsequent Marital Stability and Marital Quality? Meta-Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 72: 105-116
23. Jürisoo K. (2007) Kooselupaaride nägemus abielust. <http://www.sotsioloogia.ee/esso4/20603.pdf> . Seisuga 05.05.2013
24. Kalmijn M. (2004) Marriage Rituals as Reinforcers of Role Transitions: An Analysis of Weddings in The Netherlands. *Journal of Marriage and Family*, 66: 582-594
25. Kamp Dush C. M., Cohan C. L., Amato P. R. (2003) The Relationship between Cohabitation and Marital Quality and Stability: Change Across Cohorts?. *Journal of Marriage and Family*, 65: 539-549
26. Kasearu K. (2010) Intending to marry ... students' behavioural intentions toward family forming. *Trames. Journal of Humanities and Social Science*, 14,1, 3-20.
27. Kasearu K. (2004) Abielul pöhineva perekonna deinstitutionaliseerumine. http://www.sotsioloogia.ee/vana/esso3/5/kairi_kasearu.htm .Seisuga 05.05.2013.

28. Kasearu K. (2003) Kooseluvormide eelistused ja kavandatav pereloomeline käitumine. *Millist perekonnapoliitikat me vajame?*/ D. Kutsar. Tartu Ülikooli Kirjastus. 75-95.
29. Kasearu, K., Kutsar, D. (2011) Patterns behind unmarried cohabitation trends in Europe. *European Societies*, 13(2), 307 - 325.
30. Kennedy, S., & Bumpass, L. (2008) Cohabitation and children's living arrangements: new estimates from the United States. *Demographic Research*, 19, 1663-1692.
31. Kiernan K. (2004) Redrawing the Boundaries of Marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66: 980-987
32. Klein D. M., White J. M. (1996) Family Theories. An Introduction. United States of America: SAGE Publications
33. Kutsar D., Tiit E.-M. (2002) Pereliikmete väärtushinnangud ja demograafilised käitumiseelistused ning perekonna diskursus Eesti sotsiaaltöö praktikas. (Lepingu lõpparuanne) Tartu Ülikool.
34. La Rossa R., Reitzes D. C. (1993) Symbolic Interactionism and Family Studies. *Sourcebook of Family Theories and methods. A Contextual Approach.*/ Boss. P. G., Doherty W. J., LaRossa R., Schumm W. R., Steinmetz S. K. New York: Plenum Press. 135-166
35. Lesthaeghe, R. (1995) The second demographic transition in Western countries: An interpretation. In: Oppenheim Mason, K. and Jensen, A.-M. (eds.). *Gender and family change in industrialized countries*. Oxford: Clarendon Press: 17-62.
36. Lesthaeghe, R. and Neels, K. (2002) From the first to the second demographic transition: An interpretation of the spatial continuity of demographic innovation in France, Belgium and Switzerland. *European Journal of Population* 18(4): 325-360
37. Lichter D. T., Qian Z. (2008) Serial Cohabitation and the Marital Life Course. *Journal of Marriage and Family*, 70: 861-878
38. Linno M., Strömpl J. (2012) Narratiivse maailma uurimine. *Narratiivne lähenemine sotsiaaltööuurimuses. Laste väärtuskultuuri lood.*/ Strömpl J., Selg M., Linno M. Tartu Ülikooli Kirjastus. 48-61
39. Manning W. D. (1995) Cohabitation, Marriage, and Entry into Motherhood, *Journal of Marriage and Family*, 57: 191-200

40. Manning W. D. (2004) Children and the Stability of Cohabiting Couples. *Journal of Marriage and Family*, 66: 674-689
41. Manning W. D., Cohen J. A. (2011) Cohabitation and Marital Dissolution: The Significance of Marriage Cohort. <http://paa2011.princeton.edu/papers/112067> . 1-32
42. McGinnis S. L. (2003) Cohabiting, Dating, and Perceived Costs of Marriage: A Model of Marriage Entry. *Journal of Marriage and Family*, 65: 105-116
43. Mäenpää E. (2009) Cohabiting Partners' Socioeconomic Characteristics and the Transition to Marriage in Finland. *Finnish Yearbook of Population Research* 2009.63-77
44. Nazio T. (2007) *Cohabitation, Family & Society*. New York: Routledge
45. Oakley D. (1985) Premarital Childbearing Decision Making. *Family Relations*, 34: 561-563
46. Osborne C., Manning W. D., Smock P. J. (2007) Married and Cohabiting Parents' Relationship Stability: A Focus on Race and Ethnicity. *Journal of Marriage and Family*, 69: 1345-1366
47. Reed J. M. (2006) Not crossing the "Extra Line": How Cohabitors With Children View Their Union. *Journal of Marriage and Family*, 68: 1117-1131
48. Riessman C.K. (2008) *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks: Sage.
49. Rindfuss R. R., VandenHeuvel A. (1990) Cohabitation: A Precursor to Marriage or an Alternative to Being Single? *Population and Development Review*, 16: 703-726
50. Rodgers R. H., White J. M. (1993) Family Development Theory. *Sourcebook of Family Theories and methods. A Contextual Approach.*/ Boss. P. G., Doherty W. J., LaRossa R., Schumm W. R., Steinmetz S. K. New York: Plenum Press. 225-257
51. Sassler S. (2010) Parenting Across the Life Course: Sex, Relationships, and mate Selection. *Journal of Marriage and Family*, 72: 557-575
52. Seltzer J. A. (2000) Families Formed Outside of Marriage. *Journal of Marriage and Family*, 62: 1247-1268
53. Smock P. J. (2004) The Wax and Wane of Marriage: Prospects for Marriage in the 21st Century. *Journal of Marriage and Family*, 66: 966-973
54. Spéder Z. (2011) Family Changes in the New EU Member States. *Spotlights on Contemporary Family Life*. Farrer L., Lay W. 133-149

55. Stanley S. M., Rhodes G. K., Amato P. R., Markman H. J., Johnson C. A. (2010) The Timing of Cohabitation and Engagement: Impact on First and Second Marriages. *Journal of Marriage and Family*, 72: 906-918
56. Tiit E.-M. (2003) Eesti pere areng XX sajandi lõpus ja XXI sajandi alguses. *Millist perekonnapoliitikat me vajame?*/ D. Kutsar. Tartu Ülikooli Kirjastus. 12-26.
57. Trost J. (2010) The Social Institution of Marriage. *Journal of Comparative Family Studies*, 41: 507-514
58. Van Egeren L. A. (2004) The development of the coparenting relationship over the transition to parenthood. *Infant Mental Health Journal*, 25: 453-477.
59. Whitehead B. D., Popenoe D. (2001) Who wants to marry a soul mate? *The state of our unions, 2001* (National Marriage Project, lk 6–16).
<http://www.stateofourunions.org/pdfs/SOOU2001.pdf> Seisuga 05.05.2013

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Kadri Raid**, (sünniaeg 26.09.1985)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Kuidas meist sai perekond... Abielupaaride pereloomelised narratiivid

mille juhendaja on **Kairi Kasearu**.

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 24.05.2013

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Tuttvumine

- Kuidas te tuttavaks saite?

2. Kooselu

- Kuna sai alguse teie kooselu?
- Kuidas sündis otsus kokku kolida?
- Millised olid teie plaanid tuleviku osas kooselu alustades?
- Kuidas teie nägemus kooselust muutus aja jooksul?

Järgnevate küsimusteblokkide puhul (abielu – laps) sõltus järjekord sellest, kuidas paar oli enda perekonna loomisel otsused langetanud.

3. Abielu

- Kuidas sündis otsus abielluda?
- Mida teie jaoks tähendab abielu?
- Mida abiellumine muutis teie suhtes, perekonnaelus?

4. Laps

- Kuna te leidsite, et oleks õige aeg perelisa jaoks?
- Kuidas see otsus sündis?
- Mida lapsesaamine muutis teie perekonnaelus?

5. Olulised otsused

- Mis te arvate, miks juhtus nii, et langetasite olulised otsused nagu lapse saamine ja abiellumine just sellises järjekorras?

Lisa 2. Perekondade narratiivid

Kerli ja Taavi lugu

Kerli ja Taavi kohtusid läbi ühiste tuttavate 13 aastat tagasi. Sageli käidi koos ühisüritustel ning samuti oli noortel sarnane kooli- ja kodutee. Kuskil aasta peale esmakohtumist võttis Kerli aga julguse kokku ja saatis Taavile sõnumi, et kuidas oleks kui hakkaks käima. Taavi mõtles paar päeva, pidas sõpradega aru ning siis arvas, et võiks proovida.

Kokku kolimist hakkasid noored kaaluma kui nende suhe oli kestnud umbes aasta. Siis käidi ka esimesel ühisel reisir, mis pani rohkem ka Kerli vanamoodsate vaadetega isa aktsepteerima neid paarina. Taavi ja Kerli jaoks oli see väga oluline, sest nad olid siis ju noored ja mõlemad elasid veel vanematekodus. Kuna neil oli soov vahel ka üksteise juurde ööbima jääda, siis otsustati, et enne oleks viisaks selleks vanemate käest luba küsida. Ühel õhtul siis Taavi võttiski julguse kokku ning küsis Kerli isa käest tema nõusolekut, mille ta sai. Need ööbimised muutusid aja jooksul üha sagedasemaks ning noored kaalusid juba endale korteri üürimist. Siis pakkus aga Kerli isa neile ühte enda tühjana seisvat korterit kuhu noored ka elama asusid.

Omaette elama asumine oli Kerli ja Taavi jaoks väga oluline. Nad olid juba enne rääkinud ühistest tulevikuplaanidest, kuid oma koju kolimine muutis need plaanid konkreetsemaks.

“Ei me tahtsime kõike ikka vist suht kiirelt, selles suhtes. Nii kui me suht kokku kolisime, kui me olime 2 aastat koos olnud hakkasime lapsele mõtlema ... Me mõtlesime, et tahame noorelt vanemateks saada... Ja nii ta läks ka. Kohe olid suured plaanid, mitte nii, et kolime kokku ja vaatame, mis saab.” (Kerli)

Kuigi lapse saamise peale mõeldi ja seda arutati, siis ikkagi otsustati enne abielluda ja perelisaga seonduvad plaanid edasi lükata. Just Taavi rõhutab, et tema jaoks tähendab perekond eelkõige kahe abielus täiskasvanu liitu.

“Abiellumisega sai kuidagi perele alus loodud või nii. Siis nagu teadsid, et nüüd ma tahan peret. Ma arvan, et see oligi see abiellumise mõte. Sest kindlasti me ei tahtnud nagu last ja nii, et me ei ole abielus.”

(Taavi)

Kuigi meespool pidas abiellumist tähtsaks, siis Kerli sõnul vajab ta selliste otsuste tegemisel ikkagi tagant utsitamist. Taavi nimelt mõtleb väga palju oma tööle. Kerli on aga selline naine, et kui ta on langetanud otsuse selles osas, mida ta saavutada soovib, siis ta ka püüdleb selle poole. Nii siis saigi ühel ühisel reisil asi kätte võetud – sõrmused osteti ära ning ühes imeliselt kauni loodusega kohas paluski Taavi Kerli kätt. Korraks tekkis noortel mõte kohe peale kihlumist salaja abielluda, kuid lõpuks siiski otsustati, et oluline on seda sündmust enda lähedastega tähistada.

Taavi ja Kerli pulmad olid võrdlemisi suured. Samas kumbki neist ei olnud kindlasti unistanud selle sündmuse uhkest tähistamisest. Pigem tingis selle asjaolu, et mõlemal on suured suguvõsad ning palju sõpru. Paar leiab, et nüüd tagantjärgi on seda päeva väga mõnus meenutada, sest see kõik andis ikka väga tugevaid positiivseid emotsioone. Samuti olid väga mõnusad pulmadele järgnenud mesinädalad.

Kas abiellumine muutis midagi? Esialgu tundub mõlemale, et tegelikult jäi kõik samaks, elati ju samamoodi, samas kohas edasi. Ainuke tuntavam muutus oli Kerli jaoks see, et ta sai endale uue perekonnanime ning ühine nimi oli tema jaoks ka väga oluline. Teisalt aga ilmneb, et noorte jaoks on abielu emotsionaalne tähendus kooselust siiski erinev.

“Noo kindlam ja ühe nimega ja ühtekuuluvus tunne võib olla rohkem. Ma arvan, et kuidagi abielu ongi kõige selle alus ja sealt edasi nagu minnakse. “(Taavi)

“Minu arust kui inimesed elavad koos nad jätvadki selle tagaukse, kust sul on võimalik ära põgeneda ja pole mingit kohustust teie ees. Noo kui sul on lapsed, siis laste ees nagu on. Aga kui on nagu abielu, siis üritatakse ikkagi rohkem ja pingutatakse rohkem. “(Kerli)

Seega sümboliseerib abielu nende jaoks seda, et ollakse valmis pühenduma üksteisele ning oma suhte nimel vaeva nägema. See on justkui kinnituseks, et oma kaaslasele võib alati loota ja teda usaldada. Igaljuhul sai abielludes neist üks perekond.

Peale pulmi olid mõlemad kindlad, et nüüd on viimaks aeg sobiv ka lapse jaoks. Kui enamike pereeluga seonduvate otsuste puhul on pigem Kerli olnud algataja rollis, siis siin oli tegemist pigem Taavi initsiatiiviga.

“Mina teadsin, et ma tahan saada. No ma tahtsin saada isaks siis kui ma olen noor. Et ma olen veel piisavalt nooruslik, et temaga tegeleda ja et oleks nagu parem. Lahe isa noh . Noo see oligi nagu minu mõte, miks ma tahtsin saada last nooremalt, et mul oleks seal temaga ühised vaated või kuidagi ja oleks lihtsam läbi saada ja ... “ (Taavi)

Ka Kerli on alati soovinud noorelt emaks saada, kuid ta tunnistab, et sel hetkel oli tal nii palju tegemist töö ja õpingutega, et ta otseselt lapse saamisele ei mõelnudki.

Umbes aasta peale pulmi saidki Taavist ja Kerlist lapsevanemad. See sündmus muutis nende elus paljugi.

Kerli: *“Selles suhtes jah, et ta muutis . Kui ta imik oli, siis pidid minutiga laskma selle söögi alla. Ei saanud korralikult rahulikult koos õhtust süüagi. Et kõik keerles lapse ümber. Ja lapsega ei saa lihtsalt igale poole minna ka. Kui tahad kuskile kahekesi minna, siis ... Kõik nõuab sellist..” (Kerli)*

Taavi: *“Planeerimist!”*

Seega kui mõlemad olid enne elanud vägagi aktiivset seltsielu ja käisid palju reisimas, siis peale lapse sündi polnud see enam võimalik. Kerli peamiseks ülesandeks oli emaks olemine, mis kohati oli suhteliselt väsitav. Samuti oli Taavi töö tõttu palju kodust eemal ning ei saanud nii palju abiks olla kui Kerli oleks soovinud. Samas pidas ka värske isa õigemaks, et esimesel elu aastal tegeleb lapsega rohkem ema ning hiljem suureneb tema roll. Kerli sellise seisukohaga nõustuda aga ei taha. Mõlemad leiavad, et kõige raskem oligi just esimene aasta ning edasi on läinud järjest kergemaks. Eriti veel sellest ajast kui laps sai lasteaiakoha ja kolis oma tuppa. Siis sai Kerli tegelda rohkem mida ta lisaks emaks olemisele teha soovis ning samuti oli jälle rohkem aega ka teineteise jaoks.

Kerli ja Taavi puhul on tegemist väga ühtehoidva paariga, kes ideaalselt täiustavad teineteist. Ka praegu, olles lapsevanemad, on neil mõlemil vägagi tihe töögraafik. Neid vaadates on lausa uskumatu, kuidas nii palju asju/tegevusi jõutakse ühte ööpäeva sisse ära mahutada ja samas olla alati olemas ka enda lapse jaoks.

Kaarli ja Signe lugu

Kaarli ja Signe tutvus sai alguse juba üle 20 aasta tagasi. Noored kohtusid kutsekoolis, kus nad üheskoos õppisid. Kaarel alustab nende tutvusest rääkides nagu muinasjuttuga, mille eest ta Signe käest koheselt noomida saab. Aga ta ei lase ennast segada ja jätkab maailise pildi loomist sellest, kuidas Signe talle koolis silma jäi ja kuidas ta kõigile tema sõpradele ka väga meeldis. Siis ta olevat mõelnud, et *“mina tahan teda endale pruudiks saada”*. Noormees sai veel indu juurde, kui neiu talle kord külla tuli.

“Mul läks jah ikka aastaid mitu. Ja mulle pani tõuke juurde muidugi see, et ma sain ta endale külla kutsustud. Ja kui ta külast ära läks, siis isa vaatas kõõgi akna peal, et kes see tüdruk siis oli. Ma ütlesin, et sellest tuleb minu pruut ja isa ütles, et see tüdruk on liiga ilus sinu jaoks, et sellest küll sinu pruuti ei saa. Ja see pani veel täiega mulle indu juurde, et ma pean selle tüdruku saama. Ja seda enam, et mul grupivennad ka hullusid tema järele. Kogu kool oli selline. Müstiline tõmme oli tal.” (Kaarel)

Kaarli puhul on tegemist julge ja sihikindla noore mehega, kes on ka aktiivne suhtleja. Samas Signe on pigem tagasihoidlikum. Ka endapoolse nägemuse esitamist nende tutvumisest alustab ta sellega, et kõigepealt räägib loo endast kui tagasihoidlikust tüdrukust, kellele meeldis sport ja raamatud ning kes poise ei vaatanud, ega pidudel ei käinud. Neiu tagasihoidlikus tegi tema südame võitmise ka keeruliseks, sest ta lihtsalt ei võtnud vedu. Seetõttu läkski nii, et tutvusest areneks suhe, läks aega aastaid. Käidi küll kinos, üksteisel külas ning koolivaheajal helistati. Kui Signe ei olnud Kaarlile pikalt helistanud, sest sel ajal sai seda teha ju ainult telefoniputkast, otsustas noormees teise linna tüdrukule külla sõita. Sellised ootamatud külaskäigud olid suveperioodil võrdlemisi tavapärased. Peale kooli lõppu läks Kaarel sõjaväkke ning loomulikult valis selleks Signe kodulinna lähedal asuva baasi. Sealt oli hea nädalavahetuse ti tüdrukul külas käia. Noormees meenutab, et tema arvates olid nad paar juba siis kui kool läbi sai. Signe arvates juhtus see aga tunduvalt hiljem.

“Meil oli nii, et me saime tuttavaks ja minul susises, temal ei susisenud midagi. Ma olin liiga möku tema jaoks. Minul üksi susises paar aastat noh. Kui me loeme, et mõlemil susises, siis vist 94 jaanipäev. Aga tutvust mina defineerin teistmoodi. Tuttavad oleme siis paar aastat varem. See suhe või see tutvus oli siis ühepoolne. Mina leidsin, et issand kuidas ma armastan seda tüdrukut noh, meeletult noh. Ma ei saanud magada ka õhtuti ja öösiti. Matemaatika oli meelest läinud, kõik oli meelest läinud. Oli ainult tüdruk, tüdruk, see tüdruk. Aga tema nagu ei saanud sellest aru, temal olid teised elud ja olud. See oli ühepoolne siis esimesel paaril aastal, ma arvan.”
(Kaarel)

Seega Kaarli järjekindlus viis lõpuks sihile ning jaanipäeval 94ndal aastal noored kihlusid. Seda loevad mõlemad nüüdseks ka suhte alguseks. Varsti peale kihlumist sai ka noormees sõjaväest välja ning siis oli tal eesmärgiks leida mingisugune võimalus neiuga kokku kolida. See oli aga keeruline, sest polnud elukohta ja ka vastavaid rahalisi võimalusi. Kaarlil õnnestus aga saada nõusse oma vanaema, kelle ühetoaline linnakorter vahetati linnast veidi väljas asuva kahetoalise vastu ning seal said noored ühe toa endale.

Tänu vanaemale sai noormehe plaan Signega kokkukolida teoks. Mõlemad meenutavad, et olid sel ajal veidi pettunud, et Kaarli heal järjel olev ema neid ei toetanud. Signe ema oli aga selline, kes annaks kasvõi kõik noortele hinge tagant ära. Ka praeguseks on peresuhted Kaarli emaga jahenenud ning Signe ema on see, kellele vajaduse korral loota saab, kasvõi lapsehoidmise osas.

Noored tunnistavad, et kokku kolides nad eriti tuleviku peale ei mõelnud. Pigem nauditi teineteist ja võimalust koos olla. Samas mainib Kaarel, et juba sõjaväe ajal, kui nad veel ametlikult paar ei olnud, valmistus ta nende ühiseks eluks ning otsis kokku miksreid, kohviautomaate jms ning viis need Signe ema juurde hoiule. Samuti lubas ta Signele enne kooselu algust ilusat ühist elu ja et puudust ei pea ta kunagi millestki tundma. Seega kuigi ühest küljest küll tõdetakse, et plaane ei tehtud. Siis teisest küljest on jällegi näha, et ühise tuleviku peale mõeldi ning selleks ka valmistuti, millele viitas juba ka suur soov ühist elu alustada.

Kooselu vanaemaga pingestas kohati noorte omavahelisi suhteid, sest vanaema nõudis noortelt oodatust rohkem tähelepanu. Tavapärane oli situatsioon, kus Signe tuli koju peale pikka tööpäeva ning vanaema oli terve elamise sassi keeranud ning mudaste jalanõudega uue koridorivaiba ära määrinud. Tõenäoliselt oli see vanema inimese püüd saada tähelepanu, kuid sellised teod tundusid olevat kiuslikud. Samuti panid need unistama ka päris oma kodust, mis sai teoks lapse sündides.

Enne lapse sündi korra räägiti ka abiellumisest, aga seda vaid põgusalt. Teema muutus aktuaalseks, kuna tuttavad abiellusid. Signe aga polnud sellest mõttest vaimustuses, sest ta leidis et nad veel on liiga noored ning aega selle kiire asjaga on. Ta tahtis veel õppida ja olla lihtsalt niisama. Kõik see aga muutus seoses lapse sünniga. Siis läks kõik palju tõsisemaks.

“Mul ei olnud kokkupuuteid väikeste lastega. Ma ei olnud selline tüdruk, kes käib ja sugulaste või mingeid majalapsi hoidmas. Mul oli üks vanem vend ja muud huvid. Käisin trennis ja lugesin raamatuid ja ma ei mõelnud selle peale. Minu jaoks ei olnud esmatähtis ja elu unistus, et saada emaks. See on loomulik, et mul on lapsed, aga sihuke elu unistus, et mille peale mõelda ja mida planeerida ...” (Signe)

Ka siin toob Signe sisse enda tagasihidliku loomuse ning tõdeb, et ka selle plaani osas polnud initsiatiivi tema poolt. Kaarel aga väga soovis last. Ta tunnistab, et seeläbi lootis ta elukaaslast endaga ka tugevamalt siduda. See tal ka õnnestus, sest Signe tõdes, et sel hetkel tuligi neil õige pere tunne, teatav kindlustunne ja rahunemine, mida ennem ei olnud.

“Tekkis rohkem selline pere tunne... Enne seda oli ikkagi nii, et sa võid lihtsalt ära astuda mingi hetk. Aga kui sul juba laps on, siis sa ikka ei astu mingi hetk minema.” (Signe)

Seega lapse sünd muutis noorte suhte tõsisemaks ning neist sai tõeline perekond. Perena olid nad hästi kokkuhoidvad. Signe toob välja, et lapse sünd kahtlemata piiras tema vabadust rohkem, kuid ta ei tunnud kunagi ennast üks jäetuna, sest alati käidi kõigil üritustel koos.

Abielust hakati tõsisemalt rääkima kui kihlumisest oli 9 aastat möödas. Vahepealsel ajal ei mõelnud selle peale kumbki. Siinkohal võib põhjuseks olla asjaolu, et abielu oli nende jaoks pigem formaalsus ning mõlemad leidsid, et laps seob rohkem kui mingisugune paber. Samuti sellel ajal nende tutvusringkonnas eriti ei abiellutud. Enamik elasid vabas kooselus

ja ka jäid sellesse liitu või siis abiellusid kunagi peale lapse sündi. Seega puudusid otses tõuketegurid enda kooselu registreerimiseks. Lõpuks aga tundus, et nüüd on õige aeg.

“Et Kaarel ütles jah, et kuule 10 aastat. Kas teeme pulmad nüüd või mitte kunagi. Siis selgus, et hoopis 9 saab. Et järgmine aasta siis.” (Signe)

Pulmad otsustati pidada kui 10 aastat kihlumisest täis sai. Pidu peeti suurelt nagu Kaarel soovis. Tegemist oli traditsioonilise Eesti pulmaga. Signe küll mainib, et ta oleks soovinud veidi teises stiilis pidu, aga seda on ta mõelnud nüüd pigem tagant järgi.

Abiellumine kummagi arvates nende suhtes midagi ei muutnud. Oluline teema kerkib esile küll osaliselt muutunud perekonnanime tõttu. Nimelt ilmneb, et Kaarel pidas oluliseks, et kõigil perekonnaliikmetel oleks üks nimi. Signe jaoks see aga nii tähtis polnud. Ta tahtis ka enda nime alles jätta.

“Ma tundsin end nagu 2 ja pool meest, selle poole mehena, et mis mõttes minu nimi nagu ei kõlbagi. Signe peab oma nime ka jätma.” (Kaarel)

Ka sellest intervjuu väljavõttest ilmneb Kaarli pettumus ning samuti sai ta vestluse ajal toimunud arutelu käigus esimest korda teada, miks ta naine oli sellise otsuse langetanud. Nimelt kannab Kaarel juba kolmandat põlve perekonnanime, mis pole tegelikult tema oma. Enne pulmi aga mõtles ta korraks, et vahetab nime ära. Lõpuks jäi see aga siiski tegemata. Kuna aga perekonnanime ümber käiv problemaatika oli niivõrd suur, otsustas Signe, et jätab enda oma alles, sest siis on tal vähemalt üks õige nimi. Samuti on tema perekonnanimi Eestis ainult nende suguvõsas ja seega ka haruldane. Intervjuus oli see osa ka kahtlemata emotsioonide rohkem, sest lõpuks sai selgust teemad, mis olid küll olnud häirivad, kuid millest omavahel räägitud ei oldud.

Teise lapse peale hakati mõtlema kohe peale pulmi. Signe toob välja, et ta pole kunagi suurest perekonnast unistanud. Kuna aga tal endal on ka vend, siis on ta kujutanud oma perekonda ka samamoodi ette, et tal on poeg ja tütar.

Läbi kogu narratiivi kerkivad esile olulised otsused ning see, et mees on siinkohal alati mänginud aktiivsemat rolli. Oma loomult on Kaarel ka kärsitum. Signe on pigem tagasihoidlikum ja kannatlikum. Antud paari aga iseloomustabki vana tuntud ütlus, et vastandid tõmbuvad.

Signe: *“Et selles suhtes me oleme täiesti vastandid. Kaarel on mulle algusest peale rääkinud, et tähe märkide järgi me peame sobima.”*

Kaarel: *“Jaaa see on mul lausa kinnisidee olnud, et me peame sobima. Tähtkujude poolt on juba ette paika ära pandud, et me sobime kõige paremini ja nii on. Vaata kui hästi me sobime.”*

Just nii ongi, sest kui Kaarel midagi endale pähe võtab, siis ta enne alla ei anna kui ta enda unistuse saab teoks tehtud. Nagu ka sellest loost ilmneb, siis see harukordne püsivus viib tõesti sihile.

Marise ja Vallo lugu

Maris ja Vallo tutvusid 11 aastat tagasi tänu ühisele harrastusele. Esimene põgus kohtumine toimus spordilaagris, kus teineteisele silma jäädigi ja meespoole algatusel tutvust sobitati. Nende vahel oli just see õige tõmme olemas, kuid suhe arenes siiski aeglaselt, kuni kohtuti taas võistlustel, pool aastat hiljem. See ongi ajahetk, mida paar peab enda loo alguseks.

Maris käis siis keskkoolis ning Vallo oli ülikooli lõpetamas. Koos sai palju aega veedetud trennides, laagrites ja võistlustel. Esialgu suhtusid neiu vanemad noorte suhtesse suure eelarvamusega, paari vanusevahe tõttu. Paar ise leiab, et oluline murrang toimus peale üht võistlustega seonduvat reisi Venemaale. Maris oli siis 16 ning tema ema kartis väga tüdart nii kaugele saata. Nende jaoks oli väga oluline, et Vallo, kellega koos sinna sai mindud, tõi ta tervelt tagasi. Mõlemad leiavad, et siis tekkis neiu vanemates usaldus noormehe vastu ning see oluliselt lihtsustas kogu nende suhet.

Kuskil kaks aastat peale tutvumist kolis Maris Vallo juurde. See oli lihtsalt asjade loomulik käik. Esialgu küll Marise ema polnud selle otsusega rahul, kuid aja jooksul leppis tütre valikuga.

“Minul oli kunagi ammu ema öelnud, et enne sa ära ei koli kui sa oled 18. Siis ma nagu ju teadsin seda. Aga ma olin ju 17 kui ma kolisin Vallo juurde. Aga mul ema sai ka vist aru, et mul on sealt nagu lihtsam koolis käia ja kuna me käisime koos trennis. Noh kui ma käisin koolis ära, siis me läksime koos trenni ja tulime sealt koos, siis see kõik nagu oli mulle oluliselt lihtsam kui ma

pendeldaksin veel nagu oma kodu vahet. Siis nagu ema vaatas, et mis siis ikka.” (Maris)

Kooselu alustades ühist tulevikku ei arutanud, kuid Maris tunnistab, et sellele mõtles ta siiski. Samas pidasid mõlemad oluliseks, et enne suhte edasi arenemist saaks neiu kooli lõpetatud. Selle paari lugu iseloomustavadki teatud etapid, mis on Marise vanuse tõttu käinud pigem tema järgi. Esimeseks etapiks oligi saada haridus. Kui gümnaasium sai läbi suundus ta edasi õppima. Selleks ajaks oldi täpsemalt arutatud ka pereloomisega seonduvaid teemasid. Paljuski mängisid siin olulist rolli sõbrad. Nimelt ringkond kus aktiivsemalt suheldi koosnes just lapsevanematest ning noortele tundus, et nad on teistest justkui maha jäämas.

“Kui me vaatasime oma sõpru tuttavaid, siis neil olid ka lapsed ja me ei saa sellega väga palju ka viivitada, et siis kuulume nagu sellesse samasse keskkonda. Alguses oligi nii, et teistel olid lapsed ja meil ei olnud ja me tundsimme ennast seal veidi võõrana. Ja selles seltskonnas need teemad millest räägiti ja need võimalused, tingimused mismoodi sõpradega suhelda ... Me tahtsime ka nagu samastuda, et kuuluda samasse keskkonda.” (Vallo)

Kuna koolis õpitav eriala ei tundunud Marise jaoks sobiv olevat ning soov samastuda sõprade peredega oli võrdlemisi tugev, otsustati et on õige aeg järgmise etapi jaoks, lapsed. Paaril oli kindle soov saada kaks väikse vanusevahega last. Kuna Maris oli veel noor, siis see oli tema jaoks justkui aja maha võtmine. Ta sai rahulikult järele mõelda, mida ta õppima minna sooviks ning siis keskenduda uuele etapile, milleks oleksid õpingud ja karjäär.

“Et enda seisukohast ka, et mul ei oleks siin jälle mingisuguseid pause olnud. Et ma saaksin oma eluga edasi minna, kuna lapsed on järjest saadud ja olnud, et saaks lapsed ära saada ja siis edasi vaadata. Et paljudel on vastupidi, et aind koolid, karjäärid ja tööd ja siis tulevad lapsed sinna järgi. Aga ma mõtlesin, et teeks just vastupidi... Et nagu tuleviku mõttes, et laste saamine ei segaks seda karjääri. Et kui see karjäär nagu läheb, siis jäävad lapsed mingil määral sinna nagu ette kui sa tahad neid lapsi ikka saada. “ (Maris)

Marise ja Vallo elus on ka teiste oluliste otsuste juures mänginud tähtsat rolli sõbrad. Nende õhutusel sai tehtud olulisi otsuseid kinnisvara vallas, mis lõpuks viisid nii kaugemale, et õnnestus rajada endale unistuste kodu. Ka abiellumise puhul saadi olulist julgustust tuttavatelt, kes innustasid Vallot ettepanekut tegema.

Paar nägi abielu enda tulevikku kuuluvat, kuid paigas polnud see kuna täpselt sellesse liitu astutakse.

“Me nagu ei pungenud selle nimel, et saaks abielluda. Mingil hetkel olid muud asjad nagu olulisemad ja kuna oli nagu majaehitus siis oli hetkel prioriteet maja valmis ehitada. Et üks etapp oligi maja valmis ehitada ja siis hakata looma seda pere sinna sisse. Mitte et lood pere ja siis sa hakkad vaatama kuhu sa elama lähed.” (Vallo)

Abieluga seonduvad teemad kerkisidki rohkem esile peale esimese lapse sünni. Siis oli neist saanud perekond ning kui juba on laps(ed), siis kuulub abielu iseenesest mõistetavalt sinna juurde. Samuti oli aeg soodne – laps polnud enam liiga väike ning kuigi teine oli juba plaanis, siis beebiootel veel naine ei olnud ning majanduslikud võimalused olemas. Rahaline olukord oli paari jaoks oluline tingimus abiellumiseks, sest Vallo soovis kindlasti teha ühe õige Eesti pulma. Ta tahtis kokku kutsuda sõbrad, sugulased ja tuttavad ning maha pidada ühe kõva peo, mida on hiljem tore meenutada.

“ Kui me olime meestega rääkinud pulmade teemal, siis kõigil oli nagu selline visioon, et kui pulmad teha peab saama viina ka võtta. Sealt nagu see peo mõte ka.” (Vallo)

Kuigi paaril oli kindel soov abielluda, siis üksteisele vande andmine olulisel määral nende jaoks midagi ei muutnud. Teatavat kindlustunnet see suhtesse küll juurde tõsi, sest nüüd oldi antud lubadus olla teineteisega kõigi lähedaste ees. Maris mainib, et tema jaoks oli oluline ka ühine perekonnanimi ning sellest tulenevalt oli teist last sünnitama minnes ka veidi teistsugune tunne.

“Minul isiklikult oli nagu hea tunne, et ma olin sama perekonnanimega nagu minu lapsed ja mees ... Nagu uhke oli küll, et juba sünnitusmajas olid kõigil ühesugused nimed. Et selles suhtes oli küll, et ma ikkagi kuulun sinna perekonda. Meil on kaks last ja kõik on ühine.” (Maris)

Seega võib öelda, et Marise ja Vallo puhul oli abielu justkui osa ideaalist, mis nende jaoks kuulus lastega perekonnaelu juurde ja sidus selle tervikuks. Nad ise leiavad, et nende elus on läinud kõik justkui iseenesest ja loomulikku rada pidi. Hetkel on nad täpselt sellises punktis, nagu kunagi enda kooselu alguses unistatud sai - neil on maja, koer, kaks toredat last ning väga üksmeelne ja harmooniline suhe.

Liisi ja Martini lugu

Liisi ja Martini suhe sai alguse veidi üle 12 aasta tagasi. Selle paari puhul on aga huvitav see, et kuigi ametlikult tuttavaks saadi ühel peol, siis Liisi versioon hakkab pihta tegelikult juba natuke varem.

Nimelt sõitis Liisi ühel talveõhtul bussiga koju ning seal hakkas talle silma üks meesterahvas, kes bussis last lohutas. See kuidas ta seda tegi, oli kuidagi nii südant soendav ja siiras, et Liisi kohe mõtles, et vot milline mees see on. Järgmisel korral nägida ta seda sama meesterahvast kui oli oma rahakoti ära kaotanud ning läks uusi dokumente taotlema. Sel korral sattust ta siis juhuslikult noormehe tööjuurde. Liisi oli meeldivalt üllatunud, sest nüüd teadsi ta selle toreda mehe kohta juba veidi rohkem. Kolmas kohtumine oli aga see, mida mõlemad loevad tutvuse alguseks. Siis kohtuti ühel peol, kuhu Liisi tuli koos oma sõbrannaga ja Martin sõpruskonnaga. Kui naine nägi, et ka Martin on sellele peol, siis oli ta kindel, et sel korral nad lihtsalt peavad tuttavaks saama. Nii ka läks. Martin kutsus Liisi tantsima ja nagu nad ise ütlevad, hoiavad nad tantsuvõtet siamaani.

Alates sellest kohtumisest peol jäid noored kokku. Martin kutsus õhtu lõppedes Liisi kohtama ning siis rääkis ka talle, et ta ei ela päris üksi.

“Jah, Martin ütles kohe esimesel kohtamisel. Kuidas sa seda nüüd sõnastasid... Ma ei mäletagi täpselt, aga sa ütlesid, et sul on sateliit. Jah, sateliit ja siis ta näitas Elisa pilti, onjuu. Siis selguski, et ta elab koos oma tütreaga, kes oli siis vist 3 aastane.” (Liisi)

Seega ei otsinud Martin vaid sobivat kaaslast endale. Ta soovis leida naise, kes võiks olla ema eest ka tema tütrele. Senised kandidaadid olid osutunud aga ebasobivaks ühes kahel põhjusel, kas ei meeldinud piisavalt Martinile või siis tema tütrele Elisale. Seega tahtis

Martin võimalikult kiiresti Liisi ja Elisa omavahel tuttavaks teha, et üldse näha, kas sellest kõigest võiks asja saada.

“Sobivat naisterahvast oli ääretult raske leida, väga raske. Et sellist, kellega nagu veregrupid sobivad. Ja ma rõhutan veel, et ma ei otsinud endale abikaasat vaid ka ema Elisale, oma väiksele tütrele. Vot see oli ääretult tähtis... Topelt vastutus. Jaa tegelikult oli Liisi esimene, kes nagu kohe lambist võeti omaks. Et selles mõttes seal nagu see keemia kohe toimis. “

(Martin)

Esimesel kohtumisel Martini tütrega käidi kõik koos uisutamas. Liisi meenutab, et tal oli üks eriti pika tutiga müts ning see väga meeldis Elisale ning vist see võluski tüdruku ära. Igaljuhul tekkis Liisil koheselt klapp ka Elisaga.

Edasi läks kõik justkui iseenesest ja sujuvalt. Martin toob välja, et vahel muutus ta isegi skeptiliseks, sest kõik tundus liigagi hea olevat. Kokku kolimisega ei kiirustatud ning enamasti ööbiti kord ühe ja kord teise juures. Paar meenutab, et ühel suveööl mõtles Martin tõsiselt järgi, mida ta oma elus teha tahab. Oluline punkt, milleni ta jõudis, oli et tuleb Liisiga kokku kolida. Selleks ajaks oldi tuttavad juba paar aasta. Nüüd tuli see mõte aind välja öelda ning kuna teisel poolel selle vastu midagi ei olnud, siis saigi neist kolmest väike perekond. Kokku kolimisega muutus nii mõndagi nii Liisi kui ka Martini jaoks. Liisi toob kõige tuntavama muutusena välja selle, et nüüd pidi koguaeg ka lapsega arvestama ja see oli veidi teistmoodi. Martin toob välja selle, et tema jaoks oli hämmastav see, kui tihedalt Liisi perekond omavahel suhtleb ja milline kokkuhoiu tunne seal valitseb. See oli tema jaoks väga meeldiv kogemus ning tal oli hea meel, et nüüd ta oli koos oma tütrega osa sellest suurest, toredast perekonnast.

Kooselu ajal kerkis aegajalt üles vestlus teemal, et kuidas teha nii, et see kooselu mõlemale osapoolle juriidilises mõttes turvaline ja hea oleks. Samas aga abiellumisest juttu ei olnud. Seega oli suur Liisi üllatus kui peale nende kuuenda aastapäeva õhtusööki Martin käredas külmas keset Raekojaplatsi põlvili laskus ja teda endale naiseks palus. Martin tunnistab, et selleks teoks sai ta veidi julgustust Liisi healt sõbrannalt, kes on alati toeks ja nõuandjaks olnud kui ta on ennast kuidagi ebakindlamalt tundnud.

Pulmad peeti samal suvel ning külalisi oli palju. Suured ja uhked pulmad polnud nende jaoks eesmärk iseenesest. Nad tahtsid ise kogu üritust nautida ning soovisid, et kõigil oleks lõbus. Seega oligi pidu pigem lihtne, kuid vägagi meeleolukas ning kõik läks nii nagu paar ette kujutas.

“Meil ei olnud mingit sellist traditsioonilist pikka lauda ja istumist. Meil oli rohkem nagu selline püsti jala pidu. Et said seal tantsida, said seal nalja teha ja nagu mõnusalt suhelda. Et meil ei olnud siuke kammitsetud või traditsiooniline või kohad, kus sa istud. Inimesed istusid treppidel ja seisid püsti.” (Liisi)

Mõeldes sellele, et kas abiellumine ka muutis midagi, arvatakse et pigem mitte. Tegemist oli lihtsalt traditsiooniga.

“Abielu armastust ei tekita ja see ei võta ka vähemaks, et abielu on ilus traditsioon ja kui on võimalik, siis tuleb seda väga uhkelt tähistada. Ja lisaks toob see perekonna kalendrisse ühe kuupäeva, mida võiks iga aasta tähistada. Nii et selles mõttes väga okei.” (Martin)

Samas hiljem tuleb juttu ikkagi sellest, et mehe ja naise nägemus abielust on erinev. Ta rõhutab mitmel korral just abielu juriidilist poolt, mis tagab teatud kindluse varalises mõttes. Tuues välja, et see on justkui turvaline padi kui ühe poolega peaks midagi juhtuma. Liisi mainib aga jällegi kindlustunnet, mis abiellumine annab juurde suhtele üldiselt ning eristab seeläbi ka kooselust.

“Mitte nii palju, noh mulle nagu tundub, et kui sa oled ennast ühe inimesega sidunud, siis tuleb minna nagu lõpuni. Et ei ole nii, et mulle ei meeldi ja ma lihtsalt astun kõrvale.” (Liisi)

Samuti tuleb jutuks veel perekonnanimi. Martini arvates oleks Liisi võinud jätta ka enda nime või võtta uue lihtsalt juurde. Samas Liisi rõhutab, et tema arvates on ühesugune nimi üks perekonna tunnustest ning tema jaoks oli Martini nime võtmine täiesti loomulik. Samas toob ta välja, et paljusid tuttavaid tema nimevahetus hämmastas. Nimelt arvati, et kuna ta abiellus peale 30ndaid, siis oleks ta pigem võinud ikka vana nime jätta.

Kõik selle võtab väga ilusti kokku Martin kirjeldades abielu kui uue etapi algust.

“Võtame siis nii, et kui saime kokku siis oli selline kurameerimise periood, siis me elasime koos, lihtsalt elasime koos, et abielu oli siis ikkagi mingi etapi alustamine ja teise lõpetamine. Ja uue etapi nimeks võiks siis olla

ühise pereelu rajamine, ühise tuleviku. Rohkem nagu tulevikkus suunatud.”

(Martin)

Selleks etapiks oli pereelu. Mõlemad rõhutavad, et neil on oma perekonnast ja suguvõsast kaasa saadud sellised väärtused, et ühiste laste peale enne abiellumist ei mõeldud. Martinil ütleb, et ta on vägagi konservatiivne ning see, et ta noorest peast juba isaks sai oli pigem pime õnn, mis ta õuele sadas. Peale pulmi oldi aga perelisa jaoks igati valmis. Kahjuks läks aga enne rõõmustavate uudiste saamist aega. Martini ja Liisi arvates isegi liiga kaua. Siinkohal mängis rolli ka see, et Martin töötas hoopis teises linnas ja kohtuti vaid nädalavahetustel. Samuti oli mõlema töö võrdlemisi stressirohke. Ja Liisi veel toob välja, et äkki asjad ei juhtu lihtsalt sellepärast, et sa neid nii väga ootad.

“Võib olla siis kõik oligi juba peas kinni, et sul oli see soov saada nii suur ja bioloogiline kell ka tiksus... Aga jah kui need pinged kadusid ja peast need mõtted vabaks lasid, siis oli kõik hästi.” (Liisi)

Seega kui Liisil lõpuks õnnestus rasedaks jääda, olid mõlemad ülimalt õnnelikud ning kutsuvad siiani oma esimest last, kes lasi ennast kaua oodata, pisikeseks imeks. Ka peale lapse sündi töötas Martin ikka veel kodust kaugel ja käis pere juures vaid nädalavahetusel. Liisi aga tundis, et ta vajab veidi rohkem abi ja otsustas mõneks ajaks kolida enda vanematekoju. Siis jäi kurvaks aga Elisa, kes mõnad aega pidi elama koretris üksi. Mingi vahemik oligi perel siis kolm kodu: üks Martini töökoha lähedal, teine korter, kus elas vaid Elisa ning kolmas Liisi vanematekodu. Väikse tütrekese aastaseks saades ilmnes aga, et neil on veel perelisa tulemas ning praeguseks ootab Liisi juba nende kolmandat ühist last. Kuna ta on ka ise kasvanud üles kolmelapselises peres, siis on ta koguaeg soovinud ka endale kolme last. See unistus ka täitub ning lisaks on veel neil ka Elisa. Seega on see üks suur ja tore perekond, kus on palju lapsi ja palju armastust. Selle paari silmist ei kao see esimene säde, mis sinna tutvudes tantsupõrandal tekkis, küll mitte kunagi.

Mihkeli ja Marioni lugu

Marion ja Mihkel said tuttavaks ühiste sõprade kaudu. Täpsemalt kohtuti sõbranna juures, kus nende sõpruskond vabal ajal koos käis. Marion meenutab, et Mihkel jäi talle silma kohe esimesel kohtumisel. Noormehel võttis aga neiu märkamine veidi kauem aega. Oma suhte alguseks, mida nad ka igal aastal tähistavad, loetakse kuupäeva kui leidis aset nende esimene suudlus.

Sellest ajast kui noortest sai paar arenes nende suhe edasi kiiresti. Marion käis siis veel koolis ning oli mõned kuud peale nende tutvumist sunnitud välja kolima enda üürikorterist. Seega oleks tal tulnud kolida tagasi koju kitsastesse tingimustesse. Kuna aga noortel oli suur armastus peal, siis otsustati hoopiski kokku kolida ning Marion läks enda ema korteri asemel hoopis Mihkli juurde elama. Nagu nad nüüd ise tagant järgi mõeldes ütlevad jäi nendel kurameerimise ja kohtamise periood täiesti vahele ning nad pole praeguseni ühelgi kohtingul käinud.

See esimene kooselu jäi aga väga lühikeseks, sest mõne kuu pärast tuli noormehel sõjaväkke minna.

“See sõjaväes olemine oli nagu proovikivi, et ütleme see juhtus ju kohe peale seda kui me tuttavaks saime. Ja eks ta käis siis mind vaatamas ja kui ma välja sain, siis käisin teda vaatamas ja läks nagu läks.” (Mihkel)

Sõjaväes oli Mihkel 8 kuud ning noored püüdsid kohtuda igal võimalusel, kuid neid võimalusi oli kahjuks võrdlemisi vähe. Marion aga rõhutab, et kuigi eemaloleku aeg oli pikk ja raske, siis tuli see aeg lihtsalt ära kannatada. Mõlemale tundus nende suhe nii kindle olevat.

Kui Mihkel sõjaväest välja sai, siis rääkisid noored uuesti kokku kolimisest ning leiti see igati hea mote olevat. Sel korral kolis Mihkel Marioni juurde. Teistkordne kokkukolimine oli mõlema jaoks esimesest veidi erinev, kuna oli läbimõeldud ja omavahel ka sai rohkem antud teemal räägitud. Nüüd omaette elades sai neist justkui väike perekond. Vähemalt nad ise meenutavad, et see pere tunne sai siis just alguse. Ühisest tulevikust veel ei räägitud, kuna abielu ja laste jaoks peeti ennast liiga noorteks. Samas mõlemad uskusid, et kuskil tulevikus saavad need ka nende suhtesse kuuluma. Kooselu alguses võtsid noored endale aga lemmiklooma, kassi, kes sai nende esimeseks ühiseks vastutuseks.

Kui Marion astus magistrantuuri sai ta üllatuse osaliseks, nimelt ootas ta beebit. See ei olnud küll planeeritud, kuid siiski väga oodatud. Nad olid selleks ajaks koos olnud juba pea viis aastat ning lapse jaoks igati valmis. Mihkel tunnistab, et esialgu see veidi hirmutav ikka tundus. Temast oli ikkagi saamas isa ning ta ei saanud enam tudengielu elada. Tuli otsida töö, et tal oleks võimalik enda peret ülal pidada.

“See leivateenimise koht oli ka selge selline sotsiaalne surve, rolli jaotus kui mees ja isa, breadwinner. See nagu survestas ja teiselt poolt nagu majanduslik olukord, et ise tudengina ei saa vanemate toetusest pidada üleval oma perekonda. Siis tuli nagu hakata tegutsema. Aga see vastutus oli kindlasti laiem kui ainult töötamine või mitte töötamine ikkagi. See ei ole kass ...” (Mihkel)

Marion ja Mihkel toovad välja, et lapse sünniga muutus päris suur osa nende igapäevaelust. Kõik oli esialgu nii harjumatu, eriti pidev väsimus ja õised ärkamised. Lapse kasvades on läks kõik aga järjest kergemaks. Eriti meeldivana on meeles aeg kui laps oli juba nii suur, et temaga sai koos asju ette võtta. See liitis aga Marioni sõnul nende pere veelgi tugevamalt omavahel kokku.

“Samas aga mitte nagu kohe pärast sündi vaid siis kui ta juba suurem oli, kahene või nii, siis me hakkasime koos igasuguseid asju tegema. Käisime ratastega sõitmas ja jalutamas rohkem. Just see, et kui me ilma lapseta olime, siis oli see rutiin juba, et nii väga palju koos ei teinudki midagi. Õhtul vaatasime mõnda filmi või üks tegi ühte asja ja teine tegi teist asja, et see oli nagu selline, see ei olnud koos tegutsemine. Siis oli aga nagu rohkem kuskile kuulumine.” (Marion)

Mingil hetkel kui laps oli juba üle aasta vana hakkas Marion üha sagedamini ka pulmadele mõtlema. Abielust olid nad tegelikult rääkinud juba enne lapse sündi ja nägid seda kindlasti enda tulevikku kuuluvat. Samas polnud aga täpselt paigas, kuna see sündmus aset võiks leida. Mingisugune sisemine surve aga andis märku, et nüüd võiks see õige aeg käes olla.

Mihkel: *“Me olime juba nii kaua koos olnud ka, et siis tundus nagu imelik, mitte nagu imelik, aga ma ikka nimetaks seda ikka mingisuguseks kaudseks surveks.”*

Marion: *“Sadamasse jõudmiseks. Selline suhte lõpp punkt, või noh koht kuhu peaks välja jõudma.”*

Mihklil oli aga suur hirm pulmade ees. Ta ei kartnud abiellumist iseenesest, vaid suuri rahvamasse ja nende ees tähelepanu keskpunktis olemist. Eriti veel sellistes olukordades, kus tema üle üritatakse nalja visata, nagu pulma juurde kuuluvad puudelõhkumised ja titemähkimised. Seega üritas ta Marioni veenda lihtsalt vaikselt ära registreerima. Naine tahtis seda päeva aga kindlasti jagada enda lähedastega ning polnud sellise ettepanekuga

nõus. Lõpuks otsustati ühiselt, et pulmad siiski tulevad, aga ilma sinna juurde kuuluva traditsioonilise trallita.

Lähedastele sai abiellumisest teada antud Marion emale sünnipäeval.

“See oli mu ema juubel vist või mingi selline üritus, et mu õed olid ka seal kohal. Meil on muidu kogu pere mööda Euroopat laiali, aga ma mäletan et teised olid ka kohal ja siis ma ütlesin, et järgmine aasta mai kuus või juuni kuus on ka meie pulmad, et nad saaks vaadata juba pileteid ja asju. Ja siis mul õde küsis, et kas ikka Mihkel ka teab, et te abiellute. Et siis jah oli kõik juba välja mõeldud. Lihtsalt pidi nii vara plaani tegema hakkama.”
(Marion)

Veidi enne pulmi kolis perekond Marion emale kuuluvast korterist välja ning üüris endale oma korteri. Nüüd oli neil ikka nagu päris omaette olemine. See oli Mihkli jaoks väga oluliseks eeltingimuseks, et nad üldse abielluda saaks, sest ta ei tahtnud kindlasti olla abielus ja elada enda ämma korteris.

Pulmapidu peeti koos lähedastega. Kuna aga Marion pere on võrdlemisi suur, siis pidu just väike polnud. Tagant järgi mõeldes leiavad nad, et pidu ja kõik sinna juurde kuuluv oli tegelikult väga ilus ja tore. Ka Mihkel rõhutab, et tegelikult polnudki nii hirmus kui ta kartnud oli. Nüüd on aga mõlema hea meel, et see kõik tehtud on. Mihkli arvates on väga mõnus ja uhke kasutada Marion kohta väljendit “minu naine”. Enne pulmi ei pidanud ta seda õigeks, sest tegelikult polnud ju siis nii öelda korrektne.

Marion sai aga abielludes endale uue nime ning on sellega väga rahul.

“Jaa, mulle mu enda nimi väga ei meeldinud. Selles mõttes jah oli tähtis, et isaga on mul suhted ka keerulise võitu ja see oli natuke teraapiline. Mul pole kordagi olnud sellist tunnet või noh ma pole kordagi eksinud sellega, et kirjutaks vana nime.” (Marion)

Koos sai isegi uue allkirja kavandid valmis tehtud ning usinasti harjutatud ka.

Mõeldes kõigele sellele tagasi, leiavad Marion ja Mihkel, et nende suhtes on läinud kõik justkui iseenesest ja oludest lähtuvalt ning nad on sellise asjade käiguga rahul. See kõik

peegeldub ka nende ühtehoidvas olekus. Tundub, et vahel tõesti lähevad asjad just iseenesest kõige õigemal teel, vähemalt selle pere puhul see tõesti on nii.

Monika ja Andrease lugu

Monika ja Andreas olid ülikoolis kursusekaaslased. Tõsisem tutvus sai alguse ühel kursuse peol. Andreas võttis julguse kokku ja kutsus Monika välja. Vahetati numbreid ja lepiti kokku, et minnakse kunagi koos sööma. Õhtusöögile nad aga veel ei jõudnudki kui sattusid uuesti kokku ühe õnnetuse tõttu.

Monika isal oli juubel ning ta oli lubanud olla enda isale kaine autojuht. Peale pidu sai isa koju viidud ning otsustati sõbrannaga ööklubisse minna. Tüdrukud võtsid paar kokteili ja hakkasid klubi suunas liikuma. Monika oli roolis ning ta meenutab, et järsku kukkus tal midagi maha. Igaljuhul läks pilk alla jalgade juurde ning ta sõitsi enda ees liikuvale autole tagant sisse. Ööklubis oli sel õhtul stiilipidu, kõik mehed, kes olid riietatud naisteks, said tasuta sisse. Autos millele Monika otsa sõitis istuski naiseks riietatud noor mees. Neiud püüdsid noormehega kokkuleppele jõuda, et kõik saaks oma teekonda jätkata, kuid see ei õnnestunud.

“Ei noh kõigepealt ma pakkusin talle, et teeks nagu Et väike mõlk, ei ole nagu hullu. Aga ta ikka leidis, et on vaja kutsuda politsei. Ja siis ma tegin oma mõtte kohaselt kiiresti ja helistasin Andreasele. Ta jõudis täpselt enne vajalikku momenti kohale ja läks ütles sellele, et nüüd on lugu nii. Sina olid selle auto roolis ja mina olin selle auto roolis. Ja siis käisime muidugi veel politsei jaoskonnas ja pärast viisime katkise auto mu isale ära. Ja siis oligi Andrease esimene kohtumine oma äiaga. “ (Monika)

Sellise seigaga saigi Monika ja Andrease lugu alguse. Nüüd tagant järgi mõeldes leiavad nad, et ka iga halb asi võib olla millegi jaoks hea. See autoavarii, mis esialgu tundus suure õnnetusena tõi neid tegelikult kokku. Peale seda seiklust muutus noorte suhtlemine tihedamaks ning pea igal õhtul sõidutas Andreas Monika koolist koju. Siis sai veel enne hüvasti jätmist tunde autos istunud ja juttu aetud. Ühel õhtul viis nagu alati Andreas Monika taaskord koju ja läks omi asju ajama. Siis aga mõne tunni möödudes helistas ja küsis, et kas ta võib selleks ööseks Monika juurde tulla. Monikal polnud selle vastu midagi. Nüüd nad

tagant järgi meenutades mõlemad naeravad, et kuigi luba sai küsitud vaid üheks ööks, siis Andreas tuli ja jäi. Sellega saigi sujuvalt alguse nende kooselu.

“Ei olnud tegelikult, see kooselu kujunes välja ja ei olnud planeeritud.

Kujunes välja minu ebaviisakusest, sest ma ära ei tahtnud minna ja ...”

(Andreas)

Noored elasid Monika ema juures. Neil oli teisel korrusel justkui omaette väike korter. Selline kooselu kestis mõned aastad ja Monika arvas, et nüüd võiks edasi liikuda. Tema jaoks oli igati ootuspärane, et peale mingit aega kestnud kooselu abiellutakse. Tema perekonnas oli see kõigi puhul nii olnud. Andrase jaoks tuli abieluteema üllatusena, sest ta polnud kunagi sellele mõelnud ning ka mitte keegi tema perekonnast polnud abiellunud. Monikal oli aga nende ühisest tulevikust kindle nägemus olemas ja plaan paigas.

“Kuna mina tahtsin abielu ettepanekut ja kihlasõrmust saada, siis mina lihtsalt ütlesin, et nüüd on lugu niimoodi, et enne seda kuupäeva tahan mina saada abielu ettepanekut.” (Monika)

Andreas pidas ise abielu puhtaks formaalsuseks. Kuna ta aga teadis, et Monikale on see oluline, siis polnud ta ka vastu. Ühel õhtul tegi ta ettepaneku ning juba 2 kuud hiljem toimusid pulmad.

Pulmapidu oli suur ja selline nagu traditsiooniline Eesti pulm ikka, sisaldades kõiksuguseid mängu ja autorongi. Lihtsalt registreerimist ei pooldanud kumbki. Andreas arvas, et kui üldse abielluda, siis ikka suure peoga ning Monika oli alati unistanud valgest kleidist, mida ta sel päeval kannab.

“Pulm tähendab ikka seda et see valge kleit pannakse selga ja kõik mis sinna juurde kuulub tehakse ära. Kindlasti ma poleks tahtnud minna per büroosse, kanda mingisugust kostüümi ja omaette ära registreerida ja siis oleks kõigile tagant järgi öelnud, et meie oleme nüüd abielus. See ei oleks ka midagi tähendanud.” (Monika)

Enda pulmapeoga jäid mõlemad väga rahule ning leiavad, et tagantjärgi on tore seda sündmust meenutada ja pilte vaadata. Peale pulmi käisid nad ka pulmareisil.

Ühest küljest on Monika väga traditsioone hindav. Samas aga abielusõrmuseid kui sümbolit teineteisele kuulumisest, ei kannu selles peres kumbki. Need sai alguses üksteisele sõrme pandud küll, kuid juba pulmareisil pandi nad sheifi ning hiljem sõrme enam tagasi ei pandudki. Monika enda oma vahel kannab, aga seda pigem ehtena kui on kuskile üritusele minek. Andreasele ei mahu enda oma aga enam sõrmegi.

Kuigi abielu oli suures osas formaalsus ei kujutanud Monika pereeluga alustamist ilma selleta ettegi. Ta leiab, et just laste peale mõtlema hakkates on vaja suuremat kindlustunnet ning teataval määral abielu seda ikkagi pakub. Sellesse liitu astudes saab ju teineteisele antud lubadus olla toeks nii heas kui halvas. Seoses kindlustundega meenub Andreasele ka enda vanaema puudutav lugu.

“Aga selle kindlustundega on ka nt see, et minu vanaema. Vanaisa suri ära ju, sai surma. Ja siin 90 alguses veel vanaema tõesteti majast välja ja võeti kõik käest ära, mis tal oli. Ja abielus nad ei olnud. Ja kui vanaema leidis endale uue kaaslase siis ta ka kohe abiellus temaga. Ja ta abiellus temaga puhtalt selle sama kindlustunde pärast, et temaga ei juhtuks see sama asi, mis temaga juba juhtus. Ja seal oli selles mõttes see puhas kindlustunne. Pidud seal ei olnud. Võetigi kapist oma kõige viisakamad riided ja käidi elvas ära.” (Andreas)

Peale pulmi nauditi veel mõned aastad kahekesi olemist. Siis aga leidis Monika, et on sobiv aeg laste jaoks.

“Igaljuhul ma jõudsin selleni nii, et abielus ma nüüd olen ja kõik on tehtud, et nüüd oleks nagu aeg. Siis tuli see lihtsalt sobivalt serveerida nagu, et saada sinna see pitsat alla.” (Monika)

Monika meenutab, et ta võttis ühel õhtul teema üles ning kaitses oma arugumente, keskendudes eelkõige positiivsele osale. Naljaga pooleks ütleb ta, et esimese lapsega oli selles osas veel lihtne, sest Andreas ei teadnud, mis teda ees ootab ja samuti ei teadnud ta ju isegi.

Lapse sünniga muutus päris palju. Andreas rõhutab, et tema jaoks oli kõige suuremaks muutuseks just esimese lapse sünd. Järgmistega oli tal juba ettekujutus olemas selles osas,

mis toimuma hakkab. Mõeldes tagasi ajale kui nad elasid veel kahekesi võtab Monika kokku järgnevalt:

“Mis ma siis küll tein ja küll võis see elu ikka igav olla. Käisin tööl, vaatasin telekat, koristasin elamist, tein süüa, et küll võis see elu ikka igav olla. Praegu sa väärtustad seda vaba momenti tunduvalt rohkem, eksole. Seda vaba momenti tekib nii harva, et koguaeg sa oled millegagi rakked ja teed ja toimetad. Et seda privaatset hetke iseendale või siis kahekesi koos väärtustad nagu rohkem ja naudid seda kui sa saad vahepeal rahulikult kuskil ära käia.” (Monika)

Seega laste sünni ja igapäevaelu koos nendega on paratamatult pannud mõlemat rohkem hindama ja väärtustama lisaks vabale ajale ka üksteist. Enne oli kahekesi olemine ja koos millegi ettevõtmine justkui loomulik elu osa. Nüüd on aga need hetked, mida on küll vähem, erilisemad ja rohkem läbi mõeldud. Monikal ja Andreasel on kolm aktiivset ja vahvat last. Nad naljatades ütlevad, et mõtlevad vahel kui lihtne oleks ühe või siis kahega. Samas aga pole lihtne ju huvitav ning veidi põnevust on kõigi ellu vaja.